Karl Marx

Fransa'da İç Savaş

Fransa'da İç Savaş

Karl Marx

Önsöz: Michael Löwy

Komün Devlet ve Devrim

Daniel Bensaïd

YAZIN YAYINCILIK

Bu kitabın ilk basımı 1970 yılında Köz Yayınları'ndan yapılmış, metin Progress Publishers'ın 1968 İngilizce baskısından çevrilmiş, Cotta Verlag'ın "Karl Marx, Politische Schriften" (Band IIIĞ2, 1960, s. 882-955, 1118-1133) adıyla yayımladığı, Engels'in 1891 çevirisine sadık kalınan Almancasıyla karşılaştırılmıştır.

İkinci baskıda (Köz Yayınları, Ocak 1976) Hal Draper'in yayımladığı "Writings on the Paris Commune" (Monthly Review Press 1971) ile yeniden gözden geçirilmiştir.

Elinizdeki baskıya Michael Löwy'nin Karl Marx'ın Paris Komünü üzerine yazılarının İtalyanca baskısına yazdığı önsöz ve Daniel Bensaid'in Komün, Devlet ve Devrim başlıklı makalesi eklenmiştir.

Karl Marx
Fransa'da İç Savaş

Çeviren:
Arda Dağlar

Kapak:
İnci Batuk

Birinci Baskı: Mart 2011

ISBN: 978-975-7178-62-0
Sertifika No: 11766

Baskı ve Cilt:
Kitap Matbaası
Davutpaşa cad. No:123 K: 1 Topkapı/İstanbul
Sertifika No: 16053
(0212) 482 99 10

Yazın Yayıncılık
Asmalı Mescit Sok. 7/6 Beyoğlu İstanbul
Tel: 0533 4354069 / Fax: 252 65 19
Beyoğlu - İSTANBUL
PK 224 Beyoğlu - İSTANBUL

KARL MARX

FRANSA'DA İÇ SAVAŞ

Michael Löwy

Paris Komünü (1871) ve Doğurduğu Tartışmalar

Daniel Bensaïd

Komün, Devlet ve Devrim

Çeviren:
Arda Dağlar

YAZIN YAYINCILIK

İÇİNDEKİLER

Paris Komünü (1871) ve Doğurduğu Tartışmalar*

Michael Löwy

1) Ezilenlerin Geleneği

Paris'teki Père Lachaise mezarlığında, "Federe'ler Duvarı" adıyla bilinen bir duvar vardır. Mayıs 1871'de Versay birlikleri tarafından Paris Komünü'nün son savaşçıları burada kurşuna dizilmiştir. Her sene, binlerce –ve bazen de, 1971'de olduğu gibi on binlerce– insan, Fransa'nın yanı sıra dünyanın dört bir yanından gelerek, işçi hareketinin bu önemli hafıza mekânını ziyaret eder. Tek başlarına veya yürüyüşler kapsamında, kızıl bayraklar ve çiçeklerle gelirler, bazen de Komünarların ezgisi haline gelmiş eski bir aşk şarkısını söylerler : "Kiraz Mevsimi". Burada anılan bir insan, bir kahraman veya bir büyük düşünür değil, unutmayı reddettiğimiz bilinmeyen bir insan kalabalığıdır.

*Bu yazı, Karl Marx'ın Paris Komünü hakkındaki yazılarının İtalyanca baskısına önsöz olarak kaleme alınmıştır.

Walter Benjamin'in "Tarih Kavramı Üzerine" *Tezler*'inde (1940) söylediği gibi, özgürlük mücadelesi geleceğin yanı sıra mağlup kuşaklar adına da verilir; köleleştirilmiş ataların ve onların mücadelelerinin anısı devrimci düşüncenin ve eylemin ahlaki ve siyasal büyük ilham kaynaklarından biridir.

Dolayısıyla Paris Komünü, Benjamin'in "*ezilenlerin geleneği*" olarak adlandırdığı ve madun sınıfların, bir an için tarihin sürekliliğini, tahakkümün sürekliliğini kırmayı başardığı ayrıcalıklı ("*mesiyanik*") uğraklardan biridir. Bunlar, her seferinde yeni mücadeleler için kerteriz noktası ve örnek teşkil edecek kısa –fazla kısa– hürriyet, özgürleşim ve adalet dönemleridir. Komün, 1871'den beri devrimcilerin tefekkürünü ve pratiğini beslemiştir, öncelikle Marx'ın –ve de Bakunin'in–, daha sonra da, 20.nci yüzyılda Troçki'nin ve Lenin'in.

2) Marx ve 1871 Komünü

Birinci Enternasyonal içindeki anlaşmazlıklarına rağmen, marksistler ve liberterler Paris Komünü'ne, modern tarihin bu ilk büyük "proleter iktidarı" girişimine destek verme konusunda kardeşçe işbirliği içinde olacaktır. Elbette Marx'ın ve Bakunin'in bu devrimci olay konusundaki tahlilleri karşıt kutuplarda bulunuyordu. Marx'ın tezlerini şöyle özetleyebiliriz:

"*Komüne katılan küçük sayıdaki inanmış sosyalistin durumu son derece zordu... Versay'ın hükümetinin ve ordusunun karşısına devrimci bir hükümet ve orduyla çıkmaları gerekmişti*".

İki hükümeti ve iki orduyu karşı karşıya getiren Fransa'daki iç savaşın bu okumasına karşılık, Bakunin'in devlet-karşıtı bakış açısı son derece açıktı:

"Paris Komünü bizzat devlete karşı, toplumun bu doğaüstü yaratığına karşı yapılmış bir devrimdi".

Dikkatli ve bilgili okur kendiliğinden düzeltmiştir: ilk başta aktardığım görüş... Bakunin'in *Paris Komünü ve Devlet Kavramı*[1]ndan alınmıştır. İkincisi ise Marx'ın *Fransa'da İç Savaş*, 1871'in ilk taslağından bir alıntıdır[2]. Marx ve Bakunin'in, marksistlerin ve liberterlerin arasındaki –elbette gerçekten varolan– ayrımların düşünüldüğü kadar basit ve belirgin olmadığını göstermek üzere böyle bir oyuna başvurduk.

Hatta Marx, Komün olayları sırasında Proudhoncuların üstatlarının tezlerini unutmuş olmasından memnuniyet duyarken, bazı liberterler de Marx'ın Komün üzerine yazılarında merkeziyetçiliğin federalizm lehine unutulmuş olmasını keyifle gözlemler.

Karl Marx Enternasyonal Emekçiler Birliği'nin (EEB-Birinci Enternasyonal) merkezi siyasal sloganı olarak, bu örgütün 1864'deki *Açılış Hitabesi*'ne de geçireceği şu sözleri önermiştir : *"Emekçilerin kurtuluşu kendi eserleri olacaktır"*. 1871 Komünü, onun gözünde bu denli önem taşıyorsa, bu tam da modern işçi ve sosyalist hareketinin bu kurucu ilkesinin ilk devrimci tezahürü olmasından ileri gelir.

1871'de Birinci Enternasyonal adına kaleme aldığı *Fransa'da İç Savaş* adıyla bilinen Hitabe'de (ve hazırlık notlarında), Marx Komünün bir partinin veya grubun iktidarı değil,

---

[1] M. Bakounine, *De la Guerre à la Commune* [Savaştan Komüne], Fernand Rudé tarafından toplanmış metinler, Paris, Anthropos, 1972, s. 412.

[2] Marx, Engels, Lénine, *Sur la Commune de Paris* [Paris Komünü üzerine], Moscova, Ed. du Progrès, 1971, s. 45.

ama *"esasen işçi sınıfının yönetimi"*, *"halkın halk tarafından yönetimi"*, yani *"halk tarafından ve halk için bizzat kendi toplumsal yeteneğinin yeniden ele geçirmesi"* olduğunu yazar[3]. Bu nedenle mevcut devlet aygıtını yalnızca fethetmekle yetinilemezdi: onu *"kırıp"* yerine yeni bir siyasal iktidar biçimi konulmalıydı, tıpkı Komünarların hazırladıkları ilk kararnameyle, sürekli orduyu feshedip yerine silahlanmış halkın konulmasıyla yaptıkları gibi.

Marx, dostu Kugelmann'a 17 Nisan 1871 tarihli, yani Komünün ilk haftalarında yazdığı bir mektupta şöyle diyordu: *«'18 Brumaire'imin son bölümünde, eğer tekrar okursan fark edebileceğin gibi, Fransa'da önümüzdeki ilk devrimi teşebbüsünün, şimdiye dek olduğu gibi bürokratik ve askerî aygıtın el değiştirmesine değil, onun yok edilmesine dayanması gerektiğini belirtiyorum. Bu, kıtadaki her gerçek halk devriminin ilk koşuludur. Paris'teki kahraman yoldaşlarımızın da yaptığı budur."*[4]

Marx için belirleyici olan, Komünün sosyal yasalarının yanı sıra –ki sahipleri tarafından terk edilen fabrikaların işçi kooperatiflerine dönüştürülmesi gibi bazı uygulamalar sosyalist bir dinamiğe sahipti–, bir ***emekçiler iktidarı*** olarak onun siyasal anlamıydı. 1871 Hitabesi'nde yazdığı gibi, *"modern devlet aygıtını kıran bu yeni Komün"*, *"kendi 'doğal amirlerinin' yani*

---

[3] K .Marx, *La Guerre civile en France 1871* [Fransa'da İç Savaş, 1871], Paris, Editions Sociales, 1953, s.55, 56 et "Premier essai de rédaction" [İlk Taslak], in La Guerre civile en France 1871, s.212.

[4] Marx, Engels, Lénine, Sur la Commune de Paris, Moscou, Editions du Progrès, 1970, s. 284.

[5] K. Marx, La Guerre civile en France, s. 50,53.

mülk sahiplerinin yönetsel ayrıcalıklarına ilk kez dokunmaya cüret eden" "sıradan işçilerin" eseri olmuştur[5].

Komün ne bir komplo ne de bir darbeydi, o "kendi için ve kendiliğinden harekete geçen halk" idi. *Daily News* gazetesinin muhabiri "yüksek otoriteyi" uygulayan hiçbir şefin olmadığını gözlemlediğinde, Marx ironik bir yorumla yanıt verir: *"Bu durum, siyasal idollere ve 'büyük adamlara' muazzam bir ihtiyaç duyan burjuvayı şaşkınlık içinde bırakır"*[6]. Elbette ki Birinci Enternasyonal'in militanları bu olaylar sırasında önemli bir rol oynamıştır, fakat Komün bir öncü grubun müdahalesiyle açıklanamaz. Ayaklanmayı EEB tarafından gizlice hazırlanmış bir fesat olarak sunan gericiliğin iftiralarına cevaben, Marx şöyle yazıyordu : *"Polisiye ruhun içine işlediği Burjuva zihniyeti doğal olarak Enternasyonal Emekçiler Birliği'ni, merkezi yönetiminin çeşitli ülkelerde zaman zaman patlamalar düzenleyen bir çeşit gizli fesat olarak görmektedir. Esasında Birliğimiz, uygar dünyanın çeşitli ülkelerindeki en ileri işçileri biraraya getiren uluslararası bağdan başka bir şey değildir. Sınıf mücadelesi nerede, hangi koşullarda ve hangi şekil altında yoğunluk kazanırsa kazansın, Birliğimizin üyelerinin en ön saflarda yer alması gayet doğaldır"*[7].

Eğer Marx kimi zaman işçilerden kimi kez de "halk"'tan söz ediyorsa, bu onun Komünün yalnızca dar anlamda proleter sınıfın eseri olmadığının bilincinde olmasından kaynaklanmaktadır. Komün aynı zamanda, kızıl bayrağın ve bir sosyal cumhuriyet hayalinin etrafında birleşmiş yoksullaşmış or-

---

[6] K. Marx, "Premier essai de rédaction"... s. 192, 206.

[7] K. Marx, *La guerre civile en France*, s. 68-69.

ta sınıfların bazı kesimlerinin, aydınların, çeşitli toplumsal tabakalardan gelen kadınların, öğrencilerin ve askerlerin de eseridir. Ve de tabii, hareketin içinde yer almayan, fakat desteği olmaksızın Paris ayaklanmasının ancak yenilgiyle sonuçlanabileceği köylülerin.

Paris Komünü'nün Marx'ın üzerinde durduğu bir diğer boyutu, enternasyonalist karakteridir. Elbette ki Paris halkı 1871'de Bismark ve Prusya ordusuyla barışan teslimiyetçi burjuva siyasetçilerine karşı ayaklanmıştır. Fakat bu ulusal tepki hiçbir biçimde milliyetçi bir şekle bürünmez; bu bir yanıyla Birinci Enternasyonal'in Fransa Seksiyonu'nun militanlarının oynadığı rolden kaynaklanmaktadır, ama aynı zamanda, Komünün tüm ulusların savaşçılarına çağrıda bulunmasından ileri gelir. Uluslararası İşçi Birliği'nin gösterdiği dayanışma ve sosyalist işçilerin inisiyatifiyle Breslau'da ve başka Alman şehirlerinde düzenlenen destek mitingleri, Paris halkının ayaklanmasının bu enternasyonalist anlamının ifadesidir. Mart 1872'de Komünün yıldönümünü kutlamak üzere düzenlenecek bir miting için kabul edilen bir karar metninde Marx'ın yazacağı gibi, komünarlar, *"evrensel proletaryanın tehditkâr ordusunun... kahraman öncüleriydiler"*.[8]

3) Kaplanın Geçmişe Sıçrayışı: Ekim 1917

Walter Benjamin'e göre, yine 1940 tezlerinde, ezilenlerin mücadelesindeki mevcut bir ân ile, geçmişin belirli bir olayı, bu geçmişin eğer fark edilip tanınmazsa yok olup gidecek eşsiz bir imgesi arasında bir küme vardır. 1905 Rus devriminde olan da bu-

[8] Marx, Engels, Lénine, *Sur la Commune de Paris*, p.267.

dur. Yalnızca Lev Troçki 1871 Komünü ile 1905'te Rus sovyetlerinin mücadelesi arasındaki kümeyi algılamıştır: Aralık 1905'te Marx'ın Komün üzerine kaleme aldığı yazıların Rus baskısına yazdığı önsözde 1871 örneğinin, "*ekonomik açıdan daha geri bir ülkede, proletaryanın gelişkin bir kapitalist ülkeden daha önce iktidara gelebileceğini*" gösterdiğini gözlemler. Fakat, bir kez iktidara geldiklerinde, Rus emekçileri, tıpkı Komününküler gibi, mutlakiyetçiliğin asfiyesi ile sosyalist devrimi içiçe geçiren tedbirler almaya yöneleceklerdir[9].

1905-1906'da Rus devrimi için 1871'in model alınmasını savunma noktasında Troçki tümüyle yalıtılmış bir haldeydi. Lenin bile, Menşeviklerin Çarlık-karşıtı burjuvaziye destek taktiğine yönelttiği eleştirilere rağmen, Komünü Rusya işçi hareketi için bir örnek olarak değerlendirmeyi reddediyordu. 1905'te yazdığı Sosyal-Demokrasinin İki Taktiği çalışmasında, Paris Komünü'nü, "*Cumhuriyet için mücadelenin hedefleriyle sosyalizm için mücadeleninkileri birbirine karıştırdığı*" için eleştirir; bu nedenle Komünün yönetim biçimi "*bizimkinin [geleceğin Rus devrimci-demokratik hükümetinin] benzememesi gereken bir hükümettir*"[10].

1917'de ise olaylar tümüyle farklı gelişir. *Nisan Tezleri*'nden itibaren Lenin Paris Komünü'nü Sovyetler Cumhuriyeti için bir model olarak görür ve tam da demokratik cumhu-

[9] L.Trotski, "Önsöz", Marx, *Parizskaya Komuna*, St. Petersburg, 1906, s. XX, in Leon Trotsky *on the Paris Commune*, Pathfinder Press, 1970, pp. 12-13.

[10] Lénine, *Les deux tactiques de la social-démocratie dans la révolution russe* [Rus Devriminde Sosyal-Demokrasinin İki Taktiği], 10. Bölüm.

riyet için mücadeleyle sosyalizm için mücadele arasındaki diyalektik bileşimi gerçekleştirdiği için, onu Rus devrimcileri Devrim'de ve 1917 yılı boyunca Lenin'in kaleme aldığı tüm diğer yazılarda etraflıca geliştirilir. Komünarlar ile özdeşleştirme o denli kuvvetliydi ki, çağdaşlarının anılarına göre, Lenin Sovyet iktidarının 1871 Komününden bir gün fazla ayakta kaldığı günü –Ekim 1917'den birkaç ay sonra– gururla kutlamıştır...

Dolayısıyla Ekim ihtilali Walter Benjamin tarafından tezlerinde önerilen şu fikrin çarpıcı bir örneğidir: her otantik devrim geleceğe doğru bir sıçrama teşkil etmenin yanı sıra, "*geçmişe doğru bir kaplan sıçrayışı*", geçmişin "ş*imidinin zamanıyla*" (*Jetztzeit*) yüklü bir ânına doğru diyalektik bir sıçramadır.

Marx kadar Engels, Lenin veya Troçki Komünün bazı siyasal veya stratejik hatalarını eleştirmiştir: örneğin, Fransa Bankası'nın parasına el koymamak, Versay'a saldırmamak, düşmanı her bir mahallenin barikatlarının ardında beklemek. Bununla birlikte, bu olayda, modern tarihin daha önce görülmedik bir ânını, "gökyüzünü fethetme"'ye dönük ilk teşebbüsü, ezilen sınıfların ilk toplumsal ve siyasal özgürleşim deneyimini görmekten de geri kalmadılar.

4) 21. Yüzyılda Paris Komünü'nün Güncelliği

Her kuşağın, kendi tarihsel deneyimine, güncel mücadelesinin ihtiyaçlarına, onu motive eden özlemlere ve ütopyalara göre, 1871 Komünü'ne dair özgün bir okuması, özgün bir yorumu vardır. Chiapas'taki Zapatistlerden "hareketlerin hare-

keti'"ne, yani alternatif küreselleşme hareketine kadar, 21. yüzyıl başının radikal solunun ve toplumsal-siyasal hareketlerinin bakış açısından Komünün güncelliğini oluşturan nedir?

Hiç kuşkusuz, bugünün militanlarının ve aktivistlerinin büyük çoğunluğu Komün hakkında pek bir fikre sahip değil. Bununla birlikte, 1871 Paris baharının deneyimiyle bugünün mücadeleleri arasında öne çıkarılması gereken kimi yakınlıklar ve yankılanmalar mevcuttur:

a) Komün bir ***öz-özgürleşme, öz-örgütlenme, aşağıdan inisiyatif*** hareketiydi. Hiçbir parti kendini halk sınıflarına ikame etmeye girişmedi, hiçbir öncü grup emekçilerin yerine "iktidarı almak" istemedi. Birinci Enternasyonal'in Fransa Seksiyonu'nun militanları halk ayaklanmasının en etkin taraftarları arasında yer alıyordu, ama kendilerini hiçbir zaman hareketin "önderliği" olarak ilan etmediler, hiçbir zaman iktidarı tekellerine almaya veya başka siyasal akımları marjinalleştirmeye teşebbüs etmediler. Komünün temsilcileri demokratik olarak ilçelerden seçildiler ve halk tabanlarının daimi denetimine tâbi oldular.

b) Bir başka ifadeyle: 1871 Komünü ***çoğulcu ve birleşik bir hareket*** oldu. Bu harekete Proudhon'un veya (daha nadir olmakla birlikte) Marx'ın taraftarları, liberterler ve jakobenler, Blanquiciler ve "sosyal cumhuriyetçiler" katılıyordu. Elbette ki Komünün demokratik olarak seçilmiş kademelerinde tartışmalar ve ayrımlar vardı, kimi zaman da siyasal çatışmalar. Fakat pratikte birlikte hareket ediliyor, farklı akımlar karşılıklı olarak birbirine saygı duyuyor, silahlar anlaşmazlık içinde olunan mücadele kardeşlerine değil düşmana yöneltiliyordu.

Ortak hedefler, çeşitli akımların ideolojik dogmalarından daha ağır basıyordu: toplumsal özgürleşim, sınıf ayrıcalıklarının kaldırılması. Bizzat Marx'ın da ifade ettiği gibi, jakobenler otoriter merkeziyetçiliklerini, Proudhoncular ise "anti-politik" ilkelerini unutmuştu.

c) Daha yukarıda gördüğümüz gibi, bu, çeşitli ülkelerden savaşçıların katılımıyla ***otantik biçimde enternasyonalist bir hareket*** olmuştur. Komün milisinin yönetimine Polonyalı bir devrimci (Dombrowicz) seçilir; Macar-Alman bir işçi (Leo Frankel) Çalışma Komiseri olur. Hiç şüphesiz Prusya işgaline direniş Komünün oluşmasında belirleyici bir rol oynamıştır, fakat Fransız asilerin, "Avrupa Birleşik Devletleri" ütopyasından ilham alarak Alman halkına ve sosyal-demokrasisine yaptığı çağrı bu enternasyonalist hassasiyete tanıklık eder.

d) Halk kültüründe patriarkanın ağırlığına rağmen, Komün kendini, kadınların aktif ve mücadeleci katılımıyla ayırt eder. Liberter militan Louise Michel ve Rus devrimci Elisabeth Dmitrieff en tanınanlar arasındadır fakat –Versay gericiliği tarafından öfke ve nefretle [olaylar sırasında çıkan yangınlara göndermeyle–çn] "petrolcü" olarak adlandırılan– daha binlerce başka kadın Nisan-Mayıs 1871 mücadelelerine katılmıştır.

13 Nisan'da, kadın yurttaşların delegeleri Komünün Yürütme Komisyonu'na çok sayıda kadının Paris'in savunusuna katılma iradesini gösteren bir belge gönderir. Metinde şöyle yazar: "*Her türden ayrıcalığın, her türden eşitsizliğin yok edildiğini ilan eden büyük ilkenin temsilcisi olduğu için, Komün, hiçbir cinsiyet ayrımı yapmadan –ki bu ayrım egemen sınıfların ay-*

rıcalıklarının dayandığı uzlaşmaz karşıtlığın ihtiyaçları tarafından yaratılmış ve sürdürülmektedir– nüfusun tümünün haklı taleplerini gözönünde bulundurmayı önüne koyar."

Bu çağrı kadın yurttaşların Merkez Komitesinin üyesi olan delegeler tarafından imzalanmıştır: Adélaïde Valentin, Noëmie Colleville, Marcand, Sophie Graix, Joséphine Pratt, Céline Delvainquier, Aimée Delvainquier, Elisabeth Dmitrieff.

e) Kesin bir sosyalist programa sahip olmamakla birlikte, Komünün sosyal tedbirleri –örneğin patronları tarafından terk edilen fabrikaların işçilerin eline geçmesi– radikal bir antikapitalist dinamiğe sahipti.

Çağımızın halk ayaklanmalarının karakteristiklerinin –Latin Amerika'dan birkaç örnek vermek gerekirse 1994 Zapatist ayaklanması, 2001 Buenos Aires halkının isyanı veya 2002'de Venezüella'da Chavez karşıtı darbeyi girişimini yenilgiye uğratan ayaklanma– 1871'in isyankâr Parisi'ninkilerinden çok farklı olduğu aşikârdır. Fakat ezilenlerin bu ilk toplumsal özgürleşim teşebbüsünün birçok yönü şaşırtıcı bir güncellik taşımaya devam etmekte ve yeni kuşakların düşüncesini beslemeyi haketmektedir. Geçmişin ve mücadelelerinin hafızası olmaksızın geleceğin ütopyası için de mücadele olmayacaktır.

1 Eylül 2009

Çeviren. U. Uraz AYDIN

Komün, Devlet ve Devrim

Daniel Bensaïd

Aşağıda Daniel Bensaïd'in, LCR'in [Devrimci Komünist Birlik] 24-29 Ağustos 2007 tarihleri arasında Port Leucate'da düzenlediği Yaz Üniversitesinde, "Marx Dönemi" kapsamında sunduğu ikinci katkının özetini yayınlıyoruz.

Marx'ın pek çok okuyucusu onu iflah olmaz bir iktisadî belirlenimcilikle [ekonomik determinizmle] suçlar. Bunu çoğu durumda, Marx'ın aralarında *Fransa'da Sınıflar Mücadeleleri*, *Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire*'i ve *Fransa'da İç Savaş* üzerine üçlemesinin[1] de yer aldığı siyasî yazılarını bilmemekten kaynaklandığına yormamız gerekir. İlk metinle son metin arasında yirmi yılı aşkın bir süre olsa da, bu durum bu metinlerin bir siyaset, temsiliyet, devlet, demokrasi kavrayışının belirginleştiği bir üçleme oluşturmasını engellemez. Bu üç metin bir anlamda modernitenin Marksçı eleştirisinin, siyasal iktisadın

1. *Les luttes de classes en France (1850)* et *Le 18 Brumaire de Louis Bonaparte*, Paris, collection Folio, 2002. *La guerre civile en France*, Paris, éditions sociales, 1968. [*Fransa'da Sınıf Savaşımları 1848-1850*, Sol Yay., 1996, *Louis Bornaparte'ın 18 Brumaire'i*, Sol Yay., 2002, *Fransa'da İç Savaş*, Köz Yayınları, 1970-1976-Yazın Yay. 2011]

eleştirisi *Kapital*'in parlak ışığından gözleri kamaşmış okuyucular tarafından sıklıkla ihmal edilen öteki yüzünü oluşturur.

Salt Cumhuriyetten Sosyal Cumhuriyete

Paris proletaryası 1848'de "*Cumhuriyeti zorla kabul ettirerek*" kendi özgürleşim mücadelesi için gerekli alanı zaptetmiş olmakla birlikte "*hiçbir şekilde bu özgürleşimin kendisini*" elde etmemişti. Çünkü işçi sınıfı "*henüz kendi devrimini başarmaktan acizdi*"[2]. Bu Michelet'nin içine daha 1846'da doğmuştu: "*Burjuvazinin halktan çıkıp, etkinliği ve enerjisiyle yükseldiğini ve zaferinin tam ortasında birdenbire gücünü tükettiğini görmek için yarım yüzyıl yetti*"[3]. Böylece, Michelet'nin 1793 Paris baldırıçıplak hareketinde sezinlediği "*bu bilinmeyen devrimin karanlık tohumu*" olgunlaşmaktaydı: "*Klasik cumhuriyetçilerin arkasında hızla yürüyüp onlara da hız kazandıran bir hayalet vardı: Bu, günümüzde sosyalizm olarak adlandırdığımız yüz başlı, bin öğretinin peşinden giden romantik cumhuriyetçilikti*"[4]. 1847'nin son günlerinde kaleme alınan Komünist Parti Manifestosu'nun ilk satırlarından itibaren Avrupa'da kol gezmeye başlayan ve birkaç hafta sonra Avrupa sahnesini basan işte bu aynı hayaletti.

Marx II. Cumhuriyetin doğum tarihi olarak 4 Mayısı verir. Ancak onun gerçek doğum yeri ve tarihi "*Şubat Devrimi değil,*

2. Marx, *Lutte des classes en France*, p. 18, 22.
3. Michelet, *Le Peuple*. Daha 1832'de, Blanqui *Halkın Dostları Derneği'ne Rapor*'unda [*Rapport à la Société des Amis du peuple*] şunu açıklıyordu: "*Ulusu oluşturan sınıflar arasında ölümüne savaş olduğu görmezden gelinmemelidir.*" (Blanqui, *Il faut des armes*, Paris, La fabrique, 2007, p 80).
4. Michelet, *Histoire de la Révolution française*, Laffont 79, tome II, p. 474.

Haziran yenilgisidir". Mağlup proletarya orada daha yeni ilan edilmiş Cumhuriyeti, açık amacı *"ücretli köleliğin sürdürülmesi"* olan devlet gibi görünmeye zorlamıştır: *"Burjuvazinin kralı yoktur, saltanatının biçimi"* kendi *"anonim saltanatında" "Restorasyonla Temmuz Monarşisinin sentezini"* gerçekleştiren *"Cumhuriyettir"*. Tamamlanmış biçiminde anayasal Cumhuriyet karşı çıktığı düzen partisinin çıkarlarını gerçekleştirir. Bundan böyle artık salt Cumhuriyet yoktur. Cumhuriyet ya sosyal cumhuriyet olacak ya da kendi kendisinin bir karikatürü, yeni bir baskının maskesi olacaktır.

Marx *18 Brumaire*'i yayınladığı sırada, Belle-Ile kalesinde mahpus Blanqui dostu Maillard'a hemen hemen aynı şeyi yazar: *"Uzun zamandan beri yapmak zorunda olduğumuz şey iç savaş değilse, o halde nedir? Ve kime karşı? Ya! İşte kelimelerin anlaşılmazlığıyla içinden çıkılmaz hale getirilmeye çalışılan soru tam da bu: Çünkü iki düşman bayrağın açıkça birbirlerinin karşısına konmasını engellemek söz konusu"*[5]. Ve sosyalistler işte bu nedenle kendilerini bundan böyle *"Şubat'ı tekrar yapmak isteyen ama daha fazlasına yanaşmayan"* basit burjuva cumhuriyetçilerinden ayırmalıdırlar.

Marx *Fransa'da Sınıflar Mücadeleleri*'nde ve *Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire*'i'nde Blanqui'nin adını anarak Haziran 48 sınavının stratejik sonuçlarını çıkarmaya başlamıştı: *"Proletarya gitgide artan sayıda devrimci sosyalizmin etrafında, bizzat burjuvazinin onun için Blanqui ismini icad ettiği komünizmin etrafında kümeleniyor; bu sosyalizm süreklilik halinde dev-*

---

5. Blanqui, *op. cit.*, p 176.

rinin ilanıdır"[6]. Bu ünlü ifadeyi Komünistler Ligasına Sesleniş'inin sonuç bölümünde şiar olarak tekrarlar: Emekçilerin "*savaş narası*" bundan böyle "*Süreklilik halinde devrim!*" olmalıdır. Sorunsal olarak eylemle süreci, anla süreyi, olayla tarihi; hepsini birbirine düğümleyen bilmecemsi bir şiar.

Süreklilik halinde devrim bir anda Avrupa çapında bir boyuta sahip olur. Ulusal topraklar bambaşka bir boyutta bir iç savaşın muharebe meydanları olurlar. Başta Bolşevikler olmak üzere Avrupalı devrimciler, Alman, Macar, İtalyan devrimlerinin 1918-1923 arasında ezilmesine dek eylemlerini hep stratejik mekânın bu Avrupa ölçeğinde tasarımında düşüneceklerdir. Bu, Marx'ın *Fransa'da Sınıflar Mücadeleleri*'nden itibaren çıkardığı sonuçtur: "*Yeni Fransız Devrimi ulusal toprağı hemen terketmeye ve XIX. yüzyılda toplumsal devrimin başarılabileceği yegâne alan olan Avrupa alanını fethetmeye zorlanacaktır*" çünkü "*hiç kimse Avrupa haritasının nihaî halini aldığını iddia edecek durumda değildir*"[7]. Nitekim savaşla devrim arasındaki ilişki hemen bu kıtasal perspektif içinde yer alır.

Marx'ın *Fransa'da İç Savaş* üzerine yazdığı metnin 1891'de yeni baskısına yazdığı önsözde Engels şu kehanette bulunacaktır: "*Fransız eyaletlerinin ilhakı Fransa'yı Rusya'nın kollarına itmemiş midir? Ve prensler arasındaki ittifak anlaş-*

---

6. Marx, *Lutte des classes en France*, p 122. Walter Benjamin *Tarih Kavramı Üzerine* XII. Tezinde aynı sözcüklerle sosyal demokrasiyi "*çan gibi sesiyle 19. Yüzyılı sarsmış olan bir Blanqui'nin adını otuz yıl içinde neredeyse tümüyle silmeyi başar*"mış olmakla suçlayacaktır. [Bkz. Michaël Löwy, *Walter Benjamin: Yangın Alarmı, "Tarih Kavramı Üzerine" Tezlerin Bir Okuması*, Versus, 2007, İstanbul, s. 98]

7. Engels, *Le Pô et le Rhin*.

nıalarının daha ilk gününden uçup gideceği bir savaşın tehdidinin başımızda Demoklesin kılıcı gibi sallanıp durduğuna her Allahın günü tanık olunmamakta mıdır? Sonucunun mutlak belirsizliğinden başka hiçbir şeyi kesin olmayan bir savaşın, Avrupa'nın tamamını on beş yirmi milyon silahlı adamın kırıp geçirmesine teslim edecek bir ırk savaşının." Bir ırk savaşı! Tıpkı içerisinden Kömün Devriminin birdenbire beliriverdiği savaş, Ekim Devriminin ortaya çıkıverdiği Büyük Savaş, Çin, Yunan, Vietnam, Yugoslav devrimlerinin içinden birden filizlendiği İkinci Dünya Savaşı gibi ama ne pahasına: Tüm bu devrimler, oluşturdukları ayakbağları sağ kalanların özgürleşim düşlerini kâbusa çevirecek raddede onların yaşamı ve beyni üzerinde gitgide daha da ağır basacak harabe ve ceset yığınları üzerinde yükseldiler.

Yeni Bir Bürokratik Leviathan

1850'de *Fransa'da Sınıflar Mücadeleleri*'nden 1871'de *Fransa'da İç Savaş*'a geçen yirmi küsur yıl. Bu iki tarih arasında İmparatorluğun yükselişine, gerilemesine ve yıkılmasına tanık olunmuştur. Maximilien Rubel'in çok iyi ortaya koyduğu gibi bu sekans Marx'a, "bonapartizm" denilen bu tuhaf modern siyasî görüngü üzerinde düşünmesini ve onun aracılığıyla devlet ve devletin sivil toplumla ilişkisi sorununu yeniden ele almasını sağlayacak malzemeyi sunar.[8]

Böylece, Komünün közlerinin ışığında ta 1843'te Kreuz-

8. Bkz. Maximilien Rubel, *Karl Marx devant le bonapartisme*, Karl Marx, *Les luttes de classes en France*, op. cit. Paris, Folio, 2002 içinde yeniden yayınlanmış metin.

nach Elyazması'nda başlatılmış olan ancak o gündęn beri tezgâhta bırakılan ya da yalnızca belli olaylar vesilesiyle yazılmış yazılarda dağınık bir tarzda yeniden ele alınan bürokrasi eleştirisi birdenbire yeniden ortaya çıkıvermiştir. Sabık rejimin [ancien regime] korporatif ruhu, diye yazmaktadır o dönemde, bürokraside, devlet ile sivil toplum arasındaki ayrılmanın ürünü olarak bürokraside yaşamaya devam eder: *"Toplum içerisinde korporasyonu yaratan aynı tin, devlette bürokrasiyi yaratır [...] Bürokrasi sivil toplumun devlet formalizmidir."* O *"devlet içerisinde özel ve kapalı bir cemiyet oluşturan bir korporasyonda cisimleşen devlet bilinci, devlet iradesi, devlet iktidarı"*dır. Bürokrasi *"bir pratik yanılsamalar dokusundan başka bir şey olamaz: o devlet yanılsamasının bizzat kendisidir"*, bürokratik tin ise *"sapına kadar Cizvit, sapına kadar teolojik bir tindir: bürokratlar devletin Cizvitleri, devletin ilahiyatçılarıdırlar; Bürokrasi ruhban cumhuriyettir"*[9]. *"Birey olarak alındığında"* bürokrata gelince, devletin amacı *"onun kendi özel amacı haline gelir: bu daha yüksek makamlar peşinde koşma, bu kariyerizmdir."* Dolayısıyla, bürokrasinin ortadan kaldırılması ancak ve ancak *"eğer genel çıkar, Hegel'de olduğu gibi düşüncede, soyutlamada değil fiilen özel çıkar haline gelirse"* mümkün olabilecektir *"ki bu da özel çıkar fiilen genel çıkar haline gelmedikçe mümkün olmaz"*. Özgürleşimin nihayet bulunan biçimi Paris Komünü Marx'ın gözünde tam da bürokratik devletin eylemde eleştirisi olarak ve fiilen genel çıkar haline gelmiş özel çıkar olarak belirginleşir. Komünün almış olduğu *"en büyük önlem"*in büyüklüğü, doktriner bir buluş ya da yapay bir cen-

9. Marx, *Critique de la philo de l'Etat de Hegel*, Paris, 10–18, 1976.

net olmasında değil, bir falansterin [ütopik sosyalist Charles Fourrier'nin hayalindeki ortaklaşa yerleşim birimi] ya da bir İkarya'nın [ütopik sosyalist Etienne Cabet'nin ideal sitesi] kurulmasında değil, Komünün sınırları ve çelişkileri de dâhil "*bizzat kendi mevcudiyeti*"ndedir. Komün böylece "*İmparatorluğun dolaysız antitezi*" ya da dahası "*Sosyal Cumhuriyetin*" 1830'un Muhteşem Üçlerinden [İkinci Restorasyonun yerini meşruti bir monarşinin, Orléans Hanedanının Temmuz Monarşisinin almasıyla sonuçlanan 1830 Devriminin üç ayaklanma günü; 27, 28 ve 29 Temmuz] ve Haziran 48'in kanlı günlerinden beri düşlenen "*olumlu biçimi*" olmuştur.

Nitekim Marx komünal özgürlüğün altı haftası hakkında devlet iktidarı "*bundan böyle ilga edilmiş*"tir diye yazar. İlga edilmiş? Sözcük, Marx'ın ücretliliğin veya devletin böyle kararnameyle ilga edilebileceği fikrine karşı çıktığı Proudhon veya Bakunin'e karşı polemiklerin tersini söylermişe benzer. Söz konusu olan daha ziyade çalışma zamanının azaltılması, mülkiyet ilişkilerinin dönüştürülmesi, emeğin örgütlenmesinin kökten biçimde değişime uğratılması yoluyla koşulların bir araya getirilmesiyle başlanması gereken bir süreçti. *İç Savaş*'ın ikinci redaksiyon denemesi ilgadan ne anlaşılabileceğini en ince farklılıkları göz önünde bulundurarak adamakıllı açıklar. Komün "*İmparatorluğun dolaysız antitezi*" olarak "*tüm yurttaşların oyuyla seçilmiş, sorumlu ve her an görevden alınabilir belediye meclisi üyelerinden oluşmalıydı*". Komün "*parlamenter bir heyet değil, aynı anda icra ve yasama organı işlevi gören bir heyet olmalıydı*". Memurlar ve Komünün kendi üyeleri "*görevlerini işçi ücretleri karşılığı yerine getirme*"liydi-

ler: *"Uzun lafın kısası, tüm kamu görevleri, merkezî bir hükümetin yetki alanında olabilecek nadir görevler bile Komün görevlileri tarafından üstlenilmeli ve dolayısıyla Komünün yönetimi altına alınmalıydı. Bu arada, merkezî görevlerin, asla halk üzerinde otorite tesis etme görevleri olmayıp, ülkenin genel ve sıradan gereksinimlerinin gerektirdiği görevlerin bundan böyle yerine getirilemeyeceğini söylemek bir saçmalıktır. Bu görevler var olmalıydı, ancak görevler Komün görevlileri tarafından üstlenildiğinden ve dolayısıyla hakikî bir denetime tabi olduklarından bizzat memurlar kendilerini eski hükümet aygıtında yaptıkları gibi reel toplumun üzerine çıkaramıyorlardı. Kamu görevi bir özel mülkiyet olmaktan çıkmalıydı."*[10] Demek ki devletin sönümlenmesini devletin tüm görevlerinin toplumsal özyönetim içinde veya salt *"şeylerin yönetimi"* içinde soğurulması şeklinde yorumlamak söz konusu değildir. Bu *"merkezî görevler"*in bazıları, halk denetimi altında kamu görevlerine dönüşmek kaydıyla var olmaya devam etmelidir. Bu durumda devletin sönümlenmesi siyasetin sönümlenmesi veya siyasetin toplumsalın salt rasyonel yönetimi içinde sönüp gitmesi anlamına gelmez. Devletin sönümlenmesi esasen siyasî mücadele alanının, kurumların bürokratikleşmeden-arındırılmasıyla ve kamusal şeyin sürekli tartışmaya tabi kılınmasıyla genişletilmesi anlamına gelebilir.

Olayın ateşi içinde sıcağı sıcağına kaleme alınmış Komün üzerine metinler, Jironden, liberter ve adem-i merkeziyetçi bir Proudhon'a karşı ultra-Jakoben, aşırı-devletçi ve ifrata kaçacak ölçüde merkeziyetçi bir Marx efsanesiyle hesaplaşmaya

10. Marx, *Guerre civile*, p. 260.

imkân tanır. Hiç kuşkusuz, modern devlet iktidarını paramparça eden Kömün Anayasasının "*haksız yere Montesquieu ile Jirondenlerin düşlediklerine benzer bir küçük devletler federasyonu halinde bölünme girişimi zannedildi*"ğinin altını çizer ve "*büyük ulusların bu birliği başlangıçta şiddet yoluyla sağlanmış olsa da günümüzde toplumsal üretimin güçlü bir etmeni haline gelmiştir*" diye ekler. Ayrıca "*modern devlet iktidarını parçalayan*" Komünde haksız yere bu devlet iktidarını önceleyen "*Ortaçağ komünlerinin yaşamına bir çağrı*" görülmek istendiğini söyler.[11] Devletin merkezileştirilmesi feodal partikülarizmlerin [bölge veya cemaat özgürlüklerinin korunması, özerklik yanlılığı] ortadan kaldırılması ve ufkun genişlemesi açısından, ardından devrimi Ancienne régime'in komplolarına karşı savunmak açısından yararlı bir rol oynayabilmiştir. Buna karşın, Marx muzaffer asalak ve bürokratik devlete ve onun merkezî hükümetine karşı Başkent-Paris tarafından ezilen köylülerle taşra gericiliği tarafından ezilen Parisli emekçiler arasında bir ittifak perspektifinde dayanışmacı bir adem-i merkeziyet mantığını destekler: "*Hâkim sınıfların ve onların hükümetinin başkent Paris'i özgür bir şehir olamaz ve başkent bu Paris oldukça taşra da özgür olamaz. Taşranın özgürlüğü ancak ve ancak Paris Komünü ile mümkün olur.*"[12] Başkent-Paris'le Komün-Paris arasındaki bu tezat [antagonizma] iki toplumsal güç ve iki siyasî ilke arasındaki bir mücadelenin ana sahnesidir. Hâkim sınıflar o zamandan beri, birçok kez (1936'da Halk Cephesi grevleriyle, 1945'te ayaklanmayla ve

11. *Guerre civile* p. 45.

12. *Ibid.* p. 227.

Paris'in kurtuluşuyla, 1968'de genel grev ve barikatlarıyla) dirilen Komün-Paris hayaletini savmayı arzulamaktan bir an olsun vaz geçmemişlerdir.

Komün-Paris'in istediği "Fransa'nın canlı hakikî birliğinin karşısına dikilen sahte birlik sistemini parçalamak"tı, çünkü o zamana dek dayatılan birlik "despotik, aptalca, keyfî ve masraflı bir merkezileşmeydi". Komün çevresine oluşan siyasî birlik bunun tersine "tüm yerel inisiyatiflerin gönüllü birliği" ve *"federe komünlerin merkezî bir heyeti"*[13] olacaktı. Komüncü Marx o sırada işi, Montesquieu'nün *"toplulukları çok sayıda ortakla büyüyebilen yeni bir ortaklık yaratmak üzere içinde toplayan bir topluluklar topluluğu"* olarak tasarlanmış bir federal cumhuriyet formülünü sahiplenmeye kadar vardıracaktı.

Proletarya Diktatörlüğü Nedir?

Özgürleşimin ya da proletarya diktatörlüğünün ya da birbirinden ayrılmaz biçimde her ikisinin de nihayet bulunmuş biçimi olarak Komün? Komünden yirmi yıl sonra Engels'in *İç Savaş'a Önsözünün* sonuç bölümünde ilan ettiği budur: *"Pekâlâ beyler, madem bu diktatörlüğün neye benzediğini öğrenmek istiyorsunuz, o halde Paris Komününe bakın. İşte o proletarya diktatörlüğüydü."*[14]

Komün eğer Engels'in beyan ettiği gibi *"proletarya diktatörlüğü idi"*yse Komünün ne olduğunu tam olarak bilmek önemlidir. Komün kendisini vasıflı işçiler gibi ücretlendirilen daimî halk denetiminde vekillerle donatarak *"devletin tüm gizemleri-*

---

13. *Ibid.*, p. 231

14. *Guerre civile*, p. 302.

ni ve kendisi hakkındaki üstün olma iddialarını" ortadan kaldırır. Komünün en önemli önlemi *"bir kapıda yabancı düşmanla, öbür kapıda sınıf düşmanıyla boğuşurken hemen oracıkta oluşuveren kendi örgütlenmesidir."*[15] Komün *"sınıflar mücadelesini ortadan kaldırmaz"* ama *"bireysel ve toplumsal her yaşamın temel koşulu"* olarak *"emeğin kurtuluşu"*'nu temsil eder. Komün böylece toplumsal özgürleşimin içerisinde gelişmeye başlayabileceği – yalnızca başlıyabileceği [daha ötesi değil] – *"rasyonel atmosferi"* yaratır.[16] Komün *"burjuva aklını adamakıllı kaygılandıran o muanımadır"*: kısacası o *"işçi sınıfının siyasal iktidarı alma biçimidir"*[17]. Mülk sahiplerinin bu despotça şiddeti karşısında Marx o zaman *"gözüpek devrimci sloganı"* tekrarlar: *"Burjuvazinin devrilmesi! İşçi sınıfının diktatörlüğü!"*[18]

Bu biçim, çok kolay unutulduğundan bunu vurgulamak lazım, genel oy ve belediyelerin ve mahallelerin toprak esasında temsili biçimi olarak kalır: *"Komün çeşitli ilçelerden* [arrondissements] (Paris bu işin başlatıcısı ve modeli olduğundan Paris'i referans alacağız) *tüm yurttaşların oyuyla seçilmiş sorumlu ve her an görevden alınabilir belediye meclisi üyelerinden oluşmalıydı. Bu meclisin çoğunluğu doğal olarak işçilerden ve işçi sınıfının kendini kabul ettirmiş temsilcilerinden oluşmaktaydı."*[19] Enternasyonal Emekçiler Birliğinin [AIT-Association Internationale des Travailleurs] Genel Kuruluna 31 Mayıs 1871 Tarihli Hitabe'sinde Marx ısrarla: *"Genel oyun komünler halinde teşkil olmuş halka yararı dokunmalıydı"* ve *"hiçbir şey*

15. *Ibid.*, 215.
16. *Ibid.*, 216.
17. *Ibid.*, 256.
18. *Lutte des classes*, p 41.
19. *Ibid.*, p. 260.

Komünün ruhuna hiyerarşik bir atamanın genel oyun yerini almasından daha aykırı olamazdı" der. Marx oy hakkının toplumsal ölçütleri konusunda kısıtlama getirilmesini düşünmez. Sadece siyasî çoğunluğun *"doğal olarak"* toplumsal çoğunluğa karşılık geleceğine dair kanaatini ifade eder. Temsilcilerin temsil edilenlerle, vekillerin kendilerine vekâlet verenlerle ilişkisine gelince bu, sorumluluk ve görevden alınabilirlik ilkeleriyle somutlanmış bir sürekli denetim ilişkisidir. Temsilciler sürekli olarak yaptıklarının hesabını vermek ve temsil edilenlerle anlaşmazlık halinde vekâletlerini yitirmeyi göze almak durumundadırlar. *İç Savaş*'ın bu ikinci redaksiyon denemesinde, bir saptama olarak kırsal komünlerin en küçük mezralara varana dek *"kendi işlerini her an görevden alınabilir ve seçmenlerin görev sınırı ve süresi tanımlı [emredici] bir vekâletiyle bağlı bir delegeler meclisi eliyle yönetmesi"*[20] gerekeceğinden bahsedilen Uluslarararası Emekçiler Birliğine 31 Mayıs 1871 Tarihli Sesleniş'te olduğu şekliyle bir emredici vekâletten söz edilmez. Görevden alınabilirlik ne kadar seçilmişin seçmenlerine karşı sorumluluğunun sonucuysa, emredici vekâlet de aynı ölçüde demokratik karar alma sürecini kötürümleştirmeyle sonuçlanır: Vekil eğer kendisine vekâlet verenlerin özel çıkarlarının sözcüsünden başka bir şey değilse, hiçbir genel irade ortaya çıkamaz, özel veya korporatif çıkarların toplamı birbirini izale eder [götürür] ve kurucu iktidarın kısırlığı eninde sonunda genel çıkarı cisimleştirdiği iddiasıyla bu kırıntılar halinde iradenin üzerine çıkan bir bürokrasiye zemin hazırlar.

---

20. Lenin'de, bilhassa *Devlet ve Devrim*'de sorumluluk ve görevden alınabilirlik ilkelerine rastlanmakla birlikte emredici vekâlet yoktur.

Şayet proletarya dikatörlüğünün Marx'ın ve Engels'in zihninde ne ifade ettiği merak ediliyorsa Komüne, genel oya ve siyasî çoğulculuğa son derece saygılı görünen bu *"diktatörlüğe"* bakmak yeter. Komünün ilk önlemleri Leviathan devletin bürokratikleşmeden ve militarizmden arındırılmasından, günümüzde katılımcı bir demokrasi olarak adlandırılması mümkün bir alana ait olabilecek önlemlerden ve temel sosyal adalet önlemlerinden ibarettir. Komünün, mevcut yasal düzenin egemen bir halkın devredilemez kurucu iktidarını icra etmesi adına askıya alınmasını bir kenara bırakacak olursak, bir diktatörlük iktidarıyla fazla bir ortak yanı, bir olağanüstrü hal rejimiyle pek bir alakası yoktur.

Komün, Devlet ve Devrim

O halde, Marx ve Engels gibi Lenin'e göre de devlet sorunu, *"sömürücülerin direncini bastırmak açısından olduğu kadar nüfusun büyük kitlesini yönetmek için"* zorun ve şiddetin örgütlenmesi olarak proletarya diktatörlüğü sorunundan ayrılamaz. Bu *"diktatörlük"* bir sınıf karakterine sahip olsa da kendisini bir korporatif diktatörlük olarak tasarlamaz. İktidarı *"halkın tamamını sosyalizme götürmek"* için almak söz konusudur. Formül, Rus sosyal demokrasisinde, Gramsci bu kavrama yeni stratejik önemini kazandırmadan epeyce önce, işçi köylü ittifakında proletaryayla köylülüğün ilişkisini tanımlamak için kullanılan hegemonya kavramını çağrıştırır. Gerçekten de *"proletarya[nın] büyük üretimde oynadığı rol sayesinde sömürülen ancak kurtuluşları için bağımsız bir mücadele yürütmekten aciz tüm sınıfların rehberi olmaya muktedir tek sı-*

*nıf ol"*duğunu akıldan çıkarmaksızın daha o zamandan bir tarihsel blok oluşturmak söz konusudur.

İktidarın alınmasından sonra devlet ilk aşamada varlığını sürdürür ama "burjuvasız bir burjuva devleti olarak" ayakta kalır. Bu paradoksal ifade Lenin'in Rus Devriminden çıkan devlet tipini daha önce tanık olunmamış tarzda tekrar düşünmesini sağlayacaktır. Buna karşın, burjuvasız bir burjuva devleti yine de bir proleter devleti değildir. Burjuvasız burjuva devleti böylece üzerinde iktidarın meslekî tehlikelerinin boy atacağı ve koruması altında toplumun paraziter bir bürokratik urlaşmasının gelişeceği elverişli [mümbit] zemin haline gelecektir. Lenin *Devlet ve Devrim*'de ortodoks Marksizmin "parlamenter aptallığı"ndan kopsa bile onun yönetsel ideolojisini muhafaza eder. Böylece hâlâ sosyalist toplumun *"bir emek eşitliğiyle ve ücret eşitliğiyle bundan böyle tek bir bürodan, tek bir atölyeden başka bir şey olmayaca"*ğını tahayyül eder. Böylesi ifadeler, Engels'in devletin sönümlenmesinin aynı şekilde siyasetin de yerini salt *"şeylerin idaresi"*ne bırakarak sönümlenmesi anlamına geleceğini iddia eden sayfalarını çağrıştırır. Kaldı ki bu fikir Saint-Simonculardan ödünç alınmıştır: Diğer bir deyişle, koyutlanan bir bolluğun önceliklerin belirlenmesine, tercihlerin tartışılıp karara bağlanmasına, siyaseti çoğulluğun bir mekânı olarak yaşatmaya imkân tanımayacağı salt bir toplumsal yönetim teknolojisinden ödünç alınmıştır.

Sıklıkla olduğu gibi görünüşte liberter bir ütopya otoriter bir ütopyaya dönüşür: *"Tamamı tek bir bürodan ve tek bir atölyede"*den ibaret bir toplum düşünden aslında iyi bir idarî örgütlenmeden başka bir şey çıkmayacaktır. Aynı şekilde *"hal-*

kın tamanının bir karteli" olarak tasarlanmış *"proleter devleti"* sınıfın, partinin ve devletin totaliter tarzda birbiriyle karıştırılmasına kolayca yol açabilir. Lenin II. Enternasyonalin kurumsal legalizmini boğmak isterken, eleştiri çubuğunu ters yöne bükmüştür. Parlamenter yanılsamalardan kopmuş ama geçiş devletinin siyasî biçimlerini düşünmekten kaçınmıştır.

Rosa Luxemburg'un, geniş anlamında proletarya diktatörlüğüne tamamıyla sahip çımakla birlikte – *"hiçbir devrimin bir sınıfin diktatörlüğünden başka türlü tamamlanması mümkün değildir"* – açıklığa kavuşturacağı işte bu kör noktadır, bir yandan da Rus sosyal-demokratlarını uyarır: *"Besbelli hiçbir sosyal demokrat proletaryanın iktidarda tutunabileceği yanılsamasına kapılmamaktadır. Proletaryanın güçleri şu an için buna yetmemektedir, çünkü proletarya bu sözcüğün en dar anlamında Rus İmparatorluğunda toplumun kesinlikle azınlığını oluşturmaktadır. Oysa sosyalizm fikri tam da bir azınlığın tahakkümünü dışladığından sosyalizmin bir azınlık tarafindan gerçekleştirilmesi kayıtsız şartsız dışarıda bırakılmıştır."* 1906 tarihli bu makale Rus Devrimi üzerine 1918 tarihli ünlü broşürü muştular ve onun habercisi olur. Rosa Alman sosyal demokrasisinin ortodoks sosyalistlerinin aksine devrimi ve iktidarı alarak uluslararası proletaryanın yolunu açmaya *"cüret eden"* Bolşevikleri selamlar. Bundan, başta Almanlar olmak üzere Avrupalı devrimciler açısından doğan sorumlulukları vurgular: *"Rusya'da sorun olsa olsa konulabilmişti ancak bu sorun Rusya'da çözülemeyecekti. Bu anlamda, gelecek her yerde Bolşevizme aittir"*. Nitekim Rus Devriminin geleceği büyük ölçüde Avrupa ve dünya arenasında belirlenir.

Bu yine de Rus Bolşeviklerinin hiçbir sorumluluk taşımadıkları anlamına gelmez. Rosa Rus Bolşeviklerinin toprak reformuna ve ulusal soruna ilişkin önlemlerini eleştirir. Büyük mülklerin, toplumsal bir mülkiyet değil de özel toprak mülkiyetinin yeni bir biçimini yaratarak parsellenmesi "*kırsal kesimde toplumsal eşitsizlikleri arttırmakta*" ve çıkarları kaçınılmaz olarak proletaryanın çıkarlarıyla çelişecek yeni bir kır küçük burjuvazisinin kitlesel halde doğmasına yol açmaktadır. Aynı şekilde, Çarlık İmparatorluğunun milliyetlerine istisnasız [genelleşmiş] kendi kaderini tayin hakkı tanınması bu ezilmiş milliyetlerin yönetici sınıflarının "*kendi kaderini tayin etmesi*"nden başka bir şeyle sonuçlanmamaktadır, zira "*ayrılıkçılık*" "*salt burjuva bir tuzak*"tır. Lenin ve dostları "*birkaç üniversite profesörünün ve birkaç öğrencinin özenti tavırlarını bunlardan bir siyasî etmen yaratmak için yapay bir şekilde şişirmişlerdir*". Bolşevikler tam tersine kurumsal sorunun demokratik önemini küçümsedikleri halde tarım politikası ve milliyetler politikası konusunda aşırı demokratik yanılsama yanılgısına düşmüş olacaklardır.

Kurucu Meclis Sorunu

Bu Kurucu Meclisin lağvedilmesine ilişkin ünlü tartışmadır. Rosa seçim usulleriyle olduğu kadar memleket hakkında yansıttığı çarpıtılmış görüntüyle devrimci dinamiği geciktiren, dolayısıyla "*ölü doğmuş*", "*bu gününü doldurmuş kurucu meclisi yıkmak*" gerektiğine dair savlara kulaklarını tıkamamaktaydı. Ama o zaman "*gecikmeksizin yeni bir Kurucu Meclis için yeni seçimler talep etmek gerekecekti*"! Oysa Lenin ve (*Ekim*

Dersleri üzerine 1923 tarihli broşüründe) Troçki Avusturya-Marksistleri tarafından salık verilen her türlü "karma demokrasi" biçimini ilke olarak dışlıyorlardı.

Troçki'ye göre Partide Kurucu Meclisi fetişleştirenler, kendisinin gözünde, legalizm endişesiyle ayaklanma kararı karşısında tereddüte kapılanlarla aynı kişilerdi. Ekim'de ayaklanma "*şuracı [sovyetist] yola yönlendirildiyse ve Sovyetlerin 2. Kongresine bağlandıysa*" eğer, ona göre söz konusu olan bir ilke sorunu değil, "*her ne kadar büyük bir pratik öneme sahip olsa da salt teknik bir sorun*"du. Askerî kararla demokratik kurumun bu iç içe girişi yalnızca Parti ile Devletin rollerinin birbirine karıştırılmasına değil, aynı zamanda devrimci olağanüstü halle demokratik kuralın birbirine karıştırılmasına elverişlidir. Bu kafa karışıklığı olağanüstü halin doruğuna varmış biçimi olan iç savaşın telaşında kaleme alınan bir broşür olan *Terörizm ve Komünizm*'de zirvesine varır.

Rosa Luxemburg'un yaklaşımı farklıdır. Kurucu Meclisin lağvedilmesine dair Bolşeviklerin öne sürdüğü argümanları kabul etmekle birlikte kuralla istisna arasındaki bu birbirine karıştırma konusunda tasalanmaktadır: "*Tehlike, onların* [Bolşevik önderlerin], *zorunluluğu bir erdem haline getirerek, teorinin her noktasında mukadder koşullar tarafından kendilerine dayatılan bir taktik belirlemeye çalıştıkları ve bunu uluslararası proletaryaya bir sosyalist taktik olarak önerdikleri anda başlar*". Yitirilmesi söz konusu olan, Kurucu Meclis meselesi bir yana, bizatihi sosyalist demokrasinin hayatiyeti ve etkinliğidir. Rosa bir aldatmacaya ya da bir gölge oyununa indirgenemeyecek kamuoyunun önemini vurgular. Tüm tarihsel de-

neyim *"tersine bize kamuoyunun temsili kurumlara mütemadiyen kan verdiğini* [irrigue], *bunların içine nüfuz ettiğini, bunları yönlendirdiğini gösterir. Aksi takdirde halk temsilcilerinin her burjuva parlamentosunda bizlere zaman zaman izlettirdikleri müthiş eğlenceli cambazlık gösterilerini, aynı temsilcilerin yeni bir ruhla aniden coşkuya kapılıp hiç umulmadık çıkışlar yapmalarını nasıl açıklarız? Yine arada sırada kupkuru mumyaların gençlik havalarına girmelerini, gazap fabrikalarda, atölyelerde, sokaklarda patlamak üzere olduğunda her meşrepten küçük Scheidemannların birdenbire yüreklerinde devrimci sesler keşfetmelerini nasıl izah ederiz? O halde kitlelerin kanaatinin ve siyasî olgunluğunun bu sürekli canlı eyleminin tam devrim döneminde parti tabelalarının ve seçmen listelerinin katı şeması karşısında yarıştan çekilmesi mi gerekecektir? Tam tersine! Kamuoyu dalgalarının, halk yaşamının nabzının temsilî kurumlar üzerinde mucizevî bir şekilde anında etkide bulunmasına imkân tanıyan bu duyarlı ve alıcı siyasî atmosferi ateşli coşkusuyla yaratan şey devrimin ta kendisidir."* Devrimciler *"halk yaşamının"* bu *"nabzını"* bastırmak yerine onu atmaya bırakmalıdır. Çünkü bu nabız demokratik kurumlarının ağır mekanizması için güçlü düzelticidir: *"Ayrıca, partilerin, geçerliliği kalmamış seçmen listelerinin vb.'nin katı klişelerine rağmen, eğer kitlenin siyasî yaşamının nabzı daha hızlı ve daha güçlü atarsa etkisi o zaman daha dolayımsız ve daha kesin olur. Elbette her insanî kurum gibi her demokratik kurumun da kendine has sınırları ve yetersizlikleri vardır. Buna karşın Lenin'le Troçkinin buldukları çare –demokrasiyi açıkça ortadan kaldırmak– tedavi etmesi beklenen hastalığın kendisinden de beterdir: bu, toplum-*

sal kurumların doğuştan kusurlarını düzeltecek müdahalelerin, halk kitlelerinin büyük çoğunluğunun etkin, enerjik, engelsiz siyasî yaşamının fışkırabileceği kaynağı tıkar."

Nitekim Rosa'nın uyarıları geriye dönük olarak tüm anlamına kavuşur. Rosa 1918'de, bir süre için meşru görülebilir olağanüstü hal önlemlerinin, devletin bir sınıfın diğer bir sınıf üzerinde tahakkümün aygıtı olarak salt araçsal bir kavrayışı adına kural haline gelmesinden korkuyordu. O zaman devrim yalnızca bu aygıta el değiştirtmekten ibaret olacaktı: *"Lenin, burjuva devletinin bir işçi-sınıfını-baskı-altına-alma aracı olduğunu, sosyalist devletin ise bir burjuvaziyi-baskı-altına-alma aracı olduğunu, yani sosyalist devletin bir çeşit terse çevrilmiş kapitalist devletten başka bir şey olmadığını söylüyor. Bu basitleştirici kavrayış meselenin özünü unutur: burjuvazinin tahakkümünü uygulayabilmesi için halk kitlesinin bütününü siyasî olarak okutmaya ve eğitmeye, en azından dar biçimde çizilmiş belli sınırların ötesinde, hiç ihtiyaç yoktur. Proletarya diktatörlüğü için hayatî öğe, o olmaksızın var olamayacağı soluk işte buradadır."*

Yeni toplum kullanım kılavuzu olmadan icad edilir. Parti programı "*yönü işaret eden büyük levhalardan*" başka bir şey sunmaz ve üstelik bu işaretler de buyurgan bir karakterden ziyade işaret ışığı ve uyarı levhası gibi yol gösterici karakterden başka bir karaktere sahip değildir. Sosyalizm hiç kuşku yok "*mülkiyete karşı bir dizi zorlayıcı önlem alınmasını gerektirir*" ama "*olumsuz veçheyi, yıkmayı kararnameyle ilan etmek mümkün olsa*" da, aynı şey "*olumlu veçhe, inşa yani yeni dünya, bin dert [sorun]*" için geçerli değildir. Bu sorunları çözmek için

nüfusun en büyük bölümünün en geniş özgürlüğü, en büyük etkinliği gereklidir. Moralleri özgürlük değil terör bozar: "*Genel seçimler olmadan, sınırsız bir basın ve toplantı özgürlüğü olmadan, serbest bir fikir mücadelesi olmadan tüm kamu kurumlarında yaşam gücünü yitirir anlamsız ve tatsız bir şekilde sürer ve bürokrasi tek etkin öğe olarak kalır.*" Bizzat Lenin, siyasî demokrasinin bu toplumsal işlevselliğini *Devlet ve Devrim*'de sezinler gibi olmuştu. Ezilen ulusların kendi kaderlerini tayin etmesinin kapitalizm koşullarında gerçekleştirilemez, sosyalizm koşullarında ise gereksiz olduğunu düşünen kimi Marksistlere peşinen şu cevabı veriyordu: "*Sözümona nükteli ama aslında hatalı bu akıl yürütme her demokratik kuruma uygulanabilir, zira tam tamına tutarlı bir demokratizm kapitalist rejimde gerçekleştirilebilir değildir, sosyalist rejimde ise her demokrasi sonunda sönümlenecektir [...] Demokrasiyi sonuna kadar geliştirmek, bu gelişimin biçimlerini araştırmak, bunları pratikte sınamak, bu ise toplumsal devrim için mücadelenin yine de temel görevlerinden biridir. Tek başına alındığında hangisi olursa olsun hiçbir demokratizm sosyalizmi getirmeyecektir: ama demokratizm hayatta asla tek başına alınmaz. O bütün içinde alınacaktır. Aynı şekilde, dönüşümünü teşvik edeceği ekonomi üzerinde de bir etkiye sahip olacaktır.*"[21]

26 Ağustos 2007

Türkçesi: Osman S. Binatlı

---

21. Lénine, *L'Etat et la Révolution*, in *Oeuvres*, tome 25, éditions de Moscou, p. 489. [V.I. Lenin, *Devlet ve Devrim*, Agora, 2009, İstanbul]

Friedrich Engels'in Önsözü

Enternasyonal Genel Kurulu'nun *Fransa'da İç Savaş* üzerine Hitabının yeni bir baskısını hazırlamam ve buna bir giriş yazmamın isteneceğini beklemiyordum. Bundan dolayı burada ancak en önemli noktalara kısaca dokunabileceğim.

Yukarıda adı geçen esere önsöz olarak Genel Kurulun Fransa-Prusya Savaşı üzerine daha kısa olan iki Hitabını alıyorum. Bunun ilk nedeni *İç Savaş*'ta ikinci Hitabın bahsinin geçmesidir ki ikinci de, kendi başına birinci Hitab olmadan anlaşılamaz. Aynı zamanda, Marx'ın taslaklarını çizdiği bu iki Hitab, yazarın gözümüzün önünde cereyan etmekte olan veya henüz meydana gelmiş tarihsel olayların niteliğini, anlamını ve zorunlu sonuçlarını açık olarak kavramakta ilk defa *Louis Bonaparte'ın On sekiz Brumaire*'inde gösterdiği şayanı hayret kabiliyetinin önemli örnekleridir. Son neden de bugün Almanya'da, Marx'ın bu olayların yol açacağını söylediği sonuçların hâlâ etkisinde olmamızdır.

İlk Hitapta iddia edilen şey gerçekleşmemiş midir? Almanya'nın Louis Bonaparte'a karşı savunma savaşının yozlaşarak Fransızlara karşı bir istilâ hareketine döndüğü takdirde, bağımsızlık* savaşları denilen savaşlardan sonra Almanya'nın

başına gelen* felâketlerin yenilenmiş bir güçle canlanacağı hakkındaki kehanet doğru çıkmamış mıdır? Bismarck idaresindeki, İstisnaî Kanunun[1] altında demagog[2] takibinin yerini sosyalist avının aldığı, polisin aynı şekilde keyfî hareket ettiği, kanunun da tam manasıyla kaypak yorumlandığı bir yirmi yıl geçirmedik mi?

Alsas Loren'in ilhakının "Fransa'yı Rusya'nın kucağına iteceği"ne, bu ilhaktan sonra Almanya'nın ya resmen Rusya'nın uşağı olmak ya da kısa bir fasıladan sonra bir savaşa ve üstelik "birleşik Slav ve Latin ırklarına karşı bir ırk savaşı"na hazırlanmak zorunda kalacağı hususundaki kehanet harfiyen doğru çıkmamış mıdır? Fransız eyaletlerinin ilhakı Fransa'yı Rusya'nın kollarına itmemiş midir? Bismarck tam yirmi yıl Çarın gözüne girmek için "küçük Prusya'nın" "Avrupa'nın Birinci Gücü" haline gelmeden önce Kutsal Rusya'nın ayaklarına serdiği hizmetlerinden daha bayağılarını yapmamış mıdır? Demokles'in kılıcı hergün tepemizde sallanıp durmuyor

---

* 1813-14 yıllarında I. Napoléon'a karşı Alman eyaletlerinin açtığı ve Rusya'nın yardımıyla Prusya önderliğinde yürütülen savaşlar.

1) 1878 de Almanya'da bir Anti-Sosyalist Kanun çıkartıldı. Bu, bütün Sosyal Demokrat ve emekçi kitleleri örgütlenmelerini olduğu gibi, emekçi basını da yasaklıyor, sosyalist edebiyatın müsaderesini ve Sosyal Demokratların baskı altına alınmasını sağlıyordu. Kanun, nihayet 1890 da emekçi kitlelerin hareketinin tazyiki ile feshedildi.

2) Demagoglar: 1812-13'den beri Alman birliğini savunan burjuva-demokratik muhalefete ve eleştirici entellektüellere 1819 Ağustosundan itibaren Alman devlet adamlarının verdiği ad. Rus ajanı Kotzebue' nun bir Alman öğrenci tarafından 1819 da katledilmesi "demagog takibi" için bahane oldu. (Marks'ın Engels'e 14 Eylül 1870 tarihli mektubuna bakınız). Demagog takibi 1830 Fransız İhtilalinden sonra yinelendi.

mu? Öyle bir savaş ki daha ilk gününde prenslerin anlaşmaları samantozu gibi dağılacak, öyle bir savaş ki sonucunun mutlak belirsizliğinden başka hiç bir şeyi kesin değil; Avrupa'nın tümünün onbeş yirmi milyon silâhlı asker tarafından tahrip edileceği öyle bir ırk savaşı ki şimdiden patlak vermemesinin tek nedeni, büyük askerî devletlerden en güçlüsünün bile kesin sonucunun ne olacağını bilememesidir.

Bütün bunların yanında görevimiz uluslararası işçi sınıfının 1870'deki siyasetinin uzak görüşlülüğünün şimdi yarı yarıya unutulmuş olan parlak kanıtlarını Alman işçilerinin gözleri önüne sermektir.

Bu iki Hitab için geçerli olan, *Fransa'da İç Savaş* için de geçerlidir. 28 Mayıs'ta Komün'ün son savaşçıları, Belleville yamaçlarında üstün güçlere boyun eğdiler. Bundan sadece iki gün sonra 30 Mayıs'ta Marx, Paris Komünü'nün tarihsel önemini kısa fakat kuvvetli çizgilerle ve bu konudaki yazında şimdiye dek erişilmemiş bir keskinlikle ve hepsinden önemlisi, büyük bir gerçekçilikle anlattığı çalışmasını Genel Kurul'a okudu.

Fransa'nın 1789'dan bu yana iktisadî ve siyasî gelişimi sayesinde Paris elli yıldır öyle bir durumdadır ki burada proleter niteliğine sahip olmayan bir devrimin patlak vermesi söz konusu değildir. Yani zaferi kanıyla satın almış olan ve zaferden sonra kendi isteklerini öne süren proletarya olmadan bir devrim olamaz. O dönemde Paris işçilerinin gelişim düzeyinin sonucu, bu istekler az çok belirsiz ve hattâ karışık bir durumdaydı. Fakat nihayet bu istekler de kapitalistler ve işçiler arasındaki sınıf uzlaşmazlığını ortadan kaldırmaya yönelmişti. Bunun nasıl başarılacağını o sırada kimsenin bilmediği de

bir gerçektir. Fakat isteğin kendisi, belirsiz olmasına rağmen, mevcut toplum düzeni için bir tehditti; bu isteği öne süren işçiler hâlâ silâhlıydılar; bundan dolayı, devletin başında bulunan burjuvalar için yapılacak ilk iş işçilerin silâhsızlandırılmasıydı. Böylece, işçilerin kazandığı her devrimden sonra işçilerin yenilgisiyle biten yeni bir mücadele...

Bu ilk defa 1848'de oldu. Parlamenter muhalefetin liberal burjuvazisi oy haklarında bir reform sağlamak amacıyla ziyafetler tertipliyordu. Böyle bir reform, partilerine üstünlük sağlayacaktı. Hükümetle mücadelelerinde gittikçe halka yaklaşmak ve halkı taraflarına çekmek zorunda kalıyorlardı. Yavaş yavaş burjuvazi ve küçük burjuvazinin cumhuriyetçi tabakalarına üstünlük tanımaları gerekiyordu. Fakat bunların arkasında devrimci işçiler bulunuyordu ve bunlar, 1830'dan bu yana burjuvaların ve cumhuriyetçilerin sandığından çok daha fazla siyasî bağımsızlık kazanmıştılar. Hükümetle muhalefet arasındaki bunalım esnasında işçiler sokak kavgalarına başladılar. Louis Philippe ortadan kayboldu, O'nunla beraber oy hakkı reformu da. Ve bunun yerine ortaya cumhuriyet, hem de muzaffer işçilerin kendilerinin "sosyal" olarak niteledikleri bir cumhuriyet çıktı. Buna rağmen bu sosyal cumhuriyetin ne getireceğini kimse hattâ işçilerin kendileri bile bilmiyorlardı. Fakat şimdi silâhlara sahiptiler ve devlet içinde bir güç oluşturuyorlardı. Bundan ötürü vaziyeti kollamakta olan cumhuriyetçi burjuvalar ayaklarının sağlam yere bastığını farkeder etmez ilk hedef olarak işçileri silâhsızlandırmaya yöneldiler. Hedeflerine, işçileri 1848 Haziran ayaklanmasına iterek eriştiler. Bu ise resmen vaadini bozma, açıkça meydan okuma ve işsizleri

taşraya sürme girişimi yoluyla yapıldı. Hükümet ezici bir kuvvet üstünlüğü sağlamaya bilhassa dikkat etmişti. Beş günlük kahramanca bir mücadeleden sonra işçiler yenildiler. Bunu, savunmasız esirlerin arasında, Roma Cumhuriyeti'nin düşüş devrini açan iç savaş günlerinden bu yana eşi görülmemiş bir kandökümü izledi. Bu olay ilk defa olarak proletaryanın öz çıkarları ve talepleriyle ayrı bir sınıf olarak burjuvaziye cephe alması halinde burjuvazinin ne denli delice intikam işkencelerine girişeceğini gösteriyordu. Yine de 1848, burjuvazinin 1871'deki çılgınlığının yanında çocuk oyuncağı kalıyordu.

Bunun cezasını az zaman sonra gördüler. Proletarya daha Fransa'yı idare edemiyorsa artık burjuvazi de edemezdi. Hiç değilse, bu burjuvazinin büyük bir kısmının hâlâ monarşik bir eğilim gösterdiği ve üç hanedan partisiyle* bir cumhuriyetçi partiye ayrıldığı şu dönemde imkânsızdı. Burjuvazinin iç bölünmeleri, Louis Bonaparte gibi bir maceraperestin kumanda noktalarını –ordu, polis ve idarî mekanizma– ele geçirmesine ve 2 Aralık 1851'de[3] burjuvazinin son kalesi olan Millî Meclisi ortadan kaldırmasına yol açtı. İkinci İmparatorluk başlamıştı. Bu, Fransa'nın bir siyasî ve malî maceraperestler grubu tarafından sömürülmesi kadar bir endüstriyel gelişimi de haber veriyordu; ki böyle bir gelişim, sadece büyük burjuvazinin ufak bir kesiminin hakim olduğu Louis Philippe dev-

* Lejitimistler (Bourbon hanedanı), Orléans'cılar (Louis Philippe'in çizgisi) ve Bonaparte'çılar (sonradan III. Napoléon olan Louis Napoléon Bonaparte'ın takipçileri).

3) 2 Aralık 1851: Louis Bonaparte'ın hükümet darbesi (Marks'ın *Onsekiz Brumaire*'inde analiz edilmiştir).

rinin dargörüşlü ve ürkek yöntemi altında hiç bir zaman mümkün olamazdı. Louis Bonaparte, siyasî gücü kapitalistlerden onları koruma bahanesiyle; kapitalistleri işçilerden ve öte yandan da işçileri kapitalistlerden koruma bahanesiyle aldı. Bunun karşılığında Louis Bonaparte'ın hakimiyeti, spekülasyonu ve endüstriyel faaliyeti kısacası burjuvazinin şimdiye kadar eşi görülmemiş ölçüde yükselmesini ve zenginleşmesini teşvik etti. İmparator sarayının etrafında ve bu zenginlikten külliyetli yüzdeler koparan rüşvetçilikle geniş çapta hırsızlığın daha da büyük ölçüde geliştiği de bir gerçektir.

Fakat İkinci İmparatorluk, Fransız Şovenizmine bir çağrı ve 1814'te yıkılan Birinci İmparatorluğun veya hiç değilse Birinci Cumhuriyetin sınırlarının yeniden kurulması için bir talepti. Eski krallığın (monarşi) sınırları, hattâ 1815'te daraltılan sınırlar dahilinde bir Fransız İmparatorluğu ne kadarlık bir zaman için olursa olsun imkânsız bir şeydir. Arada bir savaş yapma ve sınırları genişletme zorunluluğu da buradan ileri gelmektedir. Fakat hiç bir sınır genişletme plânı Fransız Şovenizminin hayalgücüne Ren'in Almanya'da kalan sol kıyısına doğru genişleme fikri kadar parlak gelmiyordu. Onlar için Ren üzerinde bir km. kare Alpler'de veya başka bir yerde on km. kareye tercih edilirdi. İkinci İmparatorluk kurulduktan sonra Ren'in sol kıyısının derhal veya parça parça tekrar elde edilmesi bir zaman meselesine indirgenmiş oluyordu. Bu beklenilen zaman 1866 Avusturya-Prusya savaşı sırasında geldi. Bismarck tarafından beklediği "toprak tazminatı"[4] hususunda ve bizzat kendi aşırı kurnaz, tereddütçü siyaseti yüzünden aldanan Napoléon'a savaşmaktan başka çare kalmıyordu. Sa-

vaş, *1870*'de patlak verdi ve Napoléon'u önce Sedan'a sonra Wilhelmshöhe'ye[5] sevketti.

Zorunlu sonuç 4 Eylül 1870 deki Paris Devrimi oldu. İmparatorluk kartondan bir ev gibi çöktü ve tekrar cumhuriyet ilân edildi. Fakat artık düşman kapıdaydı; İmparatorluğun orduları ya Metz'de umutsuzca kuşatılmış ya da Almanya'ya esir düşmüştüler. Bu alarm durumunda halk, önceki yasama heyetindeki Paris delegelerinin "Millî Savunma Hükümeti"ni kurmalarını onayladı. Savunma nedenleriyle eli silâh tutan bütün Paris'liler Millî Muhafız Birliği'ne yazılmış olup silâhlı bulundukları için, bu hemen kabul edildi. Şimdi işçiler büyük bir çoğunluk oluşturuyorlardı. Fakat kısa bir zaman sonra hemen hemen tamamıyla burjuvalardan oluşan hükümet ile silâhlı proletarya arasındaki uzlaşmazlık açık bir ihtilâfa dönüştü. 31 Ekim'de işçi taburları Belediye'yi kasıp kavurdu ve hükümet üyelerinin bir kısmını esir aldı. Hükümetin ihaneti ve taahhütlerini dolaysız olarak bozması ve küçük burjuva taburlarının müdahelesi sayesinde burjuvalar yine serbest kaldılar. Yabancı askerî kuvvetler tarafından kuşatılmış bir şehirde iç savaşın çıkmasına meydan vermemek için önceki hükümet görev başında bırakıldı.

---

4) Prusya, Avusturya'yı yener ve Alman eyaletlerinin egemenliğini kazanırken III. Napoléon tarafsız kalmış ve Bismarck'ın kendisine ödül olarak Alman toprağını vereceğini düşünmüştü –yerine getirilmeyen bir vaad.

5) 2 Eylül, 1870'de Fransız ordusu Sedan'da yenilerek İmparatorla birlikte esir alındı. Wilhelmshöhe (Cassel yakınında) –Prusya krallarının ikametgâhı olan şato. Sabık İmparator III. Napoléon burada 5 Eylül, 1870'ten 19 Mart 1871'e kadar tutsak kalmıştı.

Sonunda aç kalan Paris, 28 Ocak 1871'de teslim oldu. Ama savaş tarihinde eşine rastlanmadığı kadar şerefli bir şekilde. Kaleler teslim edildi, şehir surları toplardan temizlendi, muntazam alayların ve Gezgin Jandarma Birliğinin* silâhları devredildi ve alay mensupları savaş esiri telâkki edildi. Buna rağmen Millî Muhafız Birliği silâhlarını muhafaza etti ve muzaffer düşmanla sadece bir mütareke imzaladı. Düşman Paris'e bir zafer yürüyüşü ile girme cüretini gösteremedi. Ancak Paris'in kısmen genel parklardan oluşan küçük bir köşesini birkaç gün için işgale cesaret edebildiler! Ve bu esnada 131 gün süreyle Paris'i kuşatanların kendileri Paris'in silâhlı işçileri tarafından kuşatılmış durumdaydılar. İşçiler, hiç bir "Prusyalının" yabancı fatihe ayrılan köşenin dar sınırlarını aşmaması için sıkı nöbet tutmaktaydılar. İşte Paris'li işçiler, İmparatorluğun bütün ordularının teslim olduğu bu ordu saflarında böylesine bir saygı uyandırdılar; ve devrimin anavatanına intikam almaya gelen Prusyalı *Junkerler* saygıyla kenarda durmak ve bu silâhlı devrimi kesinlikle selâmlamak zorunda kaldılar.

Savaş esnasında Parisli işçiler mücadelenin azimle sürdürülmesini talep etmekle yetindiler. Fakat Paris'in tesliminden sonra barış yapılınca, hükümetin yeni mutlak âmiri Thiers, Parisli işçilerin elinde silâh bulunduğu sürece mülklü sınıfların –büyük toprak sahipleri ve kapitalistler– hakimiyetinin sürekli tehlike içinde olacağını görmek zorunda kaldı. İlk hareketi onları silâhsızlandırma girişimi oldu. 18 Mart'ta süvari

*) [Gezici Muhafız Alayı: III. Napoléon tarafından 1868'de yeniden kurulan ve 1870 Temmuzunda aktif göreve çağrılan yardımcı ordu. Millî Muhafız Birliği ile karıştırılmamalıdır.]

bölüklerine, Millî Muhafız Birliği'nin Paris'in kuşatılması sırasında yapılan ve bedeli genel iane ile karşılanan toplarını çalma emri verdi. Bu girişim başarısızlıkla sonuçlandı; Paris direniş için topyekûn seferber oldu ve Paris ile Versay'da oturumda bulunan Fransız Hükümeti arasında savaş ilân edildi. 26 Mart'ta Paris Komünü seçildi ve 28 Mart'ta da ilân edildi. O zamana kadar idareyi elinde bulunduran Millî Muhafız Birliği Merkez Komitesi Paris'in rezil "Ahlâk Polisi"nin ortadan kaldırılmasını emrettikten sonra Komün'e istifasını verdi. 30 Mart'ta Komün, askerlik sistemi ile sürekli orduyu ortadan kaldırdı ve tek silâhlı kuvvetin eli silâh tutan her vatandaşın yazılacağı Millî Muhafız Birliği olacağını ilân etti. Ekim 1870'den Nisan 1871'e kadar olan kira ödemelerini tehir etti. Bunlar, gelecekteki kira ödemelerine mahsup edilmek üzere ödenmiş oluyordu. Ayrıca Belediye rehin dairesindeki rehin eşyaların satışını durdurdu. Aynı gün Komün'e seçilmiş olan yabancılar "Komün'ün bayrağı Dünya Cumhuriyetinin de bayrağıdır" ilkesine göre göreve kabul edildiler. 1 Nisan'da Komün'ün herhangi bir memurunun ve dolayısıyla üyelerinin de alacağı en yüksek aylığın 6.000 franktan fazla olmamasına karar verildi. Ertesi gün Komün kilisenin devletten ayrılmasını, devletin dini amaçlarla yaptığı ödemelerin ortadan kaldırılmasını ve bütün kilise mallarının millî mülke dönüştürülmesini kararlaştırdı. Bunun neticesinde 8 Nisan'da okullardan bütün dinî sembol, resim, dogma ve duaların kısacası, "bireyin vicdanına ait olan her şey"in çıkartılması emredildi ve yavaş yavaş uygulandı. Yakalanan Komün savaşçılarının günden güne Versay askerleri tarafından vurulmasına karşılık

olarak ayın 5'inde savaş rehinlerinin hapsine dair bir emir çıkarıldı, fakat hiç bir zaman uygulanmadı. Giyotin, ayın 6'sında Millî Muhafız Birliği'nin 137. taburu tarafından halkın gözleri önünde büyük şenliklerle yakıldı. 12'sinde Komün Napoléon tarafından *1809* savaşından sonra ele geçirilen silâhlardan dökülmüş olan Place Vendôme'daki Zafer Sütununun bir şovenizm sembolü olduğu ve ulusal nefreti tahrik ettiği gerekçesiyle tahrip edilmesine karar verdi. Bu karar 16 Mayıs'ta yerine getirildi. 16 Nisan'da imalâtçılar tarafından kapatılan fabrikaların istatistik tasnifinin ve bu fabrikaların önceden çalışmakta olan işçileri tarafından idaresi için plânlar yapılmasını emretti. Bu işçiler kooperatiflerde örgütleneceklerdi. Komün ayrıca bu kooperatiflerin *tek bir* büyük birlik halinde örgütlenmesi için plân yapılmasını istedi. 20'sinde fırıncıların gece mesaisi yasaklandı ve İkinci İmparatorluk zamanından beri polisin tayin ettikleri (birinci dereceden emek sömürücüleri) tarafından bir tekel halinde yürütülmekte olan iş bulma ofisleri ortadan kaldırıldı. Bu ofisler Paris'in yirmi *arrondissement*'ının belediyelerine taşındı. 30 Nisan'da işçileri şahsen sömürdükleri ve işçilerin iş araçları ve kredi üzerindeki haklarına aykırı oldukları gerekçesiyle rehin dükkânlarının kapatılması kararı alındı. 5 Mayıs'ta ise XVI. Louis'nin idamının kefareti olarak inşa edilen Kefaret Kilisesi'nin (Chapelle Expiatoire) yıkılmasına karar verildi.

Böylece Paris hareketinin önce yabancı istilâcılara karşı savaş sırasında geri plâna itilen sınıfsal niteliği 18 Mart'tan itibaren keskin ve açık bir şekilde belirmiş oluyordu. Komün'de yalnız işçiler veya işçilerin kabul edilmiş temsilcileri bulundu-

ğundan Komün'ün kararları proleter bir nitelik taşıyordu. Bu kararlar ya cumhuriyetçi burjuvazinin sırf korkaklıktan yapamadığı, fakat işçi sınıfının özgür çalışması için gerekli bir temel teşkil eden reformlarla *-devlete ilişkin olarak*, dinin tamamıyla şahsî bir mesele olduğu ilkesini kabul gibi ilgili oluyor ya da Komün doğrudan doğruya işçi sınıfının çıkarı ile ilgili ve kısmen toplumun eski düzenini yıkacak olan emirler yayımlıyordu. Buna rağmen, kuşatma altındaki bir şehirde bütün bu şeylerin gerçekleştirilmesine ancak bir başlangıç yapılabilirdi. Zira Mayıs'ın başından itibaren bütün güçlerini, Versay Hükümeti'nin topladığı ve sürekli büyüyen ordularla savaşırken harcadılar.

7 Nisan'da Versay askerleri Paris'in Batı cephesinde Neuilly'deki Seine geçidini ele geçirdiler; öte yandan 11'inde Güney cephesine yapılan bir saldırıda General Eudes tarafından ağır kayıplarla püskürtüldüler. Paris devamlı bombardıman ediliyordu ve üstelik bombardımanı yapanlar da aynı şehrin Prusyalı'lar tarafından bombardıman edilmesini dine saygısızlık olarak damgalamış kimselerdi. Aynı kimseler Paris'i Prusyalı'lar hesabına tekrar ele geçirebilmek amacıyla şimdi Sedan ve Metz'de esir alınan Fransız askerlerinin iadesi için Prusya'ya yalvarıyorlardı. Bu askerlerin yavaş yavaş saflarına katılmasıyla Versay kuvvetleri Mayıs başından sonra kesin bir üstünlük kazandılar.

23 Nisan'da Thiers'in Komün'ün esirlerin takası için teklif ettiği görüşmeleri kesmesiyle durum açıklık kazandı. Söz konusu esirler, Paris'te rehin bulunan Paris Başpiskopos'u ile birkaç papaza karşı iki kere Komün'e seçilmiş olan ve Clair-

vaux'da esir bulunan bir tek adam yani Blanqui idi. Thiers' in ifade değiştirmesi de meseleyi açıklıyordu. Önce vakit geçirmeye çalıştığı ve belirsiz konuştuğu halde birdenbire küstah, tehdit edici ve zalimce bir tavır takınmıştı. Versay kuvvetleri 3 Mayıs'ta Moulin Saquet'deki tabyayı, 9'unda top atışıyla hemen hemen tamamıyla harabeye dönmüş olan Issy kalesini ve 14'ünde Vannes kalesini aldılar. Batı cephesinden şehrin surlarına kadar uzanan birçok köyü ve binayı alarak esas savunma siperlerine kadar tedricen ilerlediler; 21'inde orada vazifelenmiş bulunan Millî Muhafız Birliği'nin ihaneti ve dikkatsizliği sayesinde şehre girdiler. Kuzey ve Doğu Cephelerini tutan Prusyalı'lar Versay askerlerini şehrin kendilerine, mütareke dolayısıyla yasak olan Kuzey topraklarından geçirerek geniş bir cepheden ilerlemelerini sağladılar. Paris'liler bu cepheyi mütarekenin kapsamına girmesi nedeniyle tabii olarak zayıf tutmuşlardı. Bunun sonucunda Paris'in Batı yakasında (ki şehrin lüks kısmıdır) direniş zayıf kaldı. Fakat içeri giren askerler şehrin doğu yarısına (ki emekçi sınıfın kısmıdır) yaklaştıkça bu güçlendi ve azimlendi. Komün'ün son savunucuları Belleville ve Menilmontant tepelerinde teslim oldukları zaman savaşa başlayalı ancak sekiz gün olmuştu. Bundan sonra bir haftadan beri gittikçe artarak devam etmekte olan savunmasız erkek, kadın ve çocukların katliamı son raddesini buldu. Artık ağızdan dolma tüfekler yeteri kadar çabuk öldüremiyordu. Mağluplar yüzler halinde makinalı tüfeklerle vuruldular. Son kitle katliamının yer aldığı Pére Lachaise mezarlığındaki "Federaller Duvarı*" bugün hâlâ hâkim sınıfın, işçi sınıfının haklarını talep ettiği anda ne derecede çılgınlıklara ya-

naşabileceğinin sessiz fakat anlamlı delilidir. Hepsinin katliamının imkânsız olduğu görülünce kitle halinde tevkifler başladı, bunu esir saflarından gelişigüzel seçilmiş kurbanların vuruluşu ve geri kalanların askerî mahkemeler tarafından yargılanmak üzere büyük kamplara yollanışı izledi. Paris'in Kuzeydoğu yarısını kuşatmış olan Prusyalı askerler hiç bir kaçağı geçirmemek için emir almış bulunuyorlardı; fakat subaylar da genellikle askerlerin yüksek emirden çok insanlığın icaplarına uymasına göz yummaktaydılar. Özellikle çok insanca davranan ve Komün savaşçıları oldukları anlaşılan kimselerin geçmesine izin veren Saksonya birliklerini saygıyla anmak gerekir.

Yirmi yıl sonra bugün 1871 Paris Komün'ünün faaliyetine ve tarihî önemine bakacak olursak *Fransa'da İç Savaş*'ta anlatılana birkaç şey eklemek gerektiğini görürüz.

Komün'ün üyeleri ikiye bölünmüşlerdi. Çoğunluğu teşkil eden Blanquiciler ki bunlar Millî Muhafız Birliği'nin Merkez Komitesinde de ekseriyetteydiler ve azınlığı teşkil eden ve esas olarak Proudhon'cu sosyalizm ekolüne bağlı olan Enternasyonal Emekçiler Birliği üyeleri. Blanquicilerin çoğu o sıra-

*) Şimdi daha çok Komünarların Duvarı diye anılıyor. Komünarlara, örgütleri olan "Cumhuriyetçi Millî Muhafız Federasyonu"ndan dolayı Federaller de denilmektedir. Bahsi gecen mezarlık duvarı, Komünarların hatırasına dikilmiş olup, onların Büyük Fransız İhtilâline olan bağlılıklarının ifadesidir.

da sadece devrimci ve proleter içgüdüleriyle sosyalist olmuştular; ancak birkaçı Alman Bilimsel Sosyalizmini tanıyan Vaillant sayesinde sosyalizmin ilkeleri hakkında açıklığa kavuşmuştular. Bugünkü görüşümüze göre ekonomik sahada Komün'ün yapması gereken birçok işin neden yapılmadığı da bu şekilde anlaşılmaktadır. Anlaşılması en zor olan şey de Fransız Bankası'nın kapısının dışında kutsal bir huşu ve saygıyla durmalarıdır. Bu, aynı zamanda ciddî bir siyasî hataydı. Bankanın Komün'ün eline geçmesi onbinlerce rehinden daha fazla kıymet taşıyacaktı. Zira böyle bir şey bütün Fransız burjuvazisinin Versay Hükümetine Komün'le barış yapması için baskıda bulunması demekti. Fakat asıl fevkalâde olan şey Blanquici ve Proudhonculardan oluşan Komün'ün yine de yaptıklarının çoğunun doğruluğudur. Tabiî olarak Komün'ün ekonomik tedbirlerinden ve dolayısıyla bunların olumlu ve olumsuz yönlerinden Proudhoncular esas olarak sorumludur. Aynı şekilde Blanquiciler de Komün'ün siyasî görev ve eksikliklerinden sorumludurlar. Her iki durumda olduğu gibi tarihin cilvesi bunlara –doktrinerlerin dümene geçtiği her zaman olduğu gibi– bağlı oldukları akımın doktrinlerinin gerektirdiği şeyin tersini yaptırdı.

Küçük köylü ile zenaat ustasının sosyalisti olan Proudhon, dernekçilikten (association) nefret ediyordu. Dernekçilikte yarardan ziyade zarar görüyor, işçinin özgürlüğüne ayakbağı olduğundan ötürü de tabiaten kısır, hattâ zararlı olduğunu söylüyordu; dernekçilik saf bir dogma ve üreticilikten yoksun bir yük olup, işçinin özgürlüğü kadar çalışma ekonomisi ile de çelişki içindeydi; dezavantajları, avantajlarından daha çabuk

artıyordu; ve dernekçiliğe kıyasla rekabet, işbölümü ve özel mülkiyet iktisadî güçler sayılıyordu. İşçi derneklerinin geçerli olduğu tek yerler demiryolları gibi büyük endüstri ile büyük kuruluşlardı. Bunlara Proudhon istisnaî durumlar adını veriyordu. (Bkz. *Devrinin Genel Düşüncesi, 3. Taslak*)*

1871 geldiğinde büyük endüstri, el sanatlarının merkezi olan Paris'te bile istisnaî bir durum olmaktan çıkmıştı. Öyle ki Komün'ün en önemli kararıyla büyük endüstrinin ve hattâ imalâtın örgütlenmesi kuruluyordu. Bu, her fabrikada işçi derneklerine dayanmakla kalmıyor bu dernekleri de daha büyük bir birlik içinde bir arada toplamayı öngörüyordu. Öyle bir örgütlenme ki Marx'ın *İç Savaş*'ta bihakkın söylediği gibi sonunda zorunlu olarak, Proudhon'un doktrinin tam aksine yani komünizme götürecekti. Bundan dolayı Komün, Proudhon'cu Sosyalizm Okulu'nun mezarı oldu. Bu okul bugün Fransız işçi sınıfı çevrelerinde ortadan kalkmıştır. Burada Marx'ın teorisinin üstünlüğü "Marxistler" arasında olduğu kadar Possibilist'ler[6] arasında da su götürmez bir şekilde kabul edilmiştir. Yalnız "radikal" burjuvazi saflarında hâlâ Proudhoncular bulunmaktadır.

Blanquiciler de daha başarılı olamadılar. Suikastçılıktan yetiştikleri ve bunun getirdiği koyu disiplinle birarada durdukları için nispeten az sayıda fakat kararlı ve iyi örgütlenmiş

---

6) Possibilistler – 19. yüzyıl sonunda Fransız emekçi sınıfı hareketindeki sağ kanat reformistleri.

*) Prouhon'un Genel Düşüncesi, "3. Taslak" "Dernekçilik ilkesi üzerine"dir. Burada "Dernekçilik" özellikle sendika tipi işçi "birliği"ne delâlet etmektedir.

birkaç adamın uygun bir anda sadece devlet dümenini ele geçirmekle kalmayıp büyük ve acımasız bir enerji gösterisi ile halkın çoğunu ihtilâle katıp küçük lider grubunun etrafında yer alıncaya kadar başta kalmayı becerecekleri görüşünü savunuyorlardı. Bu, herşeyden önce bütün gücün kesin, diktatörce bir merkezîleşmeye tabî tutularak yeni devrimci hükümetin elinde toplanması demekti. Peki çoğunluğu aynı Blanquicilerin teşkil ettiği Komün ne yaptı? Eyaletlerdeki Fransızlara gönderdiği bildirgelerde bütün Fransız Komün'lerini Paris'le birlikte özgür bir federasyon kurmaya çağırıyordu. Bu federasyon gerçekten millet tarafından yaratılan ilk millî örgüt olacaktı. Paris'te kırıldığı gibi her yerde kırılması gereken kuvvet işte önceki merkezî devletin baskıcı kuvveti, ordusu, siyasî polisi, bürokrasisiydi. Bütün bunları, 1798'de Napoléon yaratmış ve o zamandan beri de her hükümet hazır bir âlet gibi devralmış ve düşmanlarına karşı kullanmıştır.

Komün ta başlangıçta işçi sınıfının başa geçtikten sonra eski devlet mekanizmasını sürdüremeyeceğini görmek zorunda kaldı. Henüz kazandığı üstünlüğü kaybetmemek için işçi sınıfı bir yandan önceden kendisine karşı kullanılan baskı mekanizmasını ortadan kaldırmak, öte yandan kendi temsilci ve memurlarını istisnasız olarak her an azledebilme yetkisiyle onlara karşı korunmak zorundaydı. Önceki devletin ayırdedici niteliği ne olmuştu? Toplum, başlangıçta basit işbölümü yoluyla ortak çıkarlarını gözetmek için kendi organlarını yaratmıştı. Başında devlet gücünün bulunduğu bu organlar zamanla kendi özel çıkarlarının peşine düşerek, topluma hizmet edecek yerde topluma hükmetmeye başladılar, örneğin, bu,

irsî monarşiden başka demokratik cumhuriyette de görülebilir. "Politikacılar" hiçbir yerde Kuzey Amerika'da olduğu kadar ulusun ayrı ve güçlü bir kesimini teşkil etmezler. Birbiri ardından başa geçen iki parti de siyaseti kendine iş edinen ve Birliğin ve ayrı ayrı eyaletlerin yasama meclislerindeki sandalyeler üzerine spekülasyona giren veya kendi partileri için ajitasyon yaratarak hayatlarını kazanan ve partinin muzaffer olması halinde kendilerine mevkiler verilerek ödüllendirilen insanlar tarafından kontrol edilmektedirler. Amerikalıların artık taşınmaz hale gelen bu yükü silkip atmak için 30 yıldır nasıl çırpınıp durduklarını ve bütün çabalarına rağmen bu kokuşma batağına gittikçe nasıl battıklarını herkes bilmektedir. Başlangıçta toplumun âleti olarak ortaya çıkan devlet gücünün toplumdan nasıl bağımsızlaştığını en iyi gösteren yer Amerika'dır. Burada ne hanedan, ne soyluluk, ne kızılderilileri gözaltında bulunduran birkaç adam dışında sürekli bir ordu ve emeklilik hakkı olan bir bürokrasi vardır. Ve buna rağmen burada sırayla devlet gücüne sahip olan ve onu en kokuşmuş amaçlar için en kokuşmuş yollarla kullanan iki büyük siyasi spekülatör grubu mevcuttur. Ulus ise görünüşte hizmetkârları olan fakat aslında ona hükmeden ve onu soyan bu iki büyük politikacı karteline karşı güçsüz kalmaktadır.

Devletin ve devlet organlarının toplumun hizmetkârı durumundan toplumun efendisi durumuna dönüşümüne karşı –ki bu bütün önceki devletlerde kaçınılmaz bir dönüşümdür– Komün iki şaşmaz tedbir aldı. İlk olarak, bütün memuriyetleri –idarî, adlî, eğitim– genel oy hakkı temeli üzerinde seçimle ve her an aynı seçmenler tarafından azledilebilme şartıyla dol-

durdu. İkinci tedbir şuydu: büyük küçük bütün memurlar işçilerle aynı ücreti alacaklardı. Komün tarafından ödenen en fazla maaş 6.000 frank'tı. Bu şekilde, eklenen temsil heyetlerine seçilecek delegelerin üzerindeki kısıtlayıcı talimattan başka, mevki avına ve Karlyerizme etkili bir set çekilmiş oldu.

Önceki devlet gücünün parçalanması ve yerine yeni ve gerçekten demokratik bir devlet gücünün konması *İç Savaş*'ın 3. bölümünde ayrıntılı olarak anlatılmaktadır. Bilhassa Almanya'da devlete karşı hurafeci inanç, felsefe sahasından burjuvazinin ve hattâ birçok işçinin genel bilincine aktarıldığı için burada devletin bazı yönlerinden bir kere daha kısaca söz etmek gerekti. Felsefî anlamına* göre devlet, tanrı "fikrinin" veya Krallığının dünya üzerinde "gerçekleşmesidir" ki felsefî terimlerle açıklanacak olursa bu ebedî gerçeğin ve adaletin gerçekleştiği dünyadır. Bunu devlete ve devletle ilgili herşeye karşı hurafeci bir saygı takip eder. İnsanlar çocukluktan beri toplumun tümüne ait mesele ve çıkarların gözetiminde geçmişte örneğini gördükleri yollardan başka yol olmadığını farzetmeye alışmışlardır. Bu yol devlet ve onun yetkili kişilerinde somutlaşmıştır. Bundan ötürü devlete olan saygı insanların zihninde kolayca kökleşir ve irsî monarşiye olan inançlarından kurtulup demokratik cumhuriyete inanmaya başladıkları zaman cesur bir adım attıklarını sanırlar. Esasında devlet, bir sınıfın diğer bir sınıfı ezmesi için bir araçtan başka bir şey değildir. Bu, demokratik cumhuriyette de monarşide olduğu kadar geçerlidir. En iyi şekliyle devlet, sınıf üstünlüğü için verdiği muzaffer savaştan sonra proletaryaya miras kalan bir şer-

*) Buradaki "felsefî anlam" Hegel'indir.

dir. Muzaffer proletaryaya düşen, yeni ve özgür sosyal koşullar içinde yetişen bir neslin, devletin bütün kerestesini ıskartaya çıkartacağı vakte kadar onun en kötü taraflarını Komün'ün yaptığı gibi derhal ve mümkün olduğu mertebe kesip atmaktır.

Son zamanlarda Sosyal Demokrat filistenciliği, Proletarya Diktatoryası sözünden müthiş ürkmektedir. Peki baylar, bu Diktatoryanın ne biçim bir şey olduğunu öğrenmek istiyor musunuz? Paris Komün'üne bakınız. Proletarya Diktatoryası oydu.

F. Engels

Londra,
Paris Komün'ünün yirminci yıldönümü
18 Mart, 1891.

Enternasyonal Emekçiler Birliği Genel Kurulunun Fransa-Prusya Savaşı Üzerine Birinci Hitabı

Enternasyonal Emekçiler Birliğinin
Avrupa Ve Amerika Birleşik Devletlerindeki Üyelerine

Enternasyonal Emekçiler Birliği'nin 1864 Kasım tarihi başlangıç hitabında demiştik ki: "Eğer emekçi sınıfların kurtuluşu kardeşçe birliği gerektiriyorsa bu büyük amacı, canice plânların peşinde koşan millî önyargılarla ve korsanca savaşlarla insanların kanı ve malı üzerine oynayan bir dış politika gerçekleştirebilir mi?" Enternasyonalin bu sözlerle hedef tuttuğu dış politikayı şu şekilde tarif ettik: "bireyler arası ilişkilere hükmeden en basit ahlâk ve adalet yasaları uluslararası ilişkilerde de geçerli kılınmalıdır."

İktidarı, Fransa'daki sınıf mücadelelerinden yararlanarak gaspeden ve dışarda periyodik savaşlarla devam ettiren Louis Bonaparte'ın Enternasyonal'e karşı düşmanca bir tavır almasına şaşmamak gerekir. Plebisitten[7] bir gün önce Enternasyo-

nal Emekçiler Birliği'nin kendisine suikast için komplo hazırlayan gizli bir cemiyet olduğunu ileri sürerek Enternasyonal'in Paris, Lyon, Rouen, Marseille, Brest vs. gibi Fransa'daki bütün idari Komite üyelerine baskınlar düzenlemişti. Bu savının saçmalığını bir süre sonra kendi yargıçları bile itiraf etmişlerdir. Enternasyonal'in Fransa'daki şubelerinin gerçek suçu neydi? Fransız halkına alenen ve açıkça plebisite oy vermenin içte despotizme ve dışta savaşa oy vermekten farklı olmadığını anlatmaları. Gerçekten, Fransa'nın bütün büyük şehirlerinde ve sanayi merkezlerinde emekçi sınıfının plebisiti topyekûn reddetmesi onların eseri olmuştur. Maalesef denge, kır bölgelerinin büyük cehaleti yüzünden öte yana kaydı. Borsalar, Kabineler, Hakim sınıflar ve Avrupa basını, plebisiti Fransız İmparatoru'nun Fransız emekçi sınıfı üzerindeki zaferi olarak kutladılar. Bütün bunlardan başka plebisit, bir şahsın değil, ulusların katli için verilen bir işaretti.

1870 Haziran'ı savaş komplosu 1851 Aralık hükümet darbesinin düzeltilmiş baskısı oluyordu[8]. İlk bakışta savaş fikri o kadar saçma gözüküyordu ki, Fransa bir müddet durumun ciddiyetine değil, bakanlıktaki savaş müzakerelerini bir borsa simsar-

---

7) Bahsi geçen plebisit, III. Napoléon tarafından 1870 Mayıs'ında halk yığınlarının İmparatorluğa karşı tutumunu tesbit etmek maksadıyla uygulanmıştır. Sorular o şekilde tanzim edilmişti ki, bütün demokratik reformlara karşı düşmeden, İmparator'un güttüğü politikanın aleyhinde söz söylemek imkânsızdı. Birinci Enternasyonal'in Fransa'daki şubeleri bu demagog hilesini açığa çıkartarak, üyelerine oy vermemelerini öğütlediler.

8) Fransa-Prusya savaşı 19 Temmuz, 1870 de açılmıştı. 2 Aralık, 1851'de Louis Bonaparte, bir hükümet darbesiyle başa geçti. Bu, İkinci İmparatorluk diye tanınan Bonaparte'çı rejimin başlangıcını teşkil ediyordu.

lığından ibaret gören bir vekile inanmayı tercih etti.* Savaş, nihayet 15 Temmuz'da Yasama Meclisinde resmen açıklandığı zaman, muhalefet savaş hazırlıkları için para tahsisi teklifini reddetti. Hattâ Thiers, bu fikri "iğrenç" buluyordu. Paris'in bütün bağımsız gazeteleri savaşa karşıydılar. Sevinçle söylenebilir ki taşra basını da hemen hemen oybirliği ile onlara katılıyordu.

O sırada Enternasyonal'in Paris üyeleri yeniden bir çalışmaya girişmişlerdi. 12 Temmuz tarihli *Réveil*'de[9] "bütün ulusların emekçilerine" hitaben bir manifestosu yayımlandı. Aşağıya bu manifestodan birkaç paragraf alıyoruz:

Dünya barışı bir kere daha Avrupa'da dengenin sağlanması ve millî şerefin korunması gibi bahaneler altında siyasî ihtiraslara kurban gitmek üzeredir. Fransız, Alman, İspanyol emekçileri! Seslerimizi hep birlikte savaşı tel'in için yükseltelim!.. Üstünlük kazanmak amacıyla veya hanedanlar adına savaşa girmek, emekçilerin gözünde canice bir saçmalıktan başka bir şey değildir. Kendilerini kandökümünden muaf tutan ve halkın başına gelen felâketlerde yeni spekülasyon kaynakları bulanların savaş bildirgelerini biz, barış, iş ve özgürlük isteyenler, protesto ederiz!.. Almanya'nın kardeşleri! Bizim bölünmemiz despotizmin Ren'in her iki yakasında da muzaffer olmasını sağlayacaktır. Bütün ülkelerin emekçileri! Bugün ortak çabalarımızın sonucu ne olursa olsun, biz, Enternasyonal Emekçiler Birliği'nin sınır tanımaz üyeleri, size ebedî bağlılık vaadi olarak Fransız emekçilerinin en iyi temennilerini ve selâmlarını iletiyoruz.

---

*) Sözkonusu vekil Jules Favre'dir.

9) Réveil-Charles Delécluze tarafından kurulan ve 1868 ile 1871 Ocağı arasında Paris'te yayımlanan sol eğilimli Cumhuriyetçi gazete.

Paris şubemizin bu manifestosunu, Fransa'dan benzer hitablar takip etti. Aralarından buraya sadece 22 Temmuz tarihli *Marseillaise*'de[10] yayımlanan Neuilly Sur Seine bildirgesinin bir parçasını alıyoruz:

Savaş adil midir? Hayır! Savaş millî midir? Hayır! Savaş bir hanedan savaşından ibaretir. İnsanlık, demokrasi ve Fransa'nın gerçek çıkarları adına Enernasyonal'in savaşa itirazına tamamıyla katılıyoruz.

Kısa bir süre sonra tuhaf bir olayın da gösterdiği gibi bu itirazlar Fransız emekçilerinin gerçek duygu ve düşüncelerini ifade ediyordu. İlk defa Louis Bonaparte'ın başkanlığında örgütlenen *10 Aralık Çetesi*[11] savaş hummasının sapıklıklarını sergilemek üzere "iş gömlekleri" giymiş olarak salındıklarında, asıl Fauburg emekçileri barış için öylesine güçlü bir halk gösterisi düzenlediler ki Polis Komutanı Piétri, gerçek Paris halkının, bastırılmış milliyetçilik duygularıyla büyük savaş heyecanını yeteri kadar açığa vurduğunu bahane ederek sokak siyasetine son vermenin ihtiyatkâr bir davranış olacağını kabul etmek zorunda kaldı.

Louis Bonaparte ile Prusya arasındaki savaşın gidişatı bir

---

10) Marseillaise –Henri Rochefort tarafından, Aralık 1869 ile 9 Eylül, 1870 tarihleri arasında Paris'te yayımlanan sol eğilimli Cumhuriyetçi gazete.

11) 10 Aralık Çetesi (adınıi, başkanı Louis Bonaparte'ın Fransız Cumhurbaşkanı seçildiği gün olan 10 Aralık, 1848'den almıştır.) –1849 da kurulan gizli bir Bonaparte'çı örgüt. Genellikle yozlaşmış (deklase) unsurlardan, siyasî maceraperestlerden, ordu temsilcilerinden, vs. oluşmuştu. Örgüt, 1850 Kasım'ında resmen dağıldığı halde, sabık üyeleri Bonaparte'çı propagandalarını sürdürdüler ve hattâ 2 Aralık 1851 hükümet darbesinde faal rol oynadılar. Bkz. K. Marx'ın *Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i.*

yana, İkinci İmparatorluğun ölüm çanları Paris'te çalınmıştı bile. İmparatorluk, başladığı gibi, yani bir parodi olarak bitecektir. Fakat unutmayalım ki Bonaparte'in *İmparatorluğun İhyası* denilen o vahşice farsını tam onsekiz yıl sürdürmesini sağlayan, Avrupa Hükümetleri ve hakim sınıfları olmuştur.

Almanya'nın açısından savaş bir savunma savaşıdır. Fakat Almanya'yı kendini savunmaya zorlayan kim olabilir? Louis Bonaparte'a savaş açması için kim olanak vermiştir? *Prusya!* Aynı Louis Bonaparte' la içerde halk muhalefetini ezmek ve Almanya'yı Hohenzollern hanedanına bağlamak amacıyla gizlice anlaşan da Bismarck'tan başkası değildir. Sadova Muharebesi[12] kazanılacağı yerde kaybedilseydi, Fransız taburları Prusya'nın müttefikleri olarak Almanya'yı işgal edeceklerdi. Prusya, zaferi kazandıktan sonra hür Almanya'yı esir Fransa'ya karşı kışkırtmayı bir an bile düşündü mü? Bilakis, tam tersi oldu. Bir yandan eski sistemin bütün yerli güzelliklerini dikkatle muhafaza ederken, bir yandan da buna İkinci İmparatorluğun oyunlarını, gerçek despotizmini, sahte demokrasiciliğini, siyasî sahtekârlıklarını ve malî dalavarelerini, tumturaklı konuşmalarını ve alçakça el çabukluklarını ekledi. O zamana kadar Ren'in sadece bir yakasında serpilen Bonaparte'çı rejimin şimdi Ren'in öteki yakasında da bir eşi mevcuttu. Bu durumdan *savaş*tan başka ne çıkabilirdi?

Alman işçi sınıfı bu savaşın kesin olarak savunucu niteliği-

---

12) Sadova (Bohemya'da) muharebesi, Prusya'nın galip çıktığı Avusturya Prusya savaşının neticesini tayin etmiştir.

13) I. Napoléon'a karşı açılan 1813-15 savaşı. Bu savaş, eski düzenin ihyasını ve Almanya'nın feodal dağınıklığının devamını sağlamıştır.

ni kaybetmesine ve Fransa halkına karşı bir savaşa dönüşmesine göz yumarsa, zafer veya yenilgi aynı derecede fecî olacaktır. Böyle bir durumda. Almanya'nın bağımsızlık *denen* savaşından[13] sonra başına gelen bütün talihsizlikler birikmiş bir şiddetle yeniden canlanacaktır.

Oysa Enternasyonal'in ilkeleri, Alman işçi sınıfının safları arasında böylesine acıklı bir sonuçtan endişe duymalarına meydan vermeyecek kadar yaygın ve sağlamca kökleşmiştir. Fransız emekçilerinin sesleri ta Almanya'da yankılanmıştır. Brunswick'te 16 Temmuz'da yapılan emekçilerin bir kitle toplantısı, Paris bildirgesiyle tam mutabakatını açıklamış, Fransa'ya karşı millî düşmanlığı nefretle reddetmiş ve kararlarını şu şekilde özetlemiştir:

Bütün savaşlara, ama hepsinden çok hanedan savaşlarına düşmanız... Ve büyük bir keder ve esefle kaçınılmaz bir şer olan bu savunma savaşına girmek zorunda bırakıldık; ama aynı zamanda bütün Alman işçi sınıfını, barış ve savaşa karar verme iradesini bizzat halklara maletmekle ve halkları kendi kaderlerinin efendisi yapmakla böylesine muazzam bir toplumsal felaketin tekrarını olanaksız kılmaya çağırıyoruz.

Chemnitz'de 50.000 Sakson işçisini temsil eden delegelerin toplantısında ise oybirliğiyle şöyle bir karar alınmıştır:

Alman Demokrasisi ve özellikle Sosyal Demokrat partiyi oluşturan işçiler adına, mevcut savaşın sadece bir hanedan savaşı olduğunu ilân ederiz... Fransız emekçilerinin kardeşçe uzattıkları eli sıkmakla mutluyuz... Enternasyonal Emekçiler Birliği'nin Bütün ülkelerin proleterleri birleşiniz! şeklindeki parolasını aklımızdan çıkar-

mayarak bütün ülkelerin emekçilerinin dostlarımız ve bütün ülkelerin despotlarının düşmanlarımız olduğunu hiçbir zaman unutmayacağız.

Enternasyonalin Berlin şubesi de Paris manifestosuna cevap vermiştir:

Yüreğimiz ve bileğimizle itirazınıza katılıyoruz. Bütün ülkelerin emekçi çocuklarının birliği için çalışmamızdan ne borazan sesi, ne top kükremesi, ne zafer, ne de yenilgi için geri döneceğimize yemin ederiz.

Öyle olmasını dileyelim!

Bu intihara varan düşmanlığın arka plânında Rusya'nın karanlık şekli belirmektedir. Mevcut savaş için işaretin tam Moskova Hükümeti'nin stratejik demiryolu hatlarını bitirdiği ve askerlerini Prut yönünde yığmakta olduğu bir anda verilmiş olması meş'um bir belirtidir. Almanlar Bonaparte'ın saldırısına karşı bir savunma savaşına yakınlık duymakta kendilerini ne kadar haklı görürlerse görsünler, Prusya Hükümeti'nin Kazak yardımını istemesine veya kabul etmesine göz yumarlarsa bütün haklılıklarını kaybedeceklerdir. Şunu hatırlasınlar ki, Birinci Napoléon'a karşı ilk bağımsızlık savaşından sonra Almanya, nesiller boyu Çar'ın ayaklarının dibinde yüzükoyun yatmak zorunda kalmıştı.

İngiliz işçi sınıfı, Fransız ve Alman emekçilerine dostluk elini uzatmaktadır. İngiliz işçileri, vuku bulacak olan korkunç savaş ne gibi bir yön alırsa alsın, bütün ülkelerin işçi sınıflarının ittifakının savaşı lağvedeceğine kesinlikle kanidirler. Fransız ve Alman Hükümetleri bir kardeş kavgasına girişir-

ken Fransız ve Alman emekçilerinin birbirlerine barış ve iyi niyet mesajları göndermeleri, tarihte eşi görülmemiş olan bu büyük gerçek, daha aydınlık bir geleceğin manzarasını arzetmektedir. Aynı zamanda iktisadî sefaleti ve siyasî çılgınlığı ile eski toplumun karşısında Enternasyonal kuralı *Barış* olan ve millî hükümdarı her yerde bir, yani *Emek* olan yeni bir toplumun ortaya çıktığını ispat etmektedir. Bu yeni toplumun Öncüsü, Enternasyonal Emekçiler Birliğidir.

Londra, 23 Temmuz, 1870

Enternasyonal Emekçiler Birliği Genel Kurulunun Fransa-Prusya Savaşı Üzerine İkinci Hitabı

Enternasyonal Emekçiler Birliğinin
Avrupa ve Amerika Birleşik Devletlerindeki Üyelerine

23 Temmuz tarihli ilk Bildirgemizde şöyle demiştik:

> *İkinci İmparatorluğun ölüm çanları Pariste çalmıştı bile. İmparatorluk başladığı gibi, yani bir parodie olarak bitecektir. Fakat unutmıyalım ki Louis Bonaparte'ın* İmparatorluğun İhyası *denilen o vahşice farsını tam onsekiz yıl sürdürmesini sağlayan Avrupa Hükümetleri ile hakim sınıfları olmuştur.*

Böylece daha savaş harekâtı başlamadan bile biz, Bonaparte denilen o sabun köpüğünün artık tarihe karıştığını belirtmiştik.

İkinci İmparatorluğun hayatiyeti hakkında yanılmamışsak eğer, Alman savaşının "esas olarak savunucu niteliğini kaybedeceği ve Fransız halkına karşı bir savaşa dönüşerek yozlaşacağı"na ilişkin endişelerimiz de aynı şekilde doğrulanmıştır.

Nitekim savunma savaşı, Louis Bonaparte'ın teslimi, Sedan barışı ve Paris'te Cumhuriyetin ilânı ile sonuçlandı[14]. Fakat Prusya'nın gizli askerî komitesi (camarilla)* istilâ kararını bu olaylardan çok daha önce, yani Emperyalist ordunun çok çürük olduğunu öğrenir öğrenmez almışlardı bile. Yalnız şimdi yollarında *Kayzer Wilhem'in savaş başındaki demeci* gibi pis bir engel vardı. Kayzer, tahtından Kuzey Alman Diyetine hitaben nutkunda savaşı Fransız halkına karşı değil, Fransız İmparatoruna karşı açtığını kesin olarak belirtmişti. 11 Ağustos'da Fransız halkına yolladığı bir bildirgede şöyle diyordu:

> *İmparator Napoléon'un eskiden beri Fransız halkıyla barış içinde yaşamayı istemekte olan Alman ulusuna karadan ve denizden düzenlediği* saldırıya karşı koyma için *Alman ordularının kumandasını üzerime almış ve* askeri zorunluluklar dolayısıyla Fransız sınırını geçmiş bulunuyorum.

Kayzer, savaşın savunucu niteliğini belirtmek için Alman ordularının kumandanlığını "saldırıya karşı koymak için" üzerine aldığını söylemekle yetinmiyor, Fransız sınırlarını sadece "askeri zorunluluklar" neticesinde geçtiğini de ekliyordu. Savunma savaşı elbette ki, "askeri zorunluluklar" nedeniyle saldırı hareketlerini dışlamazdı.

Böylece bu dindar Kayzer, Fransa'nın ve bütün dünyanın önünde savaşın kesinlikle savunucu nitelikte olacağına söz vermiş bulunuyordu. Kayzer verdiği kesin sözden nasıl dön-

*) [Camarilla İspanyolca küçük oda anlamına gelir. Burada gizli maksat veya entrika için birleşmiş bir parti demek oluyor].

14) 2 Eylül 1870'de Sedan'da teslim olmasının ardından 4 Eylül'de Fransa'da Cumhuriyet ilân edilerek "Millî Savunma Hükümeti" kuruldu.

dürülebilirdi? Sahneye koyucular, onun Alman ulusunun karşı durulmaz iradesine istemeden boyun eğmekte olduğunu göstermek zorundaydılar. Profesörleri, kapitalistleri, belediye meclisi üyeleri ve yazarları ile birlikte Alman liberal orta sınıfına derhal talimat verdiler. Medeni haklar için 1846'dan 1870'e kadar olan mücadelesinde eşi görülmemiş bir kararsızlık, acizlik ve korkaklık örneği vermiş olan bu orta sınıf, Avrupa sahnesine Alman yurtseverliğinin kükreyen aslanı olarak çıkma fırsatını elde ettiğine tabii ki son derece memnun oldu. Prusya Hükümetinin entrikalarını yine aynı hükümete zorlar gibi görünerek medeni bağımsızlığını yeniden ispatlamış oluyordu. Sesini Fransız Cumhuriyetinin parçalanması adına yükselterek, öteden beri Louis Bonaparte'ın yanılmazlığına olan dini inancı için kefaret ödüyordu. Bir an için şu gözüpek yurtseverlerin kişisel taleplerini gözden geçirelim!

Bunlar, Alsas ve Loren halkının Alman himayesini istediklerini iddia edecek kadar cesaret sahibi değiller. Tam tersine, bağımsız bir kale tarafından korunan milliyetçi Strasburg altı gün süreyle "Alman" patlayıcı gülleleri tarafından kaygısızca ve zebanice bombardıman edilmiş, ateşe verilmiş ve savunmasız sakinlerin çoğu katledilmiştir! Yine de bu eyaletlerin bir zamanlar eski Alman imparatorluğuna bağlı olduğunu unutmamak gerekir. Öyle ki eyalet toprakları ve bu toprakların üzerinde yaşayan insanlar Almanya'ya ait devrolunmaz mal olarak müsadere edilmelidir. Şayet Avrupa haritası eski şekline göre yeniden çizilecekse, Brandenburg Elektörünün Prusyadaki dominyonlarını muhafaza etmek için Polonya Cumhuriyetine vasallık etmek zorunda kaldığını hatırlatırız[15].

Oysa daha bilgiç olan yurtseverler, Fransız saldırısına karşı "maddi bir teminat" olarak Alsas'ı ve Loren'in Almanca konuşulan kısmını talep ediyorlar. Bu iğrenç fikir birçok hafızası kıtın zihnini çeldiğinden, üzerinde daha fazla durmak zorundayız.

Ren'in diğer yakasına nazaran Alsas'ın genel konumu ve Basle ile Germersheim arasında hemen hemen yarı yolda bulunan Strasburg gibi muhkem ve büyük bir şehir şüphesiz Güney Almanya'nın Fransızlar tarafından istilâsını kolaylaştıracak, buna karşılık Fransa'nın Güney Almanya'dan istilâsını güçleştirecektir. Alsas ve Almanca konuşan Loren'in ilhakıyla Güney Almanya sınırının kuvvetleneceği açıktır. Zira bu suretle Vosges dağlarının uzantısınca bütün tepeler ve kuzey geçitlerindeki istihkâmlar Almanya'nın eline geçecektir. Eğer Metz de ilhak edilseydi, Fransa bir an için Almanya'ya karşı başlıca iki harekât üssünü kaybetmiş olacaktı, fakat tabii bu, Nancy veya Verdun'de yeni üsler kurmasına engel değildi. Almanya, savaşta bol bol yararı dokunan Coblentz, Mainz, Germersheim, Rastadt gibi Fransa'ya karşı harekat üslerine sahipken, öteki yakadaki iki önemli kaleyi, yani Strasburg ve Metz'i Fransa'ya çok göremezdi. Üstelik, Strasburg'un Güney Almanya için teşkil ettiği tehlike ancak Güney ve Kuzey arasında ayrılık olduğu sürece geçerliydi. Prusya'nın Fransız Devrimine karşı savaşa katılması sayesinde Güney Almanya 1792'den 1795'e kadar güneyden istilaya uğramamıştı. Fakat Prusya 1795'de kendi barışını imzalayıp* da güneyi başıboş bı-

---

15) 1618'de Brandenburg Elektörlüğü Prusya Dükalığını (Doğu Prusya) kazandığında, düklük, Polonya-Litvanya "krallık cumhuriyetinin feodal bir vasalıydı ve 1657'ye dek öyle kaldı.

rakınca, Strasburg üssünden Güney Almanya üzerine istilâlar başladı ve 1809'a kadar bunların ardı kesilmedi. *Birleşmiş* bir Almanya'nın, Strasburg'u ve Alsas'daki herhangi bir Fransız ordusunu zararsız kılması işten bile değildir. Yeter ki askerlerini, mevcut savaşta olduğu gibi Saarlouis ve Landau arasında toplayarak, Mainz ile Metz arasındaki yol boyunca ilerlesin ya da muharebeyi kabul etsin. Alman askerlerinin büyük bir kısmı orada mevzilendiği sürece Strasburg'dan ilerleyen herhangi bir Fransız ordusunun kanad dışı kalacağı ve hatta bağlantısının tehlikeye gireceği açıktır. Şimdiki harekatın ispat ettiği bir şey varsa, o da Fransa'nın Almanya'dan istilâsının hiç de zor olmadığıdır.

Eğer doğruyu söylemek gerekirse, ulusların sınırlarını askerî hesaplara dayanarak çizmek saçma olduğu kadar, hatalı da değil midir? Bu kurala uyulacak olsaydı, Avusturya Venedik ve Mincio hattı üzerinde, Fransa ise Paris'i savunma bahanesiyle Ren boyunda hak iddia edebilirlerdi. Hattâ Paris'in Kuzey Doğudan gelecek bir saldırıya, Berlin'in güneybatıya olan açıklığından daha açık olması yeterli neden sayılabilirdi. Sınırlar askerî çıkarlara göre tayin edilseydi, bu gibi iddiaların ardı arkası kesilmezdi; çünkü her askerî sınır kusurludur ve dışarda kalan arazinin bir kısmının ilhakıyla düzeltilebilir. Ayrıca sınırlar fatih tarafından fethedilen tarafa zorla kabul ettirildiklerinden, hiç bir zaman nihaî ve âdil olamazlar. Bundan ötürü daima yeni savaşların tohumunu taşırlar.

Bütün tarihin verdiği ders şudur: Bireyler için geçerli olan

---

*) 1795 Nisanında Rusya ile Fransa arasında imzalanan anlaşma Napolyon Fransasına karşı Birinci Avrupa Koalisyonu'nun dağılmasına yol açtı.

uluslar için de geçerlidir. Onları taarruz gücünden yoksun bırakmak için savunma imkânlarından yoksun bırakmak gerekir. Hattâ sıkboğaz etmekle kalmayıp yok etmek lâzımdır. Tarihte bir ulusun gücünü kırması için kendisine "maddî teminatlar" verilen bir İmparator varsa, o da Tilsit antlaşması[16] ve bu antlaşmayı Prusya ve Almanya'nın geri kalan kısmına uygulama tarzıyla I. Napoléon'dur. Bununla beraber dev kudreti birkaç sene sonra Alman halkının önünde çürük bir kamış gibi ikiye ayrıldı. Bakalım çılgınca hülyalarıyla Prusya, Napoléon'un kendisinden koparttıklarına karşılık Fransa'dan ne gibi "maddî teminatlar" istemeye cesaret edecek. Sonuç en az ilk seferki kadar felâketli olacaktır. Tarih, intikamını Fransa'dan alınan kilometre karelerle değil, 19. yüzyılın ikinci yarısında *fetih siyasetini* hortlatma suçunun ağırlığı ile ölçecektir.

Buna cevaben Töton yurtseverliğinin sözcüleri Almanları Fransızlarla karıştırmamamız gerektiğini söylüyorlar. Bizim istediğimiz şan şeref değil, güvenliktir, diyorlar. Almanlar esasında barışsever bir ulustur. Onların ölçülü ve ciddî muhafızlığı altında fetih, gelecek savaşlara temel değil ebedî barışın teminatı olacaktır. Elbette ki Fransa'yı 1792'de 18. yüzyıl devrimini süngülemek gibi yüce bir amaçla istilâ edenler Almanlar değildi. İtalya'yı zaptederek, Macaristan'ı baskı altına alanlar, Polonya'yı parçalayarak ellerini kirletenler Almanlar değildi. Almanya'nın şimdiki askerlik sistemi bütün yetişkin erkek nüfusu ikiye bölmektedir: Biri hizmette, diğeri izinde olmak üzere kutsallğın temsilcisi hükümdara itaatla bağlı iki

---

16) Tilsit Antlaşması, 1807'de, Prusya'nın I. Napoléon'a yenilmesi üzerine Fransa ile Prusya arasında imzalanmıştır.

daimî ordu. Böyle bir askerlik sisteminin dünya barışı ile nihaî amacımız olan medeniyet için bir "maddî teminat" oluşturduğu besbellidir. Her yerde olduğu gibi iktidarın Almanya'daki dalkavukları da, övünme yoluyla kamu oyunu tütsülemekte ve zehirlenıektedirler.

Fransızların Metz ve Strasburg'daki kalelerine öfkelenmiş görünen bu Alman yurtseverleri, Moskova'nın Varşova, Modlin ve İvangorod'daki muazzam istihkâmlarına ses çıkartmamaktadırlar. Bir yandan emperyal [Bonaparte'çı] istilâdan ödleri patlarken, öte yandan otokrat [Çarlık] himayesinin alçaklıklarına göz yummaktadırlar.

1870'de Gorçakov ve Bismarck arasında, 1865' de Louis Bonaparte ile Bismarck'ın arasında olduğu gibi,* bir vaad teatisi yapıldı. Louis Bonaparte, 1866 Savaşının Prusya ile Avusturya'yı tüketip, kendisini Almanya'nın mutlak hâkimi kılacağını söylüyerek böbürlenirdi. Aynı şekilde Alexandre** da 1870 Savaşının Almanya ile Fransa'yı tüketip, kendisini Batı Avrupa'nın mutlak hâkimi kılacağını söyleyerek böbürleniyordu. İkinci İmparatorluk nasıl Kuzey Alman Federasyonunun varlığının kendi varlığıyla bağdaşamıyacağını görüyorsa, Otokrat Prusya liderliğindeki bir Alman İmparatorluğunu kendisi için tehlikeli görüyordu. Eski siyasî sistemin kanunu budur. Sistemin sınırları dahilinde bir devletin kazancı, diğer

*) Rus Dışişleri Bakanı Gorçakov, 24 Haziran 1870'de Bad Ems'de Bismarck'la görüşmüş ve Fransa-Prusya savaşı hususunda Rusya'nın tarafsız kalacağına dair söz vermişti. 1865'te de Bonaparte Bismarck'a Prusya-Avusturya savaşında böyle bir söz vermişti.

**) Rus Çarı II. Alexandre (1855-81)

bir devletin kaybıdır. Çarın Avrupa üzerindeki büyük etkisi, Almanya üzerindeki geleneksel hakimiyetinden ileri gelir. Rusya'nın otokratik düzeninin temelleri volkanik sosyal güçler tarafından tehdit edilirken, Çar dış prestijini kaybetmeyi göze alabilir mi? Hattâ Rus gazeteleri, Bonaparte'çı gazetelerin 1866 Savaşından sonra takındıkları tavrı taklide başladılar bile*. Töton yurtseverleri gerçekten Fransayı Rusya'nın kollarına itmekle özgürlüğün ve barışın teminat altına alınabileceğine inanıyorlar mı? Eğer Almanya'yı, Fransa'yı parçalamağa iten silâh üstünlüğü, zafer kibiri ve haneden entrikaları ise Almanya için açık iki yol kalmaktadır. Ya, bütün riskleri göze alarak, *açıkça* Rusya'nın genişleme politikasının aracı olacak, ya da kısa bir aradan sonra tekrar başka bir "savunma" savaşına, hem de o yeni türeyen "mahallileşmiş" savaşlardan değil, bir *ırk savaşına* –birleşmiş Slav ve Latin ırklarına karşı bir savaşa– hazırlanması gerekecektir.

Alman işçi sınıfı, engelleyemeyeceği bu savaşı, Almanya'nın bağımsızlığı ve Fransa ile Avrupa'nın İkinci İmparatorluk denilen o geçici kâbustan kurtuluşu adına azimle destekledi. Alman emekçileri kır kesimi işçileriyle birlikte yarı aç ailelerini geride bırakarak o kahraman orduların kası ve siniri oldular. Dış savaşlarda onda birini kaybeden bu sınıf, diğer bir onda birini de iç sefalette kaybedecektir. Şimdi ise muazzam fedakârlıklarının boşa gitmediğine, bağımsızlıklarını kazan-

---

*) Marks'ın Engels'e 8 Ağustos 1870 tarihli mektubu: "Moskova basını... Prusya'ya karşı dostça tavrından ötürü Rus hükümetine, tıpkı Thiers eğilimli gazetelerin 1886'da Bonaparte'a Prusya ile cilveleşmesi üzerine saldırması kadar şiddetle saldırmıştır."

dıklarına ve Emperyalist ordular üzerindeki zaferlerinin 1815'de olduğu gibi Alman halkının yenilgisine dönüştürülmeyeceğine* dair "teminatlar" talep etmektedirler. Ve bu teminatlardan ilki olarak da *Fransa için şerefli bir barışla Fransız Cumhuriyetinin tanınmasını* istemektedirler. Alman Sosyal Demokrat Emekçiler Partisinin Merkez Komitesi 5 Eylülde bu teminatlar üzerinde ısrar eden bir bildirge yayımladı.

> *Biz,* deniyordu, *Alsas ve Loren'in ilhakını protesto ediyoruz. Bunu söylerken Alman işçi sınıfının adına konuştuğumuzun bilincindeyiz. Fransa ve Almanya'nın ortak çıkarları adına, barış ve bağımsızlık uğruna ve Doğu barbarlığına karşı Batı uygarlığı adına hareket eden Alman emekçileri, Alsas ve Loren'in ilhakına boyun eğmeyeceklerdir... Proletarya'nın uluslararası ortak davası uğruna bütün ülkelerdeki kardeş emekçilerimizi sadakatla destekleyeceğiz!*

Maalesef onların hemen başarılı olacağından umutlu değiliz. Fransız emekçileri barış zamanında saldırganı durduramazken, Alman emekçilerinin silâh şakırtısı arasında galibi durdurması mümkün müdür? Alman emekçileri bildirgelerinde Louis Bonaparte'ın âdi bir suçlu olarak Fransız Cumhuriyetine iadesini talep etmektedirler. İdarecileri ise, aksine, Louis Bonaparte'ı Fransa'yı mahvetmeye en yatkın adam olarak Tuileries'e** iade etmeye çabalıyorlar. Tarih bütün bunlara rağmen, Alman işçi sınıfının, Alman orta sınıfı kadar uysal olmadığını gösterecektir, işçiler görevlerini yerine getireceklerdir.

---

*) 1815'den sonra Alman halkının yenilgisinden kasıt, Alman hükümdarlarının Napolyon'a karşı kazanılan zaferden yararlanarak Almanya'da feodal gericiliği yeniden hakim kılmalarıdır.

**) Bonaparte'ın Paris'teki saray-evi.

Onlar gibi biz de Fransa Cumhuriyetinin ilânını selâmlıyoruz. Ama bunun yanısıra temelsiz olduğunu umduğumuz bazı endişelerden de kurtulamıyoruz. Fransa Cumhuriyeti, tahtı devirmemiş, sadece bos kalan bir yeri almıştır. Cumhuriyetin ilânı, toplumsal bir zafer değil, bir millî savunma tedbiridir. Cumhuriyet, kısmen kötü şöhretli Orléanscılardan, kısmen de bazıları hâlâ 1848 Haziran ayaklanması tarafından dağlanmış olan orta sınıf Cumhuriyetçilerinden oluşan bir Geçici Hükümetin elindedir. Hükümet üyeleri arasındaki işbölümü bir gelecek vaadetmemektedir. Orléanscılar, ordu ve polis gibi kuvvet noktalarını ele geçirmiş adı geçen Cumhuriyetçilere de işin gevezelik kısmı kalmıştır. İlk eylemlerinden bazıları, imparatorluğun onlara harabe bırakmakla kalmayıp, işçi sınıfına karşı ürkekliği de aşıladığını göstermektedir.

Eğer Cumhuriyetten büyük ve şiddetli sözlerle istenenler, sonuçta olanaksızsa, bu tür taleplerin amacı, "olanaklı" bir hükümet ilanı değil midir? Görev alan bazı burjuvaların gözünde cumhuriyet, acaba Orléancı restorasyona geçişe hizmet etmekten ibaret değil mi?

İşte Fransız işçi sınıfı bu yüzden son derece zor şartlar altında hareket etmektedir. Şu bunalım sırasında, düşmanın neredeyse Paris'in kapılarına dayanmış olduğu bir zamanda yeni hükümeti devirmeye yönelen bir girişim umutsuzca bir delilikten başka bir şey değildir. Fransız emekçileri vatandaşlık görevlerini yerine getirmek zorundadırlar. Ancak Fransız köylülerinin kendilerini Birinci İmparatorluğun millî *hatıralarıyla* aldattıkları gibi kendilerini 1792'nin millî *hatıralarıyla* da aldatmamalıdırlar. Onlardan beklenen geçmişi taklid etmele-

ri değil, geleceği kurmalarıdır. Kendi sınıflarını örgütlemek için cumhuriyetin tanıdığı hak ve özgürlükleri sükûnet ve azimle geliştirmeleri gerekmektedir. Bu, onlara Fransa'nın ıslahı ve hepimizin ortak görevi olan emeğin kurtuluşunun gerçekleştirilmesinde taze bir güç sağlayacaktır. Cumhuriyetin kaderi onların enerjisine ve zekâlarına bağlıdır.

İngiliz emekçileri Fransız Cumhuriyetinin tanınmasına karşı olan Hükümetlerini dışardan güçlü bir baskı altına almış bulunuyorlar[17]. Britanya Hükümetinin şimdiki tereddüt politikasının amacı muhtemelen Jakobenlere karşı girdiği savaşın hatırasını unutturmak ve daha evvelce de hükümet darbesini (*coup d'état*) tasvipte gösterdiği aceleciliği örtmektir[*]. İngiliz emekçileri ayrıca Hükümetlerini, bütün gücüyle Fransa'nın parçalanmasına karşı çıkmaya davet ediyorlar. Buna karşılık İngiliz basınının bir kısmı Fransa'nın parçalanmasını destekleyecek kadar utançtan yoksundur. Aynı basın Napoléon Bonaparte'ı tam yirmi yıl süreyle Avrupa'nın ilahi takdiri olarak tanrılaştırmış, Amerikalı esir tacirlerinin isyanını

17) İngiliz işçileri, Marx ile Birinci Enternasyonal Genel Kurulu'nun teşebbüsü üzerine, hükümetlerinin Fransa'yı tanıması için toplantılar düzenlemeye başlamışlardı

*) Jakobenlere karşı savaş, Fransız Devrimine karşı 1972'de Birinci Koalisyonca başlatılmış ve başı Prusya ile Avusturya çekmiştir. Britanya savaşı 1793'te girmiştir.
Sözkonusu hükümet darbesi ise 1851'de Bonaparte'ın *coup d'etat*'sıdır. İngiltere bu rejimi ilk tanıyan ülke olmuştur.

18) Amerika Birleşik Devletlerinde, sanayici Kuzey ile hâlâ esir çalıştırma usulünün hakim olduğu Güney arasında patlak veren İç Savaş'ta (1861-65) İngiltere'nin burjuva basını, Güney'i, yani esareti desteklemişti.

çılgınca alkışlamıştır[18]. Nitekim şimdi de, esir tacirleri çıkarına çalışmaya devam etmektedir.

Enternasyonal Emekçiler Birliği'nin her ülkedeki şubesinin görevi, emekçi sınıfları harekete sevketmektir. Eğer görevlerini yüzüstü bırakır, pasif kalırlarsa, şimdiki korkunç savaş, daha da korkunç uluslararası savaşların habercisi olacak ve her ülkede kılıcın, toprağın ve sermayenin efendilerinin, emekçiye karşı yeni bir zafer kazanmalarını sağlayacaktır.

Vive la République! [Yaşasın Cumhuriyet]

Enternasyonal Emekçiler Birliği Genel Kurulunun 1871 Fransız İç Savaşı Üzerine Hitabı

Birliğin Avrupa ve Amerika
Birleşik Devletlerindeki Bütün Üyelerine

I

Paris Emekçilerinin 4 Eylül 1870'de ilân ettikleri Cumhuriyet hemen hemen bir anda bütün Fransa'da hiç bir muhalefet olmaksızın kabul edilmiş ve alkışlanmıştı. Bu sırada birkaç mevkî avcısı avukat, Thiers'i devlet adamı, Trochu'yu da komutan alarak, Hôtel de Ville'i ellerine geçirdiler. O zaman Paris'in, tarihin her bunalım döneminde bütün Fransa'yı temsil edebileceğine öyle fanatikçe bir inanç besliyorlardı ki, gasbettikleri "Fransa'nın idarecileri" sıfatını meşrulaştırmak için Parisi temsil ettiklerine dair gecikmiş vekâletnamelerini hazırlamayı yeterli buldular. Bu adamların ortaya çıkışından beş gün sonra, savaş üzerine ikinci hitabımızda, onların kim olduklarını size söylemiştik. Buna rağmen bir baskın kargaşalığı için-

de, işçi sınıfının gerçek önderlerinin hâlâ Bonaparte'ın hapishanelerinde bulundukları ve Prusyalı'ların da Paris'e doğru yürümekte oldukları bir sırada Paris, bu adamların iktidara geçmelerine izin vermek zorunda kaldı. Ama bir şartla: bu güç yalnız millî savunma amacı için kullanılacaktı. Fakat Paris'in savunulması için işçi sınıfının silahlandırılması, etkili bir güç halinde örgütlenmesi ve safların savaşın içinde talim görmesi gerekiyordu. Halbuki Paris'in silâhlanması Devrimin silâhlanması demekti. Paris'in saldırgan Prusya'ya karşı zaferi, Fransız emekçisinin Fransız kapitalisti ile Devletin asalaklarına karşı zaferi olacaktı. Millî görevlerle sınıf çıkarları arasındaki bu çatışmada, Millî Savunma Hükümeti bir Millî İhanet Hükümetine dönüşmekte bir an bile tereddüt etmedi.

İlk işleri Cumhuriyetin bir kralla trampa edilmesi için Thiers'i bütün Avrupa saraylarına aracı aramaya göndermek oldu. Kuşatmanın başlangıcından dört ay sonra, teslim şartlarının ilkini bozmak için uygun zamanın geldiğine inanan Trochu, Jules Favre ve diğer meslekdaşlarının huzurunda, toplantı halinde bulunan Paris Belediye başkanlarına şu şekilde hitab etti:

> *4 Eylül akşamında meslekdaşlarımın bana ilk soruları şu oldu: Paris'in Prusya kuşatmasından kurtulması için herhangi bir umut var mı?* Olumsuz *cevap vermekte tereddüt etmedim. Burada hazır bulunan bazı meslekdaşlarım sözlerimin doğruluğunu ve fikrimin değişmezliğini tasdik edeceklerdir. Onlara aynen şu sözlerle, Paris'in mevcut durumda Prusya kuşatmasına dayanmaya teşebbüs etmesinin delilik olacağını söyledim. Şüphesiz kahramanca bir delilik olurdu, diye ekledim. Ama o kadarla kalırdı... Olaylar [*kendi tertipledikleri (K.M.)*] tahminlerimi doğrulamıştır.*

Trochu'nun bu zarif ve kısa konuşması orada bulunan belediye başkanlarından M. Corbon tarafından sonradan yayımlanmıştır.

Böylece daha Cumhuriyetin ilân edildiği günün akşamı meslekdaşları Trochu'nun "plânı"nın Paris'in tesliminden ibaret olduğunu öğrendiler. Eğer Millî Savunma, Thiers, Favre ve şürekasının şahsî hükümetleri için bir bahaneden fazla birşey ifade etseydi, bu 4 Eylül türedilerinin 5 Eylül'de yerlerinden çekilmeleri, Paris halkına Trochu'nun "plânını" açıklamaları ve onlara derhal teslim olmaları ya da kendi kaderlerini kendi ellerine almaları için ikazda bulunmaları gerekirdi. Bunun yerine, bu soysuz sahtekârlar Paris'in kahramanca deliliğini açlık perhizi ve kafa yarma usulüyle tedavi etmeye kalktılar. O arada bildirgeler paralayarak, "Paris valisinin" yani Trochu' nun "asla teslim olmayacağını", Dışişleri Bakanı Jules Favre'ın "topraklarımızdan bir santim, kalelerimizden bir tek taş bile vermiyeceğini" söyleyerek halkı aldatmayı da ihmal etmediler. Aynı Jules Favre, Gambetta'ya bir mektubunda "savunma"nın Prusyalı askerlere karşı değil, *Parisli emekçilere* karşı olduğunu itiraf etmektedir. Trochu'nun Paris ordusunun komutasını teslim ettiği Bonaparte'çı caniler, bütün kuşatma boyunca birbirlerine yazdıkları samimî mektuplarda bu beylik savunma numarası üzerine açık saçık şakalar yapmaktan çekinmiyorlardı. (Örneğin, Paris Savunma Ordusunun topçu baş komutanı Légion d'Honneur'ün Grand Croix'sı Alphonse Simon Guiod'un topçu tümen generali Susanne'a yazdığı mektuplara bakınız. Bu mektuplar Komün'ün *Journal Officiel*[19] adlı organında yayımlanmıştır.)

Sahtekârların maskesi nihayet 28 Ocak 1871'de düştü. Kendini aldatmanın son kertesinde gerçek bir kahramanlıkla teslim olan Millî Savunma Hükümeti, *Bismarck'ın izniyle oluşan bir Fransız Hükümeti olarak*, Louis Bonaparte'ın bile Sedan'da kabule yanaşmadığı bir alçaklığı işliyordu*. 18 Mart olaylarından sonra çılgınlar gibi Versay'a kaçan teslimiyetçiler ihanetlerinin yazılı delilini Paris'in eline bırakmışlardı. Komün'ün taşraya yolladığı bir bildirgede açıklandığına göre bu öyle bir delildi ki yok edilmesi pahasına "bu adamlar, Paris'i kanlı bir harabe yığını haline getirmekten çekinmezlerdi."

Savunma Hükümetinin bazı ileri gelen üyelerinin sabırsızlıkla böyle bir çözüme varmaları için son derece kişisel nedenler de vardı.

Silah bırakışmasından kısa bir zaman sonra, şimdi Jules Favre'ın acele bir emriyle vurulmuş olan Paris'in Millî Meclisteki temsilcilerinden M.Milliere, Jules Favre hakkında bir dizi otantik yasal belge yayınladı. Bunlara göre, Jules Favre ayyaş bir Cezayirli'nin karısıyla metres hayatı yaşarken, senelerce süren cüretkârane kalpazanlık tertipleri sayesinde evlilik dışı çocuklarının adına büyük bir miras hakkı sağlamayı başarmıştı. Bu şekilde zengin olan Favre, yasal varislerin açtığı bir davada Bonaparte'çı mahkemelerin müsamahası sayesinde teşhir edilmekten kurtulmuştur. Bu çok katı yasal belgeler-

---

19) *Journal Officiel de la République Française* –Paris Komün'ü Hükümetinin organı; 19 Mart-24 Mayıs, 1871 arasında Paris'te yayımlanmıştır.

*) 28 Ocak 1871'de Favre, Milli Savunma Hükümeti adına Bismarck ile teslim anlaşmasını imzaladı. Anlaşmada 200 milyon frank tazminatı da içeren birçok aşağılayıcı ödünler bulunuyordu.

den hitabet gücü ile kurtulamayacağını bilen Jules Favre, hayatında ilk defa dilini tutup sessizce iç savaşın patlamasını bekledi. O zaman Paris halkını aileye, dine, düzene ve mülkiyete karşı resmen başkaldıran bir kaçak mahkûmlar çetesi olmakla çılgınca itham edebilecekti. Yine bu kalpazan, *4* Eylül'de başa geçtikten hemen sonra *Etendard*[20] skandalından dolayı İmparatorluk döneminde bile kalpazanlıktan hüküm giymiş olan Pic ve Taillefer'i sempatiyle serbest bırakmıştır. Bu adamlardan Taillefer, Komün Paris'ine dönmeye cüret eder etmez hapishaneye iade edildi. Jules Favre bu olay üzerine Millî Meclis kürsüsünde Paris'in kendi mahpuslarını serbest bıraktığını ileri sürdü!

Millî Savunma Hükümetinin Joe Miller'i[21] Ernest Picard, imparatorluğun İçişleri Bakanı olmak için boş yere epeyce çaba harcadıktan sonra kendini Cumhuriyetin Maliye Bakanı atamıştı. Ernest Picard, dolandırıcılıktan dolayı Paris Borsasından kovulan (31 Temmuz 1867 tarihli Polis Komutanlığı raporuna bakınız) Arthur Picard'ın kardeşidir. Société Generale'in Rue Palestro No.5 deki bir şubesinde idareciliği sırasında Arthur Picard, 300.000 franklık bir hırsızlıktan kendi

---

20) L'Etendard (Sancak) –Bonaparte'çı eğilimli Fransız gazetesi; 1866 ile 1868 arasında Paris'te yayınlanmıştır. Bir grup dolandırıcı tarafından finanse edildiği anlaşılınca, yayını durdurulmuştur.

21) Bu ismin yerine Almanca baskısında Karl Vogt, Fransızca baskısında Falstaff kullanılmıştır. Joe Miller –onsekizinci yüzyılda yaşamış ünlü bir İngiliz aktörü.

Karl Vogt –demokrat Alman burjuvası, III. Napoléon'un ajanı.

Falstaff –Shakespeare'in komedilerinin bir karakteri; geleneksel dolandırıcı ile palavracıyı temsil eder.

itirafı üzerine hüküm giymiştir. (11 Aralık 1868 tarihli Polis Komutanlığı raporuna bakınız). Ernest Picard, Arthur Picard'ı kendi gazetesi *l'Elékteur Libre*'in editörü yapmıştı. Borsacıların günlük işleri bu Maliye Bakanlığı gazetesinin resmî yalanları yüzünden aksarken, Arthur, Maliye Bakanlığı ile Borsa arasında gelip giderek Fransız ordusunun kayıplarını azaltmaya çalışıyordu. Bu iki dürüst kardeşin bütün malî yazışmaları Komün'ün eline geçmiştir.

4 Eylül'den önce meteliksiz bir avukat olan Jules Ferry kuşatma sırasında Paris Belediye Başkanı iken kıtlıktan bir servet yaratmayı başarmıştı. Onun da idaresindeki yolsuzluklardan dolayı hesap verip hüküm giyeceği bir gün gelecekti.

O halde bu adamlar çıkış izinlerini yalnız Paris'in harabelerinde bulabiliyorlardı. Bunlar tam Bismarck'ın istediği cinsten adamlardı. Şimdiye dek hükümetin suflörü olan Thiers, elçabukluğu ile çıkış izinli* adamlarını Bakan yaparak hükümetin başına geçmişti.

O hilkat garibesi cüce Thiers, Fransız burjuvazisini neredeyse yarım yüzyıl cezbetmiştir. Zira O, burjuvazinin sınıf kokuşmuşluğunun en mükemmel aklî ifadesi idi. Devlet adamı olmadan önce bir tarihçi olarak da yalan düzme yeteneğini ispatlamıştı. Sosyal hayatının tarihçesi, Fransa'nın bahtsızlıklarının tarihçesidir. 1830'dan önce Cumhuriyetçilerle birleşip, koruyucusu Laffitte'i ele vererek Louis Philippe hükümetinde

*) İngilzce metinde ticket of leave: İngiltere'de cezasının büyük bir kısmını dolduran adi suçlular, namus sözü üzerine, serbest bırakılır ve polis nezareti altına alınırlardı. Tahliye edilirken verilen vesikaya çıkış-izni, izin alanlara da çıkış izni adamları (tickets of leave men) denirdi.

görev almıştı. Rahip sınıfına karşı ayaktakımı ayaklanmalarını kışkırtarak kralın gözüne girmeyi başardı. Bu ayaklanmalar sırasında Saint Germain Auxerrois kilisesi ile Başpiskopos'un sarayı yağma edilmişti. Yine kralın gözüne girmek amacıyla casus olarak Duchesse de Berry* nin yanına girmiş, doğum hekimliğini yapmıştır. Transnonain sokağında Cumhuriyetçilerin katliamı** ve ardı sıra basına ve dernek kurma hakkına karşı çıkartılan aşağılık Eylül yasaları,*** hep Thiers'in marifetleriydi. 1840 Mart'ında Başbakan olarak ortaya çıktı, Paris'i tahkim planıyla Fransa'yı hayrete düşürdü. Bu plânı Paris'in bağımsızlığını suikast olarak suçlayan Cumhuriyetçilere Millet Meclisindeki kürsüden şöyle cevap veriyordu:

Ne! Bir istihkâmın bağımsızlığını tehlikeye atacağını mı düşünüyorsunuz? Şunu söylemek zorundayım ki hükümetlerin kendi başlarını kurtarmak bahasına başkentlerini bombalamaya dahi girişebileceğini Varsaymakla her Hükümete iftira etmiş oluyorsunuz... fakat böyle bir Hükümet, zaferden sonra varlığını sürdürmenin daha da imkânsız olduğunu görecektir.

Gerçekten, hiç bir Hükümet Paris'i, Prusyalılara teslim etmiş olduğu kalelerden bombardıman etmeyi göze alamazdı.

---

*) Duchesse de Berry: X. Karl'ın karısı, ve V. Heinrich von Chambord'un annesi. Blaye'de siyasî suçlu olarak hapis bulunduğu sırada İtalyan Dükü Luchesi Palli'den bir çocuğu olmuştu. Bu hadise Meşruiyetçilerin (legitimiste) itibarını oldukça sarsmıştı.

**) Dyon'lu Fabrika işçileri özgür siyasî dernek kurma hakkının alınması üzerine 10.IV.1834 te ayaklandılar. Ayaklanma 13.IV. tarihinde Paris'e sıçradı ve kanlı bir şekilde bastırıldı.

***) Eylül yasalarını *Fransa'da Sınıf Mücadeleleri* ile karşılaştırınız.

Kral *Bomba*'nın 1848 Ocağında Palermo'da yaptığı kuvvet gösterisi üzerine uzun zamandır iktidardan uzak bulunan Thiers, Millet Meclisinde tekrar ayağa kalkarak şöyle demişti:

Baylar, Palermo'da ne olup bittiğini biliyorsunuz[22]*. Siz, hepiniz, büyük bir şehrin kırk sekiz saat süreyle bombardıman edildiğini duyunca dehşetle irkiliyorsunuz (parlamenter anlamda irkilme). Kim mi bombardıman ettiriyor? Savaşın verdiği hakları kullanan bir düşman mı? Hayır, beyler, kendi hükümetleri. Neden? Çünkü bu talihsiz şehir, haklarını istemek cesaretinde bulunmuştur. İşte hak talebine karşılık kırk sekiz saatlik bir bombardıman... Avrupa'nın oyuna başvurmama izin verin. Karşı çıkmak ve belki de Avrupa'nın en büyük kürsüsünden böyle hareketlere yöneltilen kızgınlık ifadesi birkaç sözü (evet, yalnız birkaç sözü) yankılamak, insanlığa hizmet etmektir... Ülkesine hizmetlerde bulunmuş olan Naip Espartero (ki M. Thiers, bu kadarını bile yapmamıştır) ayaklanmayı bastırmak için Barselona'yı bombalamaya kalktığı zaman dünyanın her yanından genel bir öfke nidası yükselmişti.*

Bundan onsekiz ay sonra M. Thiers Roma'nın bir Fransız ordusu tarafından bombalanmasının en keskin savunucula-

---

22) 1848 Ocağında, II. Ferdinand'a bağlı Napoli bölükleri bir halk isyanını bastırmak üzere Palermo'yu bombardımana tuttular. İtalyan eyaletlerindeki 1848-49 burjuva ihtilâllerini bu isyan başlatmıştır. Aynı yılın sonbaharında Messina'nın zalimce bombardımanı, Ferdinand'a Kral Bomba lâkabını kazandırdı. Alıntıdaki parantezleri Marks eklemiştir.

23) 1849 Nisanında, İtalyan İhtilâlini bastırmak üzere İtalya'ya Fransız bölükleri sevkedilmişti. Bunlar. Cumhuriyetin güçlerinin hiç bir zaman bir halkın istiklâlini bastırmak amacıyla kullanılamayacağını söyleyen Fransız Anayasasını resmen ihlâl ederek, ihtilâlci Roma'yı bombardıman ettiler.

*) *Fransa'da Sınıf Mücadeleleri* ve *Onsekiz Brumaire* ile karşılaştırınız.

rından biri oldu[23]*. Herhalde Kral *Bomba*'nın hatası bombardımanı kırksekiz saatle sınırlamış olmasıydı.

Şubat Devrimi'nden birkaç gün önce Guizot tarafından yerinden ve vurgunlarından sürgün edilişine öfkelenen ve havada yaklaşmakta olan bir halk çalkantısının kokusunu alan Thiers, kendisine *Mirabeau-mouche** lâkabını kazandıran o sahte kahraman ifadesiyle Millet Meclisine şöyle hitab etti:

> Ben Devrim partisine mensubum. *Hem de yalnız Fransa'da değil, bütün Avrupa'da. Devrim Hükümetinin ılımlı kimselerin elinde kalmasını dilerim... ama Hükümet ateşli kimselerin, hattâ Radikallerin eline bile düşse davamı terketmeyeceğim. Her zaman Devrim partisinden olacağım.*

Şubat Devrimi geldi çattı. Küçük adamın hayal ettiği gibi Guizot Kabinesinin yerine Thiers Kabinesi geçmedi; Louis Philippe'in yerini Cumhuriyet aldı. Thiers, halk zaferinin ilk günü işçilerin kendisine dokunmaya tenezzül etmeyeceğini bilmeden ihtiyaten saklandı. Yine de dillere destan cesaretiyle, Haziran katliamları** umumî sahneyi onun faaliyetlerine hazır bir hale getirinceye dek halktan uzak durmayı başardı. Hazi-

*) Sinek Mirabeau.

**) Paris proletaryasının 1848 Haziran ayaklanmasının bastırılışını izleyen katliamlar.

24) Düzen Partisi –büyük muhafazakâr burjuvazinin partisi; 1848 de kuruldu. Fransa'nın iki monarşik fırkasının Meşruiyetçiler (Legitimistler) ile Orléanscılar birleşmesiyle meydana gelmiş bir partidir. 1849'dan 2 Aralık 1851 hükümet darbesine kadar İkinci Cumhuriyetin Kurucu Meclisinde önemli bir yere sahipti. Louis Bonaparte, İkinci İmparatorluk rejimini kurarken, Düzen Partisinin halk aleyhtarı politikasının iflâsından yararlanmıştır.

ran olaylarından sonra "düzen partisi"nin[24] ve onun Parlamenter Cumhuriyetinin ideolojik lideri oldu. Bu fetret günlerinde, hakim sınıfın bütün rakip grupları halkı ezmek amacıyla *hep beraber*; *monarşi*'yi kendi tercihlerine göre yeniden kurmak için de bir*birlerine karşı* ittifaklar kurmakla meşguldüler. Thiers, şimdi yaptığı gibi o zaman da Cumhuriyetçileri, Cumhuriyetin takviyesinde yegâne engel olmakla suçluyordu. Yine şimdiki gibi Cumhuriyete, cellâtın Don Carlos'a hitab ettiği gibi hitab ediyordu: "Seni öldüreceğim, ama senin kendi iyiliğin için." Ve şimdi de o zamanki gibi zaferinden bir gün sonra şöyle bağıracaktır *"L'Empire est fait"* –İmparatorluk tamamlanmıştır. "Zorunlu özgürlükler" hakkındaki ikiyüzlü vaazlarına ve onu aptal yerine koyarak parlamenterizmin sahte atmosferi dışında bir hiç olacağını biliyordu. Louis Bonaparte'a karşı kişisel nefretine rağmen, Roma'nın Fransız askerleri tarafından istilâsından tutun da Alman Birliğine sert saldırısıyla (Prusya despotizminin maskesi olarak değil, Fransa'nın Almanyanın parçalanmış olmasından kazanılmış hakkına bir tecavüz olarak) kışkırttığı Prusya Savaşına kadar İkinci İmparatorluğun bütün rezilliklerine burnunu sokmuştu. Kısacık kollarıyla Avrupa'nın yüzüne, tarihî ayakkabı boyacılığını yaptığı Birinci Napoléon'un* kılıcını sallamaktan zevk duyan Thiers,

*) Thiers tarih alanında biri on, öteki yirmi cilt tutan ve Fransız Devrimi ile İmparatorluğu inceleyen iki eserinde Napolyon'u yüceltir.

**) 1840 tarihli Boğazlar Antlaşması. Osmanlı İmparatorluğunun bütünlüğünün sağlanması hedefini güden ve Fransa'nın muhalefetine rağmen Mehmet Ali'nin genişleme isteğine karşı kendi genişleme eğilimlerini öne süren bir antlaşma. "Palmerston" ile karşılaştırınız.

1840 Londra anlaşmasından** 1871'de Paris'in teslimine ve nihayet Bismarck'ın özel izniyle Sedan ve Metz'in mağluplarını Paris'e saldırttığı şu son iç savaşa kadar dış politikasıyla Fransa'yı daima küçük düşürmüştür. Yeteneklerinin çeşitliliğine ve amaçlarının dönekliğine rağmen bu adam, bütün hayatı boyunca çok katı bir rutine bağlı kalmıştı. Modern toplumun daha derindeki gizli eğilimlerinden hiç bir zaman haberdar olmadığı açıktır. Ne var ki toplumun yüzeyinde vukubulan en gözle görülebilir değişiklikler bile canlılığını tamamıyla dile terketmiş bir beyin için iğrenç şeylerdi. Nitekim Thiers, eski Fransız savunma sisteminden herhangi bir sapmayı, kutsallığa saldırı olarak suçlamaktan yorulmadı. Louis Philippe'in bir bakanı iken demiryollarının yaban bir kâbustan ibaret olduğunu ileri sürmüştü. Louis Bonaparte'ın hükümetinde muhalefette iken de Fransız ordusunun çürük sistemini düzeltmek için yapılan her girişimi saygısızlık olarak damgalıyordu. Uzun siyasî hayatında en küçük de olsa bir tek pratik uygulaması olan tedbirin sorumlusu olmamıştır. Thiers, yalnız servet hırsında ve serveti üreten insanlara karşı nefretinde tutarlı olmuştur. Hazreti Eyüp kadar yoksul girdiği Louis Philippe hükümetinden milyoner çıkmıştı. Aynı kralın hükümetinde ilk bakanlığı sırasında (1 Mart 1840'da), Millet Meclisinde alenen zimmetine para geçirmekten suçlandığında, buna gözyaşları ile cevap vermişti. Gözyaşları, Jules Favre veya herhangi bir başka timsah kadar serbestçe kullandığı bir metaydı.

Bordeaux'da Fransa'yı yaklaşmakta olan malî yıkıntıdan kurtarmak için aldığı ilk tedbir kendine yılda üç milyon tahsis etmek oldu. Bu, Paris seçmenlerine 1869'da umudunu çıt-

lattığı "İktisadî Cumhuriyetin" ilk ve son sözü oldu. 1830'da Millet Meclisindeki meslekdaşlarından ve bir kapitalist olduğu halde Paris Komünü'nün kendini adamış bir üyesi olan M. Beslay, son günlerde genel bir yafta yayımlayarak Thiers'e şöyle seslenmiştir:

Emeğin sermaye tarafından esir edilmesi daima siyasetinizin temel taşı olmuştur. Ve Hôtel de Ville'de Emeğin Cumhuriyetinin kurulduğunu gördüğünüz günden beri Fransa'ya "Bunlar canidirler!" diye haykırmaktan geri kalmadınız.

Küçük çapta devlet sahtekârlığında bir usta, yalan yere yeminde ve hainlikte bir virtüöz, tüm küçük savaş hileleri, kurnazca tedbirler ve parlamenter parti ihtilâflarının alçakça ihanetlerinde maharet sahibi olan bu adam, iktidarda olmadığı zaman herhangi bir devrimi körüklemekte tereddüt etmez, fakat devletin başında bulunduğu zaman da devrimi kana bulamaktan çekinmezdi. Kafasında düşüncelerin yeri, sınıfsal önyargılarla, kalbinin yeri ise kibirle dolu bu adamın özel hayatı, sosyal hayatı kadar iğrençti. Ve şimdi bile bir Fransız Sullası rolünü oynarken gösterişçiliği ile eğlenmesi bile yaptıklarına karşı duyulan nefreti azaltmaya yetmiyordu.

Paris'in, aynı zamanda bütün Fransa'nın Prusyalılara teslimi, 4 Eylül'de devleti gaspedenlerin Trochu'nun kendisinin de söylediği gibi hemen o gün düşmanla başlattıkları uzun süren ihanet entrikalarının sonu olmuştu. Öte yandan, Prusya'nın yardımıyla Cumhuriyete ve Parise karşı açacakları iç savaşın da başlangıcını oluşturuyorlardı. Tuzak, teslim şartlarında hazır bekliyordu. O sırada toprakların üçte birinden fazlası

düşmanın eline geçmiş, başkentin eyaletlerle bağı kesilmiş ve bütün iletişim sekteye uğramıştı. Hazırlık için bol vakit verilmediği takdirde bu şartlar altında Fransa'nın gerçek temsilcilerini seçmek imkânsız olacaktı. Bunun ışığında teslim şartlarına göre Millî Meclisin 8 gün içinde seçilmesi kararlaştırılmıştı. Bundan dolayı Fransa'nın birçok yerine seçimin yaklaştığı haberi seçimin arifesinde geldi. Üstelik bu teslim şartlarında açıkça belirtildiğine göre bu meclis sadece savaş ve barışa karar verme ve nihayet bir barış antlaşması imzalama amacı için seçilecekti. Halk, silah bırakışması şartlarının savaşın devamını imkânsız kıldığını ve Bismarck'ın zorladığı barışı onaylamaya en yatkın kimselerin Fransa için en zararlı kimseler olduğunu görmek zorundaydı. Bu tedbirlerle yetinmeyen Thiers silah bırakışması sırrı daha Paris'e açıklanmadan önce Meşruiyetçi (Legitimiste) partiyi tekrar canlandırmak için eyaletlerde bir seçim turuna çıktı. Bu meşruiyetçi (Legitimiste) parti şimdi Orléanscılarla[25] beraber artık dayanılmaz hale gelen Bonaparte'çıların yerini alacaktı. Thiers onlardan korkmuyordu. Kendisinden başka her parti modern Fransız Hükümetini kuracak güçten yoksun ve dolayısıyla rakip olarak küçük görülmeye lâyıktı. Hangi parti, karşı devrime Thiers'in sözleriyle, faaliyeti daima "dış istilâ, iç savaş ve anarşi gibi üç kaynağa münhasır kalan" (Millet Meclisi, 5 Ocak, 1833) bir partiden daha iyi araçlık yapabilirdi? Meşru-

---

25) Meşruiyetçiler (Legitimistler), Fransa'da 1792 yılına kadar ve restorasyon devrinde (1814 30) iktidarda bulunan "meşru" Bourbon hanedanının destekleyicileri; Orléanscılar ise 1830 Temmuz İhtilâlinde başa geçen ve 1848 İhtilâli ile devrilen Orléans hanedanının taraftarları.

iyetçiler, uzun zamandır beklenilen geçmişe değgin bininci yılın geldiğine gerçekten inanıyorlardı. Fransa, istilâcı yabancıların topukları altında eziliyor, İmparatorluk çöküyor, bir Bonaparte esir ediliyordu. Bütün bunların yanında bir de kendileri vardı. Görülüyordu ki tarihin tekerleği dönüp, 1816'nın "Chambre Introuvable"[26]ına dayanmıştı. 1848'den 1851'e kadar cumhuriyet meclislerinde tahsilli ve tecrübeli parlamenter liderler tarafından temsil edilmişlerdi. Halbuki şimdi partinin bütün neferleri, Fransa'nın bütün Pourceaugnac'ları[27] içeri dalıyorlardı.

"Kırsalcı"[28]ların Meclisi Bordeaux'da toplanır toplanmaz, Thiers barış şartlarının, Parlamentoya müzakere şerefinin bahşedilmeden kabulünün gerektiğini bildirdi. Prusya, Cumhuriyete ve onun kalesi Paris'e karşı açılacak savaşa ancak bu şartla izin veriyordu. Karşı devrimin kaybedecek vakti yoktu. İkinci İmparatorluk millî borçları iki misline çıkarmış ve bütün büyük şehirleri ağır belediye borçlarına sokmuştu. Savaş, taahhütleri korkunç bir şekilde arttırmış ve ulusun kaynaklarını acımasızca yağma etmişti. Yağmayı tamamlamak üzere

---

26) Chambre İntrouvable (Emsalsiz Meclis) –aşırı reaksiyonerlerden müteşekkil, 1815-16 (Restorasyon' un ilk yılları) Millet Meclisi.

27) Pourceaugnac –Moliére'in komedilerindeki şahıslardan biri; ahmak ve mutaassıb küçük toprak sahibini temsil eder.

28) Taşralılar Meclisi –12 Şubat, 1871'de Bordeaux'da açılan Millî Meclis, çoğunlukla monarşistlerden oluşuyordu (750 milletvekilinden 450'si). Bunlar, şehrin ve taşranın toprak sahipleri ile reaksiyoner unsurlarının temsilcileriydiler. "Kırsalcılar Meclisi" ve "Toprak Sahipleri Kabinesi" (Landlord Chamber) isimleri buradan gelmektedir.

*) [Scylock: Shakespeare'nin *Venedik Taciri* adlı eserindeki Yahudi tefeci.]

bütün bunların üstüne bir de yarım milyon askerini Fransız topraklarında tutma yetkisi ve ödenmemiş taksitleri yüzde beş faizli beş milyarlık tazminat alacağı olan Prusyalı Shylock* ekleniyordu. Hesabı kim ödeyecekti? Serveti gasbedenler kendi başlattıkları savaşın masrafını servetin üreticilerinin sırtına yüklemek için Cumhuriyeti zor kullanarak devirmek zorundaydılar. İşte Fransa'nın sınırsızca tahripi, toprak ve sermayenin bu yurtsever temsilcilerini, istilâcının gözleri ve himayesi altında, dış savaşın üstüne bir de iç savaş açmaya teşvik etti. Bu, esir tacirlerinin ayaklanmasıydı.

Tertibin yoluna çıkan bir tek engel vardı: Paris. Başarının ilk şartı Paris'i silâhsızlandırmaktı. Nitekim Thiers, Paris'i silâhlarını teslime davet etti. Bunu takiben "Kırsalcı" Meclisin cumhuriyet aleyhtarı gösterileri; Thiers'in Cumhuriyetin yasal statüsü hakkındaki belirsiz konuşmaları; Paris'in bağlantılarını kesip, başkentlikten çıkarma tehdidi; Orléanscı elçilerin tayini; Dufaure'un Paris'in ticaretini ve sanayiini yıkılmaya mahkûm eden vâdesi geçmiş ticarî senetler ve evkiraları kanunları; Pouyer-Quertier tarafından akla gelebilecek her yayının beher kopyasına konulan iki santimlik vergi; Blanqui ve Flourens'in idama mahkûm edilişleri; Cumhuriyetçi dergilere yapılan baskı; Millî Meclisin Versay'a taşınması; Palikao tarafından ilân edilen ve 4 Eylülde sona eren sıkıyönetimin yeniden başlaması; *Décembriseur* [Aralık kahramanı] Vinoy'un Paris valiliğine emperyalist jandarma Valentin'in polis komutanlığına ve Cizvit generali Aurelle de Paladines'in Paris Millî Muhafız Birliğinin başkomutanlığına tayini gibi olaylar Paris'i rahat bırakmadı.

Şimdi M. Thiers'e ve onun maiyetini teşkil eden millî savunma görevlilerine bir soru yöneltelim. Bilindiği üzere Thiers, Maliye Bakanı M. Pouyer-Quertier aracılığıyla iki milyarlık bir istikraz mukavelesi imzalamıştır.

1. Bu işin Thiers, Jules Favre, Ernest Picard, Pouyer-Quertier ve Jules Simon'un kişisel çıkarlarına birkaç yüz milyon kâr sağlayacak şekilde tertiplendiği ve

2. Paris'in "yatışmasına" kadar paranın ödenmeyeceği doğru mudur, değil midir?

Her halü kârda Thiers ile Jules Favre'ın Bordeaux Meclisinin çoğunluğu adına Paris'in, Prusya orduları tarafından derhal istilâsını istemelerine bakılacak olursa meselenin ciddiyetini anlamak kabildir. Fakat Bismarck'ın Almanya'ya dönüşünde kendisini hayran hayran seyreden Frankfurt filistenlerine istihza ile alenen açıkladığı üzere tertiplediği asıl oyun bu değildi.

II

Karşı devrimci tertibin yolundaki tek engel silâhlanmış Paris idi. Dolayısıyla Paris'in silahsızlandırılması gerekiyordu. Bu hususta Bordeaux Meclisi oldukça samimiydi. Eğer Kırsalcıların gürültülü gevezelikleri olmasaydı Thiers'in Paris'i *Décembriseur* Vinoy, Bonapartçı jandarma Valentin ve Cizvit Generali Aurelle de Paladines triumvirasının yumuşak merhametine teslim etmesi son şüphe emarelerini de yok edecekti. Ama suikastçılar, bir yandan Paris'in silâhsızlandırılmasının gerçek amacını tahkir edici bir şekilde teşhir ederken, bir yan-

dan da silâhsızlandırma işi için hayasızca ve utanmazca bir yalan uydurdular. Thiers, Paris Millî Muhafız Birliğinin toplarının devletc ait olduğunu ve dolayısıyla devlete iade edilmeleri gerektiğini ileri sürdü. Gerçek şuydu: Bismarck'ın esirleri Fransa'nın teslim antlaşmasını imzaladıkları zaman Paris'e gözdağı vermek için kendilerine çok sayıda muhafız bölüğü ayırmışlardı. Paris teslim gününden beri nöbetteydi. Millî Muhafız Birliği tekrar örgütlendi ve mutlak idareyi, bazı eski Bonarparte'çı kuruluşlar hariç bütün birlik üyeleri tarafından seçilen bir Merkez Komiteye bıraktı. Prusyalıların Paris'e girişinin arifesinde, Merkez Komitesi keslimiyetçiler tarafından Prusyalıların işgal edecekleri yerlerin civarında haince terkedilen top ve mitralyözlerin, Belleville'den Montmartre'a ve La Villette'e taşınması için tedbirler aldı. Bu toplar Millî Muhafız Birliğinin parasıyla temin edilmişti. 28 Ocak tarihli teslim antlaşmasında da özel mülkleri olarak tanınmış ve böylece hükümete ait silâhların galip tarafa tesliminden muaf tutulmuştu. Paris'e karşı savaş açmak için en ufak bir sebep dahi olmadığı için Thiers, Millî Muhafız Birliği toplarının Devlet malı olduğuna dair açık bir yalana başvurdu.

Toplara el konulması Paris'in ve dolayısıyla 4 Eylül Devriminin genel silâhsızlandırılmasına bir başlangıç teşkil edecekti. Fakat bu Devrim Fransa'nın yasal statüsü olmuştu. Onun eseri olan Cumhuriyet, teslim antlaşmasında, galip tarafça ve teslim antlaşmasından sonra da bütün yabancı güçler tarafından tanınmış ve Millî Meclis de onun adına toplantıya çağrılmıştı. Bordeaux'da oturum halinde bulunan Millî Meclisin ve onun yürütmesinin biricik yasal adı 4 Eylül Paris

emekçileri devrimi idi. Eğer devrim olmasaydı, Millî Meclisin yerini derhal *Corps Législatif*'e vermesi gerekirdi. *Corps Législatif* 1869'*/da Prusya değil Fransız yönetimi altında genel oy hakkı ile seçilmiş olup, Devrim'in silahıyla zorla dağıtılmıştı. Thiers ve çıkış izinli adamları Cayenne'e[29] bir seyahatten kurtulmak için Louis Bonaparte'ın imzaladığı geçiş tezkerelerine razı olmak zorundaydılar. Prusya ile barış şartlarını kararlaştırma yetkisine haiz olan Millî Meclis bu Devrim'in sadece bir rastlántısıydı. Devrim'in gerçek tecessümü, onu başlatan, onun için dehşetli kıtlık içinde 5 aylık bir kuşatmaya dayanan, Trochu'nun planının aksine uzattığı direnişi eyaletlerdeki azimli savunma savaşının temeli yapan ve hâlâ silâhlı bulunan Paris'ti. Ve şimdi Paris için yapacak iki şey vardı: ya Bordeaux'nun âsi esir tacirlerinin tahkir edici emrine itaatle silâhlarını terkedecek ve 4 Eylül Devrimini, sadece iktidarın Louis Bonaparte'tan onun monarşist rakiplerine devrolunması olarak kabul edecek, ya da Fransa'nın fedakâr savunucusu olarak öne atılacaktı. O Fransa ki İkinci İmparatorluğu yaratan ve onun destekleyici himayesi altında bütünüyle çürüyen siyasî ve sosyal koşullar bir devrimle devrilmeden, yıkıntıdan kurtulamaz ve canlanamazdı. Beş aylık kıtlıktan zayıf düşen Paris, bir an dahi duraksamadı. Kendi kalesindeki Prusya topunun tehdidi altında, bütün tehlikelere rağmen Fransız suikastçılarına karşı direnmeyi göze aldı. Yine de Paris'i bir iç savaşa itme fikrinden nefret eden Merkez Komitesi, Millî Meclisin tahriklerine, Yürütmenin gasplarına ve Paris'in içinde ve

---

29) Cayenne –Güney Amerika'daki Fransız Guianasının başkenti; ceza müstemlekesi ve sürgün yeri.

çevresinde tehlikeli asker temerküzüne rağmen sadece savunucu bir tutumda ısrar etti.

İç savaş, Thiers'in, bir grup polis ile ordudan birkaç alayı Vinoy'un başkanlığında Millî Muhafız Birliğini hazırlıksız bir anında bastırarak toplarına el koymaları için Montmartre'a bir gece seferine göndermesiyle başladı. Herkesin bildiği gibi bu girişim, Millî Muhafız Birliğinin direnmesi ve askerlerin halkla birleşmesi sayesinde başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Oysa Aurelle de Paladines, zafer bültenini önceden bastırmış, Thiers de darbeci hükümetin aldığı tedbirleri ilân eden yaftaları hazırlatmıştı. Şimdi bunların yerini Thiers'in, silâhların Millî Muhafız Birliğinin elinde bırakılmasına dair muhteşem kararını alması gerekiyordu. Thiers, Birliğin bu silâhları hükümetin yanında âsilere karşı kullanacağını umut ettiğini de belirtti. Küçük Thiers'in taraf değiştirme çağrısına 300.000 Millî Muhafızdan sadece 300'ü cevap verdi. 18 Mart'ın şanlı emekçi Devrimi Paris'e kayıtsız şartsız hâkim olmuştu. Merkez Komitesi, Devrimin geçici hükümetiydi. Avrupa bir an için son sansasyonel devlet ve savaş gösterilerinin gerçek mi yoksa uzak bir geçmişin hülyaları mı olduğu hususunda tereddüte düştü.

18 Marttan Versay askerlerinin Paris'e girişine kadar proleter devrimi, "daha üstün sınıfların" devrimlerinde ve daha fazla olarak karşı devrimlerinde bol bol görülen şiddet eylemlerinden o kadar uzak kaldı ki muhalifler, General Lecomte ve General Clément Thomas'ın idamlarından ve Place Vendôme olayından başka bağırıp çağıracak konu bulamadılar.

Montmartre'daki gece girişimine adı karışan Bonaparte'çı subaylardan biri olan General Lecomte, 81. alaya Place Pigal-

le'deki bir silâhsız topluluğa ateş açması için dört defa emir vermiş, emri reddedilince de askerlere ağır hakaretlerde bulunmuştu. Bunun üzerine askerler, kadın ve çocukların yerine Lecomte'u vurdular. Askerlikte, işçi sınıfı düşmanlarının eğitiminin altında edinilen kökleşmiş alışkanlıkların askerlerin hemen taraf değiştirmeleri anında değişmeleri elbette ki beklenemez. Nitekim aynı askerler Clément Thomas'ı da idam ettiler.

"General" Clément Thomas hükümetten hoşnutsuz, sabık bir levazım çavuşu idi. Louis Philippe iktidarının son zamanlarında Cumhuriyetçi gazete *Le National*'e[30] gönüllü yazıldı. Bu çok mücadeleci gazetede çift görevi vardı: Sorumlu kukla adam* (*gérant responsible*) ve düellocu kabadayı. Şubat devriminden sonra** *National*'in adamları iktidara geçerek, bu sabık levazım çavuşunu Haziran katliâmının arifesinde general yaptılar. Jules Favre gibi Clément Thomas da bu katliâmın uğursuz tertipçilerindendi; ve en korkak cellâtlarından da biri oldu.

Bundan sonra Clément Thomas ve generalliği, tekrar yüzeye çıktıkları tarih olan 1 Kasım 1870'e kadar uzun bir süre için ortadan kayboldu. Bir gün önce Hotel de Ville'de yakalanan Savunma Hükümeti, Blanqui, Florens ve diğer işçi sınıfı temsilcilerinin önünde gasbettikleri iktidarı Paris tarafından serbestçe seçilecek bir Komün'e terkedeceklerine dair söz vererek

---

30) Le National –1830 ile 1851 yılları arasında Paris'te çıkan bir gazete; cumhuriyetçi-burjuva partisinin organı.

*) Başkalarının yerine hapse giren.

**) 1848 Şubat devrimi.

***) 31 Ekim 1870'de çeşitli solcular ve Millî Muhafızlar Hôtel de Ville'i karışıkça bir ayaklanmayla ele geçirmişler ama Marks'ın sözünü ettiği vaadlere karşılık hemen geri çekilmişlerdi.

yemin etmişlerdi***. Sözlerinde duracak yerde, Paris'in üzerine Trochu'nün şimdi Bonaparte'ın Korsikalılarının yerini alan Bretonlarını saldılar. Yalnız ismini, verdiği söze ihanet ederek lekelemek istemeyen General Tamisier, Millî Muhafız Birliğinin başkomutanlığından istifa etti ve yerine geçen Clement Thomas tekrar general oldu. Komutanlığı süresince Prusyalılarla değil, Paris Millî Muhafız Birliği ile savaştı. Genel silahlanmaya engel oldu, burjuvaların taburlarını emekçilerin taburlarıyla çatıştırdı, Trochu'nün "plan"ına karşı olan subayları temizledi ve şimdi kahramanlıkları ile en ezelî düşmanlarını bile hayrette bırakmış olan proleter taburlarını korkaklık damgasıyla dağıttı. Clément Thomas, Paris işçi sınıfının kişisel düşmanı olarak Hazirandaki üstünlüğünü tekrar elde etmekten gurur duyuyordu. 18 Mart'tan ancak birkaç gün önce Harbiye Bakanı Le Flo'ya "Paris'in alt tabakasının (camaille) önderlerine yok etmek" için kendi yaptığı plânı sunmuştu. Thomas, Vinoy'un uğradığı hezimetten sonra, eylem sahnesine bir amatör casus olarak çıkmalıydı. Gal Prensesi, Londra'ya girdiği gün ezilerek ölenlerini kaderinden ne kadar sorumluysa, Merkez Komitesi ile Paris emekçileri de Clément Thomas'la Lecomte'un öldürülmesinden o kadar sorumludurlar.

Place Vandôme'daki silâhsız vatandaşların katliâmı, Mecliste M. Thiers ve Kırsalcıların Avrupa'nın ucuz gazeteleri tarafından ortaya atıldığını ileri sürerek, kulak asmamakta ısrar ettikleri bir efsanedir. "Düzenin adamları"* Parisli reaksiyoner-

---

*) "Düzenin adamları" terimi *Amis de L'Ordre* için kullanılan yaygın bir gazetecilik deyimiydi. Bu örgüt kralcılar ve Versailies'ın asker kişilerince (Amiral Saisset) Paris'te kurulmuştu ve Komün'ün devrilmesini amaçlıyordu.

ler, 18 Mart zaferinden sonra dehşete kapıldılar. Bu, halkın öcalma zamanının nihayet geldiğine dair bir işaretti. 1848 Haziran günlerinden 22 Ocak 1871'e kadar öldürdükleri kurbanlar, burunlarının dibinde hortlatmıştı*. Kapıldıkları panik, aynı zamanda cezaları oldu. Hattâ silâhlardan arındırılmaları ve hapsedilmeleri gereken polislerin Versay'a salimen dönebilmeleri için Paris'in kapıları ardına kadar açık bırakılmıştı. Düzenin adamlarının kılına bile dokunulmadığından başka, toplanmalarına ve Paris'in göbeğinde birkaç kaleyi sessizce ellerine geçirmelerine de izin verildi. Merkez Komitesinin, "Düzen Partisinin" usullerine uymayan bu müsamahası silâhlı emekçilerin bu âlicenaplığı "Düzen Partisi" tarafından bilinçli zaaf alâmetleri olarak yorumlandı. Buna güvenerek Vinoy'un topu ve mitralyözleri ile başaramadığını silâhsız bir gösteri kisvesi altında yapmaya kalktılar. 22 Martta gürültülü bir güruh saflarında bir sürü züppe ve başlarında imparatorluğun bilinen simaları Heeckeren, Coetlogon, Henri de Péne vs. olmak üzere lüks muhitlerden harekete geçti. Barışçı bir gösteri gibi korkakça bir bahane uyduran ve öldürücü silâhlarıla donanmış olan bu ayaktakımı yürüyüşe geçerek yolda rastladıkları Millî Muhafızların bağımsız devriye ve nöbetçilerini hırpaladıktan sonra silâhlarına el koydular. Rue de la Paix'den çıkarak "Kahrolsun Merkez Komitesi! Kahrolsun katiller! Yaşasın Millî Meclis!" nârâlarıyla orada askerlerin meydana getirdiği kordonu kırmaya ve Place Vendome'daki Millî Muhafız Birliğinin

*) 22 Ocak 1871 Blanquistlerin önderliğindeki ayaklanmanın tarihidir. Bunun bastırılması çok sayıda insanın öldürülmesi, kitle halinde tutuklamalar ve Paris'in Prusyalılara teslimine hazırlık olan bir terör getirdi.

karargâhını basmaya yeltendiler. Millî Muhafız Birliği, tabanca atışlarına mutad ihtarla cevap verdi. Bunun etkisiz kalması üzerine Millî Muhafız Birliğinin generali ateş aç emri verdi. "Saygıdeğerlilik"lerini teşhir ederek Yeşuanın borazanları ile Jeriko'nun surlarını* etkilediği gibi Paris Devrimini etkileyeceklerini sanan sersem züppeler, bir yaylım ateşiyle paniğe kapılıp dağıldılar. Kaçaklar ardlarında iki ölü ve (aralarında bir de Merkez Komitesi üyesi olmak üzere) dokuz ağır yaralı Millî Muhafız bıraktılar. Kahramanlıklarına sahne olan meydan, baştanaşağı "barışçı" gösterilerinin "silâhsız" niteliğinin delilleri olan revolverler, kamalar ve kılıçlarla doluydu. 13 Haziran 1849'da Millî Muhafız Birliği Fransız askerlerinin Roma'ya yaptığı caniyane saldırıyı kınamak amacıyla gerçekten barışçı bir gösteri düzenlediği zaman, o sırada Düzen Partisinin Generali Changarnier, süvarilerini vurup kılıçtan geçirmeleri ve atlarının ayaklarının altında çiğnemeleri için dört bir yandan bu silâhsız insanların üzerine saldırttığında, Millî Meclis ve özellikle M. Thiers tarafından toplumun kurtarıcısı olarak alkışlanmıştı. O zaman Paris'te sıkıyönetim ilan edildiydi. Dufaure yeni baskı yasalarını ecele Meclisten geçirdi. Yeni tutuklamalar, yeni yasaklarla yeni bir terör dönemi başladı. Ama daha aşağı tabakalar bu gibi meseleleri başka yollardan çözümlerler. 1871 Merkez Komitesi, bu "barışçı gösteri"nin kahramanlarına resmen aldırmadı; o kadar ki bunlar, iki gün sonra Amiral Saisset'nin komutasında, Versay'a o meşhur kaçışla sonuç-

---

*) [Musa'nın halefi olan Yeşua, Yahudileri Kenan'da yerleştirmişti. Yahudilere en fazla dayanabilen kale olan Jeriko da borazanların sesiyle çökmüş ve ellerine geçmişti.].

lanan o *silâhlı* gösteri için yeniden örgütlendiler. Thiers, Montmartre'daki haydutça girişimiyle açılan iç savaşı sürdürmeyi istemeyen Merkez Komitesi'nin o sırada tamamıyla âciz bulunan Versay üzerine yürüyüp, Thiers ve Kırsalcılarının suikastlerine son verebileceği halde bunu yapmaması ciddi bir hata olmuştur. Bunun yerine Komün'ün seçim günü olan 26 Mart'ta Düzen Partisinin de gücünü oy sandığı başında denemesine izin verildi. Böylece Düzenciler Paris'in belediye dairelerinde (*mairies*) içlerinden onları uygun bir zamanda temizlemeye ahdederek fazlaca cömert fatihleriyle nâzik barışma sözleri teati ettiler.

Şimdi madalyonun öbür yüzüne bakın. Thiers, Paris'e karşı ikinci seferini Nisan başında açtı. Versay'a getirilen ilk Paris'li esir takımı iğrenç eziyetlere maruz bırakılırken, Ernest Picard elleri pantolonunun cebinde gezinerek onlarla alay ediyor, Madam Thiers ve Madam Favre da balkonda nedimelerinin arasında Versay güruhunun zorbalıklarını alkışlıyorlardı. Esir edilen askerler acımasızca katledildiler; kahraman arkadaşımız dökmeci General Duval hiç bir şekilde yargılanmadan vuruldu. İkinci İmparatorluğun sefahat alemlerindeki utanmazca teşhirleriyle tanınan karısının kapatması Galliffet, bir beyannamede kendi Chausseur'leri tarafından gafil avlanarak silâhları alınan küçük bir Millî Muhafız bölüğünün, emri üzerine yüzbaşı ve teğmeniyle birlikte imha edildiğini söyleyerek, böbürleniyordu. Kaçak Vinoy, Federallerinin saflarında yakalanan her askerin vurulması hususundaki genel emrinden dolayı Thiers tarafından Légion d'Honneur'ün Grand Croix'sı layık görüldü. Jandarma Desmaret'ye, 31 Ekim

1870'de Savunma Hükümetinin üyelerinin canlarını kurtaran asil ruhlu ve âlicenap Flourens'i haince ve kasapça doğradığı için nişan verildi. Flourens'in öldürülüşünün "cesaret verici ayrıntıları", Thiers tarafından Millî Meclis'te muzafferane bir şekilde uzun uzadıya anlatıldı. Thiers, Timurlenk rolünü oynamasına izin verilmiş bir parlamenter parmak çocuğun duyabileceği haz ve gururla, küçüklüğüne karşı çıkanlara ambulansların tarafsızlığına kadar her türlü uygar savaş hakkını inkâr etti. Voltaire'in söylediği gibi kaplanca içgüdülerini bir süre için tamamıyla koyvermesine izin verilen bir maymundan daha korkunç bir şey düşünülemez[31].

Komün'ün, misilleme emrettiği ve görevinin "Paris'i Versay haydutlarının yamyamca girişimlerinden korumak ve göze göz, dişe diş ilkesiyle hareket etmek" olduğunu açıkladığı 7 Nisan tarihli hükmünden sonra dahi Thiers, esirlere barbarca davranmaktan ve bültenlerinde onlara şu şekilde hakaret etmekten geri durmadı: "Namuslu insanların kederli bakışları hiçbir zaman bundan daha alçalmış bir demokrasinin daha da alçalmış simalarıyla karşılaşmamıştır." Burada Thiers ve bakanlıklardaki çıkış-izinli adamları gibi namuslu insanlar kastediliyor olsa gerek. Yine de esirlerin idamı bir süre için ertelendi. Thiers ve Aralıkçı generalleri misillemenin boş bir tehdit olduğuna, Millî Muhafız kılığında yakalanan jandarma casuslarının, hattâ üzerlerinde yangın bombaları bulunan polislerin bile canlarının bağışlandığına kanaat getirir getirmez kitle halinde esir idamlarına yeniden başlandı ve esirlerin hepsi öldürülünceye kadar kesintisiz devam edildi. Millî Mu-

31) Bkz., Voltaire, *Candide*, 22. Bölüm.

hafızların sığındıkları evler jandarmalar tarafından sarıldı, petrole boğuldu (bu, bu savaşta ilk defa kullanılıyordu) ve sonra da ateşe verildi. Yanarak kömür haline gelmiş cesetler daha sonra Ternes'deki Basın'a ait ambulanslarla dışarı çıkartıldı. 25 Nisan'da Belle Epine'de bir bölük atlı Chasseur'e teslim olan dört Millî Muhafız sonradan, Galliffet gibi saygın biri olan bölük yüzbaşısı tarafından birer birer vuruldular. Öldü sanılan dört kurbandan bir tanesi, Scheffer, sürünerek Paris'in ileri karakollarına ulaştı ve bir Komün Komisyonunun önünde bu olay hakkında tanıklıkta bulundu. Tolain, Savaş Bakanlığından bu komisyonun raporu üzerine açıklama istediği zaman. Kırcılar onun sesini gürültüye boğarak, Le Flô'yu cevap vermekten men ettiler. "Şerefli" ordularının yaptıklarından sözetmek hakaret olurdu. Thiers'in, Moulin Saquet'de uyurken basılan Federallerin süngülendiğini haber veren bültenlerindeki lakayt ton ve Clamart'daki topyekûn infazlar çok hassas olmayan *London Times*'ın bile sinirlerini bozdu. Yabancı istilâsının himayesinde Paris'i bombardıman edenlerin ve esir tacirlerinin isyanını kışkırtanların sadece birtakım ilk gaddarlıklarını saymaya kalkmak gülünç olur. Bütün bu dehşetin ortasında, Parlamento'da cüce omuzlarına yüklenen korkunç sorumluluktan yakındığını unutan Thiers, bültenlerinde Meclis'in sükûnet içinde toplanmaya devam ettiğini (*l'Assemblée siége paisiblement*) söyleyerek böbürleniyor ve kâh Aralıkçı subaylarla, kâh Alman prensleriyle birlikte içki âlemlerinde Lecomte'un ve Clément Thomas'ın hayaletlerinin bile sindirim cihazını bozmadığını ispatlıyordu.

III

18 Mart sabahı şafak vakti Paris, “Yaşasın Komün!” sesleriyle uyandı. Acaba burjuva kafasını bu denli üzen sfenks, yani Komün, ne biçim bir şeydi? Merkez Komitesi 18 Mart tarihli bildirgesinde şöyle diyor:

Hakim sınıfların yenilgi ve ihanetleri arasında Paris proleterleri, kamu işlerinin yönetimini üzerlerine alarak durumu kurtarmak zamanının geldiğini anlamışlardır... Anlamışlardır ki zorunlu görevleri ve mutlak hakları, devlet iktidarını ele geçirerek kendilerini kaderlerinin efendisi kılmaktır.

Ama işçi sınıfı hazır devlet mekanizmasına hemen el koyup, onu kendi amaçları için kullanamaz.

Devamlı ordusu, polisi, bürokrasisi, rahip sınıfı ve adlî makamları gibi heryere yayılmış organları –ki bu organlar sistematik ve hiyerarşik bir işbölümü plânına göre kurulmuştur– ile merkezîleşmiş Devlet gücü, mutlak monarşi döneminde vücuda gelmiş ve doğmakta olan burjuva toplumunun, feodalizme karşı mücadelesinde kuvvetli bir silâh olmuştur. Yine de gelişimi, her çeşit Ortaçağ mezbelesi, senyörel haklar, yerel imtiyazlar, belediye ve lonca tekelleri ve eyalet yasaları tarafından engellendi. Onsekizinci yüzyıl Fransız Devriminin dev süpürgesi bütün bu geçmiş zamanların kalıntılarını silip süpürdü; ve böylece sosyal zemini, Birinci İmparatorluk döneminde kurulan modern Devlet mekanizmasının üstyapısı önüne dikilen son engellerinden temizlemiş oldu. Hatırlamak gerekir ki Birinci İmparatorluğun kendisi, eski yarı feodal Av-

rupa'nın modern Fransa'ya karşı birleşik savaşlarının* ürünüdür. Bunu izleyen rejimler sırasında parlamenter kontrol yani, doğrudan doğruya mülklü sınıfların kontrolü altına alınan Hükümet, muazzam millî borçlara ve ezici vergilere yuva olmakla ve mevkî, vurgun, himaye gibi dayanılmaz derecede çekici şeylere sahip olduğundan hakim sınıfın rakip hizipleri ile maceraperestleri arasında münakaşa konusu olmakla kalmadı; toplumdaki iktisadî değişikliklerle beraber siyasî niteliği de değişti. Modern endüstri hangi hızla gelişip, genişleyip, sermaye ve emeğin sınıf antagonizmasını şiddetlendirdiyse, Devlet gücü de o hızla gelişerek sermayenin emek üzerindeki millî gücü, toplumsal esaret için örgütlenmiş bir kamu gücü ve sınıf despotizminin bir aracı halini aldı.** Sınıf mücadelesinde ilerici bir evreyi gösteren her devrimden sonra Devlet gücünün saf baskıcı niteliği giderek daha da kesin çizgilerle belirmektedir. Hükümetin toprak sahiplerinden kapitalistlere devriyle sonuçlanan 1830 Devrimi, aslında hükümeti emekçilerin daha uzak düşmanlarından, daha dolaysız düşmanlarına devretmiş oluyordu. Şubat Devrimi adına Devlet gücünü ele geçiren Cumhuriyetçi burjuvalar, bu gücü Haziran katliâmları için kullandılar. Amaçları işçi sınıfını "sosyal" cumhuriyetin onların topluma bağlılığını sağlayan Cumhuriyet demek olduğuna; Kralcı burjuvazi ve toprak sahipleri sınıfını ise

---

*) Birleşik savaşlar (Koalisyon savaşları): Fransız Devrimine ve Napolyon Fransa'sına karşı Avrupa koalisyon devletlerinin açtığı savaşlar.

**) 1891'de Engels tarafından yapılan çeviride bu cümlenin son kısmı biraz kısaltılmıştır: (bu şekil gittikçe daha fazla kullanılmaktadır) "emeğin, baskı altına alınması için bir kamu gücü, sınıf despotizminin bir makinesi niteliğini."

hükümetin uğraşlarını ve kârlarını "Cumhuriyetçi" burjuvalara emniyetle teslim edebileceklerine inandırmaktı. Buna karşılık, Hazirandaki yegâne kahramanlıklarından [Haziran katliâmı] sonra Cumhuriyetçi burjuvalar, mülkiyeti gasbeden sınıfın bütün rakip hiziplerinin açıkça üretici sınıflara karşı ittifaklarını temsil eden "Düzen Partisi"nin ön saflarından, geri saflarına kaymak zorunda kaldılar. Böyle ortak bir hükümetin alabileceği en uygun şekil Louis Bonaparte'ın başkanlığındaki *Parlamenter Cumhuriyet*ti. Thiers, "kaba kalabalığa"* karşı açıkça sınıf terörizmini ve onur kırıcı bir rejimi temsil ediyordu. Eğer Parlamenter Cumhuriyet M. Thiers'in dediği gibi (hakim sınıfların çeşitli hiziplerinin) "bölünmelerini en aza" indiriyorsa o sınıfla, onun yedek saflarının dışında kalan bütün toplum arasında da bir uçurum yaratıyordu. Önceki rejimler sırasında kendi bölünmelerinin hâlâ Hükümet gücünü kontrol etmek için kullandığı baskılar, birleşmeleriyle ortadan kalkıyordu; ve proletaryanın tehdit edici çalkantısını göz önünde bulundurarak, bu Devlet gücünü, acımasızca ve cakayla sermayenin emek üzerindeki millî savaş makinası olarak kullanmaya başladılar. Buna rağmen üretici yığınlara karşı kesintisiz mücadelelerinde yürütmenin baskı gücünü giderek arttırmaya ve aynı zamanda kendi parlamenter kalelerini, yani Millî MeclisiYürütmeye karşı korunma araçlarından bir bir arındırmaya mahkûmdular. Louis Bonaparte'ın şahsında Yürütme onları kapı dışarı etti. "Düzen Partisi" Cumhuriyetinin doğal ürünü İkinci İmparatorluktu. Nüfus teskeresi yeri-

---

*) 31 Mayıs 1850 Yasası üzerine, genel oy hakkının kaldırılması için parlamentoda yaptığı bir konuşmada Thiers bu deyimi birkaç kez kullanmıştır.

ne hükümet darbesi; itimatnamesi yerine genel oy hakkı; saltanat asası yerine kılıcı ile imparatorluk, sermaye-emek mücadelesinde doğrudan doğruya yeri olmayan büyük bir üretici yığına, yani köylülere, dayandığını iddia ediyordu. Parlamenterizmi ve onunla beraber hükümetin mülk sahibi sınıflara bağlılığını ortadan kaldırarak işçi sınıfını kurtaracağını iddia ediyordu. Aynı zamanda işçi sınıfına karşı iktisadî üstünlüklerini sürdürmekle mülkiyet sahibi sınıfları da koruyacağını ileri sürüyordu; ve son olarak millî şan şeref hayalini yeniden canlandırarak bütün sınıfları birleştireceğini iddia ediyordu. Aslında, burjuvazinin ulusu yönetme yetisini kaybetmiş ve işçi sınıfının da bu yetiye henüz erişmemiş olduğu bir dönemde ancak böyle bir hükümet kurulabilirdi. Bu hükümet, bütün dünyada toplumun kurtarıcısı olarak karşılandı. Onun hâkimiyeti altında siyasî kaygılardan kurtulan burjuvazi, kendisinin bile ummadığı bir gelişim içine girdi. Sanaî ve ticareti dev ölçülere ulaştı; malî dolandırıcılığı, kozmopolit sefahat âlemleri gördü; utanmazcasına tumturaklı, iğfalkâr ve bayağı bir refah gösterisi, yığınlarının sefaletini büsbütün ortaya koyuyordu. Görünüşe göre toplumun kat kat üstünde bulunan Devlet gücü, gerçekte o toplumun en büyük rezaleti ve toplumdaki bütün kokuşmuşlukların bizzat yuvasıydı. Bu rejimin merkezini Paris'ten Berlin'e devretmeyi iyice aklına koymuş olan Prusya, süngüsüyle bu Devletin ve onun tarafından kurtarılan toplumun çürüklüğünü açığa vurdu. Emperyalizm,* aynı zamanda doğmakta olan burjuva toplumunun, fe-

*) Daha önce de gecen "emperyalizm" sözcüğü bu bağlam içinde gerçekte çağdaş anlamıyla değil, Bonapartizm'in anlamdaşı olarak kullanılmıştır.

odalizmden kurtuluş için bir araç olarak yarattığı ve olgunluğa erişen burjuva toplumunun da giderek emeğin sermaye tarafından köleleştirilmesinin bir aracı haline getirdiği Devlet gücünün en kahpe ve nihaî biçimidir.

İmparatorluğun dolaysız antitezi Komün'dü. Paris proletaryasının Şubat Devrimini muştulayan "sosyal cumhuriyet" şiarı, sınıf hakimiyetinin monarşik biçiminin olduğu gibi bizzat sınıf hâkimiyetinin de yerine geçecek bir Cumhuriyete duyulan belli belirsiz bir özlemin ifadesidir. Komün, bu Cumhuriyetin olumlu biçimini oluşturur.

Eski hükümet gücünün merkezi ve aynı zamanda Fransız işçi sınıfının toplumsal kalesi Paris, Thiers'in ve Kırsal Meclisin kendilerine İmparatorluktan miras kalan o eski hükümet gücünü geri getirme ve devam ettirme girişimleri karşısında silâha sarılmıştı. Paris'in dayanabilmesinin tek nedeni kuşatma dolayısıyla orduyu dağıtarak yerine çoğunluğunu emekçilerin teşkil ettiği bir Millî Muhafız Birliği'ni koymuş olmasıdır. Bu olgu şimdi bir kurum haline getirilecekti. Bundan dolayı Komün'ün ilk kararı, devamlı ordunun kaldırılması ve yerine silâhlı halkın konması oldu.

Komün, şehrin çeşitli bölgelerinde genel oy hakkı ile seçilen, sorumlu ve azli kısa bir devrede mümkün belediye meclisi üyelerinden oluşuyordu. Üyelerinin çoğu doğal olarak emekçiler veya işçi sınıfının tanınmış temsilcileri idiler. Komün, parlamenter bir kuruluş değil, hem yürütme hem de yasama görevi olarak çalışan bir kuruluş olacaktı. Polis, Merkezî Hükümetin bir aracı olmaya devam edeceği yerde, elinden siyasî nitelikleri alınarak, Komün'ün sorumlu ve her an azli

mümkün bir aracı haline getirildi. İdarenin diğer dallarındaki memurlara da aynı şey uygulandı. Komün üyelerinden başlayarak aşağıya doğru kamu hizmetleri, *emekçi ücretleri* seviyesinde ücretlerle yapılacaktı. Devletin yüksek rütbeli memurları, kazanılmış hakları ve temsilcilik ödenekleri ile beraber ortadan kaldırıldılar. Kamu işlevleri, Merkezî Hükümetin âletlerinin özel mülkiyeti olmaktan çıktılar. Belediye idaresi ile beraber şimdiye dek Devlet'e ait olan bütün meşru haklar Komün'ün ellerine teslim edildi.

Eski hükümetin maddî güç unsurları olan devamlı ordu ile polisi ortadan kaldırdıktan sonra Komün, mülk sahibi kurumlar olarak kiliselerin dağıtılması ve vakıflarının geri alınması işine girişti. Bu şekilde "rahip gücünü", yani manevî baskı gücünü kırmış oluyordu. Rahipler, önceleri Havarilerin yaptığı gibi müminlerin sadakalarıyla geçinmek üzere özel hayatlarının derinliklerine gömüldüler. Eğitim kurumlarının tümü, Kilise ve Devlet müdahalesinden temizlenmiş olarak halka parasız açıldı. Bu şekilde herkes için eğitim olanağı sağlanmış olmakla kalmadı; aynı zamanda bilimin kendisi de sınıfsal önyargıların ve devlet gücünün üzerine yüklediği zincirlerden kurtulmuş oldu.

Adlî memurlar, birbirini izleyen hükümetlere (ki onlar, bu hükümetlere defalarca bağlılık yeminleri edip, bozmuşlardır) miskince bağlılıklarını örtmekten başka işe yaramayan sahte bağımsızlıklarını kaybediyorlardı. Diğer kamu hizmetlileri gibi, sulh yargıçları ve yargıçlar seçimle göreve gelecek, sorumlu sayılacak ve azilleri mümkün olacaktı.

Şüphesiz ki Paris Komün'ü, Fransa'nın bütün büyük sana-

yi merkezleri için bir örnek olacaktı. Paris'te ve ikincil merkezlerde komünal rejim kurulduktan sonra, taşrada da eski merkezîleşmiş Hükümet, yerini bizzat üreticilerin hükümetine bırakmak zorunda kalacaktı. Komün'ün geliştirmeye vaktinin yetmediği kaba bir millî örgütlenme taslağında şu hususlar açıkça belirtilmektedir: en ufak taşra köyünde dahi politik biçim Komün olacak ve kırsal bölgelerde devamlı ordunun yerini hizmet süresi son derece kısa olan millî bir milis gücü alacaktır. Her bölgenin kır komünlerinin ortak işlerinin idaresi, merkezî kasabada kurulacak olan bir temsilciler meclisine bırakılacak ve bu bölge meclisleri Paris'teki Millî Delegasyon'a vekillerini göndereceklerdi. Delegelerin herbirinin heran azli mümkün olacak ve seçmenlerinin kesin talimatına (*mandat impératif*) bağlı kalacaktı. Hâlâ merkezî bir hükümete ihtiyaç gösterecek az sayıda fakat önemli işlevler vardı. Bunlara kasden yanlış anlatıldığı gibi son verilmeyecek, Komün'e ait ve dolayısıyla tam sorumlu memurlar tarafından *yerine getirilecekti*. Ulusun birliği bozulmayacak, aksine, Komünal Yapı ile örgütlenecek ve ulusun asalak bir urundan ibaret olduğu halde, bu birliğin ulusun üzerindeki ve ulustan bağımsız bir cisimlenişi olduğunu iddia eden Devlet gücünün yıkılması ile gerçekleşecekti. Eski hükümet gücünün salt baskı organları kesilip atılacak, hükümetin yasal işlevleri ise toplumun üzerinde üstünlük gasbeden bir otoriteden alınarak toplumun sorumlu vekillerine verilecekti. Üç veya altı yılda bir, Parlamento'da temsilciliğin ve halka vaad ettiklerini çiğnemenin hakim sınıfın hangi üyesine bırakılacağını kararlaştırmak yerine, genel oy hakkı, tıpkı bireysel oy hakkının işverenin işi

için emekçi ve idareci bulmasına yaradığı gibi, Komünler halinde örgütlenmiş halka hizmet için kullanılacaktı. Hepimizin bildiği üzere, bireyler gibi şirketler de gerçek iş meselelerinde, genellikle kimin nereye konması gerektiğini ve hata yaptıkları takdirde, onu derhal düzeltmesini bilirler. Öte yandan, genel oy hakkının yerini hiyerarşik atama sisteminin[32] (hieracchic investiture) alması kadar hiç bir şey Komün'ün ruhuna daha aykırı olamaz. Tarihin yepyeni eserleri, genellikle toplumsal hayatın belli bir benzerlik taşıyan eskice ve hattâ ölü biçimlerinin eşi sanılmaya mahkûmdurlar. Nitekim modern Devlet gücünü yıkan bu Komün de, Devlet gücünden önce varolduğu halde sonradan bu Devlet gücünün temeli haline gelen ortaçağ komünlerinin bir kopyası sanılmıştır. Komünal Yapı ise Montesqieu ve Jirondenlerin, başlangıçta siyasî güçle kurulduğu takdirde büyük uluslar birliğinin yerine geçerek, toplumsal üretimin kuvvetli bir katsayısı haline gelebileceğini tahmin ettikleri bir küçük Devletler federasyonunu gerçekleştirme girişimi olarak yorumlanmıştır. Komün'ün Devlet gücüne düşmanlığı (antagonizması) aşırı merkezîyetçiliğe karşı eski mücadelenin abartılmış bir şekli olarak yorumlanmıştır. Fransa'da olduğu gibi burjuva hükümetinin klâsik gelişimi özel tarihsel koşullar tarafından engellenebilir. Buna karşılık aynı koşullar İngiltere'de olduğu gibi, kokuşmuş kilise meclisleri, simsarlarla dolu şehir meclisleri, insafsız yardım heyetleri ve eyaletlerde de soydan kalma sulh yargıçlarıyla büyük

---

32) Hiyerarşik atama sistemi (İnvestiture) –Orta çağlarda, süzeren tarafından vasala toprak veya ruhanî memurluk verilmesi. Bu sistemin özelliği, hiyerarşik ve ruhanî efendilerine kayıtsız şartsız bağlılığıdır.

merkezî Devlet organlarının tamamlanmasını sağlayabilir. Komünal Yapı, şimdiye dek toplumun üzerinde geçinen ve toplumun serbest hareketini kısıtlayan asalak Devletin özümlemiş olduğu bütün güçleri topluma geri verecekti. Yalnız bu hareketiyle bile Fransa'nın canlanması başlamış olacaktı. Fransız taşra burjuvazisine göre Komün, Louis Philippe devrinde ülkeyi hakimiyeti altına almış olan düzenlerinin geri getirilmesi yolunda bir girişimdi. (Louis Napoléon zamanında bu düzenin yerini taşranın şehirler üzerindeki sahte hakimiyeti almıştır.) Aslında, Komünal Yapı kır kesimi üreticilerini, bölgelerindeki merkezî şehirlerin entelektüel önderliğinde birleştirdi. Ve bu şekilde onların çıkarlarının doğal mütevellileri olan emekçilere teslim edilmiş oldu. Komün'ün varlığı bizzat yerel beldesel bağımsızlığı (local municipal liberty) gerektiriyordu. Fakat artık bu, yerini Komüne bırakan Devlet gücünü kontrol amacıyla kullanılmayacaktı. Paris Komün'ünün Prusya belediye yapısının (1791'deki eski Fransız belediye örgütünün bir karikatürü olan bu örgüt, şehir hükümetlerini Prusya Devletinin polis mekanizmasının arka tekerleği haline getirmişti) özleminde olduğunu iddia etmek, ancak kan ve çelik entrikalarından vakit bulduğu zaman tam zihnî kapasitesine uygun olan eski mesleğine, yani *Kladderadatsch*'(Berlin'de çıkan *Punch)*[33] yazarlığına dönmekten hoşlanan bir Bismarck'ın aklına gelebildirdi.

Komün, devamlı ordu ve Devlet memurluğu gibi en büyük iki harcama kaynağını ortadan kaldırarak, burjuva devrimle-

33) Kladderadatsch –1848'de Berlin'de çıkmaya başlayan Alman yergi dergisi. Haftalık Punch da 1841'den beri Londra'da yayımlanmaktadır.

rinin şiarı olan ucuz hükümeti gerçekleştirdi. Bizzat varlığı bile, hiç olmazsa Avrupa'da, sınıf hakimiyetinin normal yükünü ve vazgeçilmez örtüsünü teşkil eden monarşinin yokluğunu gerektiriyordu. Komün, aynı zamanda Cumhuriyete gerçekten demokratik kurumların temelini bahşetti. Buna rağmen, nihaî amacı ne ucuz Hükümet, ne de "gerçek Cumhuriyet"ti; bunlar sadece birlikte getirdiği şeylerdi.

Komün'ün maruz kaldığı yorumların ve Komün'de ifade bulan çıkarların çeşitliliği, onun son derece genişleyici bir siyasî biçim olduğunu ispatlamıştır. Hatırda tutmak gerekir ki, Komün'den önceki hükümet biçimleri çokça baskıcı bir nitelik taşımışlardır. Komün'ün gerçek sırrı şudur: Komün, özünde bir emekçi hükümeti, üretici sınıfın, ürünleri gasbeden sınıfla mücadelesinin ürünü ve içinde emeğin iktisadî kurtuluşunun gerçekleştirilmesi için nihayet keşfedilmiş siyasî bir biçimdir.

Bu son şart olmadığı takdirde, Komünal Yapı imkânsız bir şeyden ve bir hayalden ibaret kalırdı. Üreticinin siyasî hakimiyeti, toplumsal esareti ile birlikte varolamaz. Bundan dolayı Komün, sınıfların varlığının ve dolayısıyla sınıf hakimiyetinin dayandığı iktisadî temelleri kökünden sökmek için bir kaldıraç vazifesi görecekti. Emeğin kurtuluşu ile her insan emekçi haline gelir ve üretici emek, sınıfsal niteliğini kaybeder.

Tuhaf bir gerçektir. Emeğin Kurtuluşu üzerine son altmış yıldır edilen uzun lâkırdılara ve muazzam edebiyata rağmen, herhangi bir yerde emekçiler bu konuyu azimle ele aldıkları anda Sermaye ve Ücret Esareti gibi iki kutuplu (toprak sahibi şimdi kapitalistin uyuyan ortağından başka bir şey değildir çünkü) bir toplumun sözcülerinin özürleriyle karşılaşmakta-

dırlar; sanki kapitalist toplum, antagonizmaları daha gelişmemiş, hileleri daha keşfedilmemiş, fahiş gerçekleri daha meydana çıkarılmamış masum bir bakireymiş gibi. Toplumun sözcüleri, Komün, bütün uygarlığın temeli olan mülkiyeti ortadan kaldırmak istiyor diye haykırırlar. Evet, beyler, Komün, çoğunluğun emeğini bir azınlığın zenginliği haline getiren sınıf mülkiyetini ortadan kaldırmak istiyordu. Amacı, mülksüzleştirenlerin mülksüzleştirilmesiydi. Genellikle emeği köleleştirme ve sömürme vasıtası olan üretim araçlarını, yani toprak ve sermayeyi sadece özgür ve birleşmiş emeğin âletleri haline getirerek, bireysel mülkiyeti bir gerçek haline getirmek istiyordu. Ama bu, Komünizmdir, "imkânsız" Komünizm'dir! Evet, evet: Hakim sınıfın mevcut sistemin devamının imkânsızlığını görecek kadar aklı olan birçok üyesi –ki bunların sayısı oldukça kabarıktır– kooperatif üretimin sırnaşık ve ağzı kalabalık havarileri olmuşlardır. Eğer kooperatif üretim ve gözboyası ve hile olarak devam etmeyecek, kapitalist sistemin yerini alacak ve eğer millî üretim, kapitalist üretimin kaderindeki daimî anarşiye ve periyodik sarsıntılara son verecek şekilde birleşik kooperatif cemiyetlerin kontrolü altında ve ortak bir plân dahilinde düzenlenecekse, evet beyler, bu Komünizm'den, "imkânlı" Komünizm'den başka ne olabilir?

İşçi sınıfı, Komün'den mucizeler beklemiyordu. Zira işçiler, halkın hükmü ile (*par décret du peuple*) yürürlüğe sokulacak hazır ve kesin ütopyalara sahip değildir. Emekçi sınıfı, kendi kurtuluşuna ve onunla birlikte mevcut toplumun kendi iktisadî gelişimi sayesinde kaçınılmaz şekilde yöneldiği o daha ileri biçime kavuşmak için, koşulları ve insanları değiştirerek uzun mü-

cadelelerden ve bir tarihî süreçler silsilesinden geçeceğini biliyordu. Yaşlanmış ve çökmekte olan burjuva toplumu, yeni bir toplumun unsurlarına gebedir. İşte emekçilerin, bu unsurları özgür kılmaktan başka gerçekleştirecek idealleri yoktur. Tarihsel görevinin tam bilincinde ve onu yerine getirecek yiğitçe azme sahip olan emekçi sınıfı, kalemi ve mürekkep hokkasını yanından eksik etmeyen centilmenlerin kaba küfürlerine ve cahilce yavanlıklarıyla sekterci kaprislerini bilimsel yanılmazlık edasıyla keramet gibi döktüren iyi niyetli burjuva doktrinerlerinin* öğretici hâmiliklerine gülmekte haklıdır.

Paris Komün'ünün devrimin idaresini bizzat eline alması, alelade emekçilerin ilk defa "doğal amirleri"nin Hükümet ayrıcalıklarına tecavüze cesaret etmeleri ve eşi görülmemiş derecede zor koşullar altında işlerini alçakgönüllü, dürüst ve verimli şekilde görmeleri –ki aldıkları en yüksek ücret bile yüksek bir bilim otoritesine** göre herhangi bir metropolit okulu kurul sekreterinin alması gereken en düşük ücretin beşte birine zar zor yaklaşıyordu– karşısında eski dünya, Emek Cumhuriyetinin Hôtel de Ville'in tepesinde dalgalanan Kızıl Bayrağı'nı seyrederken öfkesinden sancılarla kıvranıyordu.

Yine de bu, emekçi sınıfın toplumsal inisiyatif sahibi tek sınıf olduğunu gösteren ilk devrimdi. Hattâ bu gerçek, yalnız kapitalistler hariç orta sınıfın büyük bir kısmı tarafından da –perakendeciler, esnaf, tüccarlar– kabul edildi. Komün, orta sınıfın içinde daimî anlaşmazlık konusu olan borçlu ve alacaklı sorununu* zekice bir çözüme bağlamıştı. Orta sınıfın,

*) Comte'culara (pozitivistlere) atıfta bulunuyor.

**) Profesör Huxley (1891 Almanca baskısına not).

1848 Haziran emekçi ayaklanmasının bastırılmasında yardımı geçen bir kesimi, o zamanki Kurucu Meclis tarafından alacaklılarının lehine teklifsizce feda edilmişti**. Ama bu sınıfın şimdi emekçi sınıfının etrafında toplanmasının tek nedeni bu değildi. Ya Komün'ü ya da hangi ad altında olursa olsun İmpaartorluğu seçmek zorunda olduklarını biliyorlardı. İmparatorluk kamu servetine yaptığı tahribatla, büyük malî dolandırıcılıkları teşvik etmekle, sermaye temerküzünün yapay hızlanımını desteklemekle ve saflarını mülksüzleştirmekle orta sınıfı da iktisadî bakımdan yıkmıştı. Bu sınıfa siyasî baskı yapmış; sefahat âlemleriyle onları ahlâkça sarsmış; çocuklarının eğitimini *frére Ignorantin*'lere*** vermekle Volterciliklerine hakaret etmiş, onları, yıktığı şeylerin karşılığında İmparatorluğun yokoluşundan başka bir şey bırakmayan bir savaşa paldır küldür itmekle de birer Fransız olarak milliyetçi duygularını körüklemişti. Gerçekten yüksek Bonaparte'çı ve kapitalist bohemin Paris'ten çıkartılmasından sonra orta sınıfın gerçek "Düzen Partisi", "Union Républicaine" olarak Komün'ün bayrağı altına geçti ve Komün'ü Thiers'in kasıtlı tahriflerine karşı savundu. Orta sınıfın bu büyük kesiminin minnettarlığının

---

*) 18 Nisan'da Komün, borçların ödenme tarihlerini üç yıl erteleyen bir karar çıkartmıştı.

**) 22 Ağustos 1848'de Millî Meclis concordats a l'amiable [dostça anlaşmalar]a ilişkin bir tasarıyı reddetti. Tasarı, devrimden dolayı işleri aksayan borçluların ödeme sürelerini uzatmayı öngörüyordu. Sonuçta kapitalist alacaklıları borçlarını isteyince Paris küçük burjuvaları arasında topluca iflaslar başladı.

***) [Katolik keşişleri] 15.11.1850 tarihli eğitim kanunu kastediliyor. (Bkz. "*Frasa'da Sınıf Mücadeleleri*").

bu sert denemeye dayanıp dayanamıyacağını ancak zaman gösterecektir.

Komün, köylülere "Sizin için biricik umut, bizim zaferimizdir" demekte tamamıyla haklıydı. Versay'ın yumurtladığı ve şerefli Avrupa basınının yankıladığı yalanlardan en korkuncu Kırcıların Fransız köylülerini temsil ettiği idi. Fransız köylüsünün 1815 ten sonra bir milyarlık tazminat ödemek zorunda kaldığı* adamlara karşı sevgisini düşünün. Fransız köylüsünün gözünde büyük toprak sahibinin varlığı bile köylünün 1789'daki kazançlarına bir tecavüzdü. Burjuvazi 1848'de köylünün topraktaki hissesine frank başına kırkbeş santimlik bir ek vergi yüklemişti; ama o zaman bunu devrimin adına yapıyordu. Halbuki şimdi burjuvazi asıl yükü, Prusyalılara ödenecek beş milyarlık tazminatı köylünün omuzlarına yüklemek için devrime karşı bir iç savaşı kışkırtıyordu. Öte yandan Komün'ün ilk bildirilerinden birinde, savaşın bedelinin savaşın gerçek kışkırtıcıları tarafından ödenmesi gerektiği belirtiliyordu. Komün'ün amacı köylüyü kan vergisinden kurtarmak, ona ucuz bir hükümet temin etmek, şimdi kanını emmekte olan noter, avukat, mübaşir ve diğer adlî vampirlerin yerine köylü tarafından seçilen ve köylüye karşı sorumlu, maaşlı Komün temsilcilcrini koymaktı. Bu şekilde köylü *garde champetre*'in*, jandarmanın ve polis komutanının zulmünden kurtulacak, rahibin saçmalıklarının yerine öğretmenin açıklamalarını dinleyecekti. Fransız köylüsü düşünen ve herşeyden önce

---

*) 1825'te Bourbon Restorasyonu'ndan sonra, soyluların, devrim sırasında uğradıkları mülksüzleştirilmenin tazmini için köylülük 1 milyar frank ödemişti.

hesaplayan bir adamdır. Nitekim rahip aylıklarının, vergi memuru tarafından zorla koparılacağı yerde bölge halkının dinî içgüdüleriyle gönüllerinden kopan yardımlarına dayanmasını son derece akla uygun bulacaktı. İşte Komün hakimiyetinin ve ancak o hakimiyetin Fransa köylüsüne ilk büyük ihsanları bunlardı. Bundan ötürü köylü yararına çözümlenmesi ancak Komün'ün harcı ve borcu olan daha karışık fakat hayatî birtakım meselelerin üzerinde uzun uzadıya durmayı lüzumsuz buluyoruz. Köylünün başındaki bu meselelerden bir tanesi şudur: İpotek borçları bir kâbus gibi toprağının başında durmakta, *prolétariat foncier* (kır proletaryası) günden güne gelişmekte ve köylünün toprağını terketmesi, modern tarım gelişmeleri ve kapitalist çiftçilikteki rekabet yüzünden gittikçe hızlanmaktadır.

Fransız köylüsü Louis Bonaparte'ı Cumhuriyet'in başkanı seçmişti; ama Düzen Partisi İmparatorluğu kurdu. Fransız köylüsü 1849 ve 1850 yıllarında gerçekten ne istediğini göstermişti: belediye reisi ile Hükümete bağlı valiyi, öğretmenle Hükümete bağlı rahibi ve kendisi ile Hükümete bağlı jandarmayı karşı karşıya getirmişti. Düzen Partisi'nin 1850 Ocak ve Şubat'ında çıkarttığı bütün yasalar, açıkça köylüyü baskı altına alma tedbirleriydi. Köylü Bonaparte'çıydı, çünkü büyük Devrim, köylünün gözünde, kendisine sağladığı bütün kazançlarla birlikte Napoléon'da kişileşmişti. İkinci İmparatorluğun (ki kendi doğası Kırcılara düşmandı) yıktığı bu hayal, geçmişin bu önyargısı, Komün'ün köylünün yaşayan çıkarlarına ve acil ihtiyaçlarına verdiği cevaba nasıl karşı durabilirdi?

---

*) Köy bekçisi.

Kırcılar, Komün Paris'inin taşra ile üç ay serbestçe temas ettiği takdirde genel bir köylü ayaklanmasının başlayacağını biliyorlardı. Aslında en büyük korkuları da buydu. Paris'i, hastalığın yayılmasını önleyecek şekilde polis ablukası altına alma kuşkusu da bu korkularından ileri geliyordu.

Komün, böylece Fransız toplumunun bütün sağlıklı unsurlarının gerçek temsilcisi ve dolayısıyla Fransa'nın gerçekten millî hükümeti oluyordu. Aynı zamanda bir emekçi hükümeti ve emeğin kurtuluşunun yiğit savaşçısı olarak sözün tam anlamıyla enternasyonal bir niteliğe sahipti. İki Fransız eyaletini Almanya'ya ilhak eden Prusya'nın gözleri önünde Komün, dünyanın her tarafındaki emekçileri Fransa'ya ilhak etmişti.

İkinci İmparatorluk, kozmopolit hilebazlığın ellinci yıldönümü olmuştu. Her ülkede ne kadar hovarda varsa hepsi İmparatorluğun çağrısı üzerine Fransa'ya koşup, sefahat âlemlerinden ve Fransız halkının yağmasından paylarına düşeni alıyorlardı. Bu anda bile Thiers'in sağ eli iğrenç Eflâklı* Ganesco, sol elini bahşetmekle yetiniyordu. İhaneti yüzünden kaybettiği dış savaşla, yabancı istilacıyla işbirliği yaparak kışkırttığı iç savaş arasında burjuvazi, polisi Fransa'da Alman avına çıkartarak yurtseverliğini teşhir etme fırsatını bulmuştu. Öte yandan Komün, Çalışma Bakanlığına bir Alman emekçisini atıyordu**. Thiers, burjuvazi ve İkinci imparatorlukla birlikte Polonya'yı büyük yakınlık numaralarıyla aldatırken, bir yandan Rusya'nın

*) [Metinde Wallachia kullanılmaktadır: Romanya'da Transilvanya Alpleri ile Tuna arasındaki bölge.]

**) Leo Frankel, Komün'ün yürütme komitesi üyesi ve Çalışma ve Ticaret Heyeti Başkanı.

kirli işlerini görmekte ve Polonya' ya ihanet etmekteydi. Buna karşılık Komün, Polonya'nın yiğit evlâtlarını Paris'in savunucularının başına koyarak, onlara şeref kazandırıyordu*. Komün bir yanda istilâcı Prusyalıların; öte yanda Bonaparte'çı generallerin yönettiği Bonaparte'çı ordunun gözleri önünde, bilinçlice açmakta olduğu yeni tarih çağını kutlamak için Vendôme Sütunu[34] denilen o muazzam savaş sembolünü yıktı.

Komün'ün büyük toplumsal tedbiri, kendi çalışan varlığıydı. Özel tedbirleri ise ancak halk tarafından kurulan bir halk hükümetinin eğilimlerine delâlet edebilirdi. Örneğin gündelikçi fırıncılar için gece çalışması kaldırılmış, işverenlerin emekçilerden çeşitli bahanelerle para cezası alarak, ücretlerden kesmeleri ceza ile yasaklanmıştı. Bu, işverenin yasa koyucu, yargıç ve yürütücü rollerini kendi üzerine alması yoluyla parayı cebe indirmesi demek oluyordu. Emekçi sınıfın aldığı diğer bir tedbir de, bütün kapalı atölye ve fabrikaların karşılığının ödenmesi şartı ile işçi derneklerine teslimi idi. Bu, adı geçen yerlerin sermayedarları sıvışmış da olsa, greve girmiş de olsa uygulanacaktı.

Komün'ün malî tedbirlerine gelince (ki bunlar zekîce alınmış, ılımlı tedbirler olmaları bakımından dikkate değerdirler) kuşatma altındaki bir şehirde ancak böyle tedbirler alınabilirdi. Büyük malî şirketlerle müteahhidlerin, Haussmann'ın* himaye-

---

*) Jaroslaw Dombrowski ve Valerian Wroblevski, Komün'ün askerî önderleri olan generaller.

34) Vendôme Sütunu, Napoléon Fransa'sının zaferlerini kutlamak için 180610 senelerinde Paris'in Place Vendome'unda inşa edilmişti. Paris Komünü'nün bir kararı ile 16 Mayıs, 1871'de yıkıldı.

sinde Paris'te yaptıkları o muazzam hırsızlıklara bakılacak olursa, Komün'ün onların mallarını müsadere etmekte, Orléans ailesinin mallarına el koyan Louis Napoléon'la kıyaslanamayacak kadar haklı olduğu görülür. Menkul ve gayrimenkul emlâkının büyük bir kısmını Kilise soygunlarından elde eden Hohenzollern ve İngiliz hanedanları, Komün'ün lâikleştirmeden (secularization) sadece 8.000 frank kazanmasına hayret ettiler.

Oysa Versay Hükümeti biraz cesaret ve kuvvet toplar toplamaz Komün'e karşı şiddetle saldırıda bulunmuş, bütün Fransa'da fikir özgürlüğünü kısıtlamış, hattâ büyük şehirlerden gelen delegelerin toplanmasını yasaklayacak kadar ileri gitmiş; Versay'da ve Fransa'nın geri kalan kesiminde İkinci İmparatorluğunkini aratan bir casus şebekesi kurmuş; Paris'te basılan bütün evrakı jandarma müfettişlerine yaktırtmış, Paris'e gelen giden bütün yazışmaları kalburdan geçirmiş; Millî Meclis'te Paris adına bir söz söylemek için en çekingen teşebbüsler, 1816 yılının *Chambre Introuvable*'ında bile görülmemiş bir tarzda yuhalanmış ve bütün bunların üstüne Versay'ın Paris dışındaki vahşîce savaşları, içinde de kokuşmuşluk girişimleri eklenmişken Komün hâlâ sağlam bir barış dönemindeymiş gibi liberalizmin bütün icaplarını ve zevahirini yerine getirmekle kendisine olan güvene utanmazca ihanet etmiş olmaz mıydı? Şayet Komün Hükümeti, M. Thiers'in Hükümetine benzeseydi, Paris'te Düzen Partisinin gazetelerini yasaklamak da Versay'da Komün gazetelerini yasaklamak kadar zor olurdu.

---

*) İkinci İmparatorluk sırasında, Baron Haussmann Seine Departman'ının, yani Paris şehrinin Valisi idi (Prefect). İşçi ayaklanmalarının bastırılabilmesi için şehir planında bazı değişiklikler yapmıştır.

Kırcıların Fransa'yı kurtarmanın tek çaresi olarak kiliseye dönüşü önerdikleri sırada, kâfir Komün'ün Picpus manastırıyla Saint Laurent Kilisesinin* garip sırlarını keşfetmesi oldukça asap bozucu olmuştu. M. Thiers, Bonaparte'çı generallerine savaş kaybetme, teslim antlaşmaları imzalama ve Wilhelmschöhe'de** sigara içmedeki ustalıklarını takdir için büyük haç nişanları yağdırırken, Komün'ün görevlerini ihmal ettiklerinden şüphelendiği generalleri azletmesi ve tevkif etmesi bir hicive benziyordu. Komün'ün takma ad kullanan ve Lyons'da sadece iflâstan altı gün hapis yatan bir üyesini işten çıkartıp tevkif etmesi o sırada hâlâ Fransız Dışişleri Bakanı bulunan, hâlâ Fransa'yı Bismarck'a satan ve hâlâ o fazilet örneği Belçika Hükümetine emirlerini geçirten kalpazan Jules Favre'a kasıtlı bir hakaret olmuyor muydu? Fakat Komün, eski türden hükümetlerin hepsinin değişmez tavrı olan yanılmazlık iddiasında bulunmuyordu. Bütün yaptıklarını ve söylediklerini ilân ediyor ve halka bütün eksikliklerini gösteriyordu.

Her devrime, devrimin gerçek öğelerinin yanında başka karakterde adamlar da karışır. Bunların bazıları eski devrimlerden kalma veya eski devrimlere bağlı insanlardır. Mevcut

*) Lissagaray'ın "1871 Komünü Tarihi"nde, "Stuttgart 1922, s. 208) bu olay şöyle anlatılıyor: "Millî Muhafızlar, Picpus Manastırında kafes içinde işkenceye tâbi tutulmuş üç vücut, engizisyon için kullanıldığı anlaşılan acayip aletler, çelik zırh, kuşak, miğferler, halatlar, çocuk aldırma üzerine bir yazı ile üzerlerinde hâlâ saç olan iki kafatası bulmuşlar, 10. Arrondissement (ilçe, sivil mıntıka) sakinleri de St. Laurent Kilisesinin lâhitlerinde kadın iskeletleri keşfetmişlerdi."

**) 1870 Sedan savaşından sonra yenilen Bonaparte'ın ve Fransız generallerinin kapatıldıkları kale.

hareketi kavramamış olmalarına rağmen bilinen dürüstlükleri ve cesaretleri veya sadece gelenek gücünden ötürü halk üzerindeki nüfuzlarını muhafaza etmiş olabilirler. Diğerleri ise yıllardır zamanın hükümetine karşı aynı basmakalıp nutukları ata ata birinci sınıf devrimci şöhreti kazanan basit çığırtkanlardır. 18 Mart'tan sonra da böyle birkaç adam ortaya çıktı ve bunlar bazı durumlarda önemli roller oynamayı başardılar. Aynı cins adamlar nasıl önceki devrimlerin gelişimini köstekledilerse, bunlar da emekçi sınıfının gerçek hareketini ellerinden geldiği kadar kösteklediler. Bu gibi adamların varlığı kaçınılmaz bir şerdir: Zamanla silkinip atılırlar. Ne var ki Komün'e zaman verilmemişti.

Komün'ün Paris'te meydana getirdiği değişiklik gerçekten fevkalâdeydi! İkinci İmparatorluğun gösterişli Paris'inden iz bile kalmamıştı. Artık Paris, Britanyalı arazi sahiplerinin, İrlandalı namevcutların[35] eski Amerikalı esir tacirlerinin ve sonradan görmelerin, eski Rus serf sahiplerinin ve Eflâklı boyarların* buluşma yeri olmaktan çıkmıştı. Artık morga cesetler dolmuyor, geçe hırsızlıkları olmuyordu. Adi hırsızlıklar da yok denecek kadar azalmıştı. Aslını arasanız Paris sokakları 1848 Şubatından bu yana ilk defa, hem de polis olmadan, emniyete kavuşmuştu. Bir Komün üyesi şöyle diyordu: "Artık cinayet, hırsızlık ve şahsa tecavüz gibi olaylara rastlamıyoruz. Öyle görünüyor ki polis, beraberinde Muhafazakâr dostlarını da Versay'a sürüklemiştir." *Kokotlar* yine koruyucularının ai-

35) Namevcutlar (Absentees) –hiç bir zaman arazi ve malikânelerini ziyaret etmeyen büyük toprak sahipleri.

*) [Romanya'dan arazi sahibi, imtiyazlı bir sınıfı]

lelerine, dinlerine ve hepsinden önemlisi de mülklerine bağlı tebdili kıyafet etmiş adamların kokusunu almışlardı. Onların yerine Paris'in gerçek kadını çıktı ortaya: kahraman, asil ve kadim çağların kadınları gibi sadık. Çalışan, düşünen, savaşan ve kanayan, doğurduğu yeni toplumla meşgulken kapılardaki kana susamışları neredeyse unutmak üzere olan tarihsel teşebbüsünün verdiği coşku ile sarhoş bir Paris!

Paris'teki bu yeni dünyanın yanında bir de Versay'daki eski dünyaya bakalım: Eski rejimlerin gulyabanilerinden, Meşruiyetçi (Legitimist) ve Orléans'cılardan oluşmuş ve ulusun leşine konmaya hazır bir meclis, kuyruğu ise Nuhı Nebîden kalma Cumhuriyetçiler. Bunlar, Meclis'te varlıklarıyla esirciler isyanını müdafaa ediyorlar ve Parlamenter Cumhuriyetlerinin devamı için Cumhuriyetin başındaki bunak şarlatanın kibirine güveniyorlar. *Jeu de Paume*'da* yaptıkları korkunç toplantılar 1789'un bir karikatürünü andırıyor. İşte Fransa'da ölmüş olan her şeyin temsilcisi Meclisi ayakta tutan, hayat emaresi veren sadece Louis Bonaparte'ın generallerinin kılıçlarıydı. Paris baştanaşağı gerçek, Versay baştanaşağı yalan. Ve bu yalan etrafa Thiers'in ağzından yayıldı.

Thiers, Seine et Oise'dan gelen bir belediye reisleri heyetine şöyle diyordu: "Hiç bir zaman bozmadığım sözüme güvenebilirsiniz!" Meclise "Fransa'nın gördüğü en özgürce seçilmiş ve en Liberal Meclis" olduğunu, karmançorman askerlerine "dünyanın medarı iftiharı ve Fransa'nın sahip olduğu en mükemmel ordu" olduklarını, taşra eyaletlerine de Paris'i

---

*) Jeu de Paume: 1789 Millî Meclisinin meşhur kararını verdiği tenis kortu. (1891 Almanca baskısına not).

bombalattığına dair haberlerin asılsız olduğunu söylüyordu: "Eğer birkaç top atılmışsa, bu Versay ordusunun işi değil, yüzlerini göstermeye cesaretleri olmayan ve savaşıyor görünmek isteyen bazı asilerin marifetidir." Taşra eyaletlerine "Versay toplarının Paris'i bombardıman etmediğini, sadece top ateşine tuttuğunu" tekrarlıyor, Paris Başpiskoposuna Versay bölüklerine atfedilen sahte idam ve misillemelerin (!) asılsız olduğunu söylüyor, Paris'e, tek endişesinin "onu baskı altında tutan iğrenç tiranlardan kurtarmak" olduğunu bildiriyor ve aslında Paris Komün'ünün "bir avuç caniden ibaret" olduğunu iddia ediyordu.

M. Thiers'in Paris'i, "kaba kalabalığın" gerçek Paris'i değil, bir hayalet şehirdi. Franc fileur'lerin,* dişi ve erkek bulvarların zengin, kapitalist, yaldızlı, tembel Paris'iydi. Şimdi ise aynı Paris, Versay'da Saint Denis'de, Rueil'de ve Saint Germain'de uşaklarla, hovardalarla, edebiyat bohemi ve kokotlarla dolup taşıyordu. M. Thiers'in Parislileri iç savaşı hoş bir eğlence olarak kabul ediyor, teleskoplarla muharebeyi izliyor, top atışlarını sayıyor, savaş temsilinin Porte St. Martin tiyatrosundakinden çok daha başarılı olduğuna kendi şerefleri ile fahişelerinin şerefi üzerine yemin edip duruyorlardı. Düşenler gerçekten ölüyorlardı, yaralıların çığlıkları sahte değildi ve üstelik her şey o kadar tarihsel bir hava içerisinde cereyan ediyordu ki.

Nasıl Coblenz[36] M. de Calonne'un Fransa'sıysa bu da M. Thiers'in Paris'iydi.

*) [Le Tintemane adlı bir gazete tarafından muhasara sırasında Paris'i terkederek İngiltere'ye veya taşraya göç edenlere verilen lakap.]

36) Coblenz –Almanya'da bir şehir; 18. yüzyıl sonundaki Fransız Burjuva İhtilâli esnasında göç eden karşı ihtilâlci asillerin merkezi.

IV

Esir tacirlerinin, Paris'i Prusyalılara işgal ettirerek itaate zorlama girişimlerinin ilki Bismarck'ın reddi yüzünden suya düştü. 18 Mart'taki ikinci girişim de ordunun hezimeti ve hükümetin Versay'a kaçışı ile sonuçlandı. Hükümet, aynı zamanda bütün idareye dağılmasını ve kendisini izlemesini emretti. Thiers, barış görüşmelerini bahane ederek Paris'e karşı bir savaşa hazırlanacak kadar vakit kazandı. Şimdi iş bir ordu bulmaya kalıyordu. Alayların kalıntıları sayıca az ve karakter bakımından emniyetsizdi. Taşra eyaletlerine, Millî Muhafızları ve gönüllüleri ile Versay'ın yardımına koşmaları hususunda yaptığı çağrı da teklifsizce reddedilmişti. Yalnız Bretagne beyaz bir bayrak altında savaşan, her biri göğsünde beyaz kumaştan yapılmış bir İsa yüreği taşıyan ve "*Vive le Roi*" (Yaşasın kral!) diye bağıran bir avuç *Chouan*[37] gönderdi. Velhasıl Thiers, aceleyle denizcilerden, gemicilerden, papaya bağlı *zouave*'lardan[38], Valentin'in jandarmalarından, Pietri'nin polislerinden ve casuslarından karmançorman bir tayfa kurmak zorunda kaldı. Mamafih, Bismarck'ın iç savaşı ucu ucuna sürdürebilecek ve Versay Hü-

---

37) Chouan'lar –Paris Komünarları, Versay ordusuna, Brötanya'dan katılan reaksiyoner müfrezeyi, 18. yüzyıl sonundaki Fransız burjuva ihtilâli sırasında Kuzeybatı Fransa'da çıkan karşı ihtilâlci isyanı destekleyenlere benzetmişler ve ona bu ismi lâyık görmüşlerdi.

38) Zouave'lar –Fransız hafif piyade alayı. (Cezayirde bir kabilenin ismi). İlk zouave birlikleri, 19. yüzyılın ilk otuz senesinde, Cezayir'in yerli ahalisinden kurulmuştu. Daha sonra Fransızlardan da asker alınmış, fakat şarkî kıyafetleri muhafaza edilmiştir.

kümetini Prusya'ya sefihçe tâbi tutacak sayıda taksit taksit yolladığı emperyalist harp esirleri olmasaydı, Thiers'in ordusu bir işe yaramayacaktı. Hattâ savaş sırasında bile Versay ordusuna Versay polisi baktı. Jandarmalar, kendilerini her türlü tehlikeye atarak orduyu sürüklemek zorunda kaldılar. Düşen kaleler zaptedilmemiş, satın alınmıştı. Federallerin kahramanlığı Thiers'i stratejik dehasıyla emrindeki süngülerin, Paris'in direnişini kıramayacağına ikna etmişti.

Öte yandan taşra ile ilişkileri gittikçe bozuluyordu. Thiers'i ve kırcılarını memnun edecek bir tek onama bildirisi bile gelmedi. Üstelik tam tersi oldu. Her taraftan Cumhuriyetin açıkça tanınması, Komünal özgürlüklerin kabul edilmesi şartıyla Paris'le uzlaşılmasını ve vekâleti geçerliliğini yitirmiş olan Millî Meclisin dağıtılmasını isteyen ve ifade biçimi saygılı başka herşeye benzeyen heyetler ve bildiriler yağıyordu. Hem de o kadar çok sayıda ki, Thiers'in Adalet Bakanı Dufaure, savcılara 23 Nisan tarihli bildirisinde "uzlaşma taleplerini" bir suç olarak ele almalarını emrediyordu! Kampanyasının çıkmaza saplandığını gören Thiers, taktiğini değiştirmeye karar verdi: Bütün ülkede, 30 Nisan'da, Millî Meclisten kendisinin geçirttiği yeni belediye kanununa göre belediye seçimlerinin yapılmasını emretti. Ya valilerinin entrikalarına, ya da polis tehdidine güvenerek, taşranın vereceği oyların Millî Meclise şimdiye kadar hiç sahip olmadığı manevî gücü sağlayacağından ve yine taşranın Paris'in zaptı için gerekli maddî gücü temin edeceğinden oldukça emin görünüyordu.

Paris'e karşı bültenlerinde övdüğü eşkıyalıklarla ve bakanlarının tüm Fransa'da bir terör dönemi yaratma teşebbüsleriy-

le yetinmeyen Thiers, başından beri bir uzlaşma oyunu düzenleme endişesi içindeydi. Böyle bir oyun birkaç amaca birden hizmet edecekti: Taşra eyaletlerini ve Paris'teki orta sınıf unsurunu kandıracak ve hepsinden önemlisi Millî Meclisteki Cumhuriyetçi bozuntularına Paris'e karşı ihanetlerini Thiers'e olan inançlarıyla örtme imkânını sağlayacaktı. 21 Mart'ta, daha ordusu bile olmadığı halde Meclise şöyle seslenmişti: "Ne olursa olsun, Paris'e ordu göndermeyeceğim." 27 Mart'ta tekrar ayağa kalktı: "Cumhuriyetin kuruluşu bana bir emrivâkidir. Ben de onu sürdürmeye kararlıyım." Aslında Kırcıları, Versay'da Cumhuriyetin sözünü bile ettirmezken, Thiers Cumhuriyetin adına Lyons ve Marsilya'deki* devrimleri bastırıyordu. Bu marifetinden sonra "emrivaki"yi bir "faraziye" olarak yumuşattı. Bordeaux'da dikkatle uyardığı Orléans prensleri, şimdi yasaları utanmazca çiğniyorlar ve Dreux'de** entrika çevirme serbestisine sahiptiler. Thiers'in Paris ve taşra eyaletleri temsilcileriyle bitmez tükenmez görüşmelerinde öne sürdüğü ödünler zamana ve koşullara göre devamlı ton ve renk değiştirmelerine rağmen hiçbir zaman şu noktadan ileri gitmediler: "Lecomte ile Clément Thomas'ın öldürülmelerine karışan bir avuç cani"den alınacak intikamın muhtemel tahdidi.

Buna da Paris'in ve Fransa'nın M. Thiers'i açıkça en mükemmel Cumhuriyetçi kabul etmeleri şart koşuluyordu. Aynen Thiers'in 1830'da Louis Philippe'i kabul ettiği gibi. Thiers

*) 18 Mart 1871'den birkaç gün sonra Lyons ve Marsilya'da Komün ilân edilmesi amacıyla devrimci teşebbüslere girişildi. Hareket, Thiers Hükümeti tarafından bastırıldı.

(**) Versailles'ın batısında merkezi Orléans olan bir kent.

bu ödünleri dahi Mecliste Bakanları aracılığıyla üzerilerine eklettiği resmî açıklamayla belirsiz bir duruma soktu. Fakat bununla da kalmayarak Dufaure'u harekete geçirdi. Yaşlı bir Orleans'cı avukat olan Dufaure, şimdi 1871'de Thiers'in zamanında olduğu gibi, 1839'da Louis Philippe devrinde de, 1849'da Louis Bonaparte'ın başkanlığında da sıkıyönetimin adlî otoritesi olmuştu. Hükümette değilken Paris'li kapitalistleri savunarak servet kazanırken, bizzat meydana getirdiği yasaları suçlamakla da kendine siyasî kapital hazırladı. Şimdi Paris'in düşüşünden sonra Fransa'daki Cumhuriyetçi özgürlüğün son kalıntılarını da temizleyecek bir dizi baskı yasasını aceleyle Millî Meclisten çıkartmaya çalışıyordu. Bununla da kalmayarak kendine göre sürüncemeli bulduğu askerî mahkeme usullerini kısalttı ve Draco'nun*** yasalarını hatırlatan yeni bir sürgün yasası çıkarttı. Bütün bunlar Paris'in kaderi hakkında bir fikir veriyordu. Böylece 1848 Devrimi siyasi suçlar için ölüm cezasını kaldırarak yerine sürgün cezasını koymuş oluyordu. Louis Bonaparte hiç olmazsa teorik alarak daha giyotin rejimini tekrar kuracak cesareti bulamamıştı. Henüz Parislilerin âsi değil, katil olduklarını ima edecek kadar bile cüretkâr olmayan Kırcılar Meclisi ise Paris'ten almaya umduğu intikamı Dufaure'un yeni sürgün yasası ile sınırlamak zo-

---

*) 18 Mart 1871 den birkaç gün sonra Lyons ve Marsilya'da Komün ilân edilmesi amacıyla devrimci teşebbüslere girişildi. Hareket, Thiers Hükümeti tarafından bastırıldı.

(**) Versailles'ın batısında Orléans aile Merkezi olan bir kent.

***) [Draco: M. Ö. 621 yılında yaşamış olan ve sert kanunlarıyla tanınan Atinalı hukukçu.]

rundaydı. Bütün bu koşullar altında geviş getiren kafaları ne oyunu ne de oyunun ikiyüzlülük, değişkenlik ve ertelenme gereklerini anlıyamıyan taşralılarda uzlaşma komedisinin kendisinin de amaçladığı gibi, yarattığı öfke yaygaraları olmasaydı Thiers bu komediye devam edemiyecekti.

Yaklaşmakta olan 30 Nisan belediye seçimlerini gözönünde bulunduran Thiers, 27 Nisan'da en büyük uzlaşma sahnelerinden birini oynadı. Meclis kürsüsünden şöyle bağırıyordu:

Paris'ten başka hiç bir yer, Cumhuriyete karşı komplo hazırlamıyor. Bu durum bizi Fransız kanı dökmeye mecbur edecektir. Defalardır söylüyorum. O kafir silâhlar, onları tutan eller tarafından bırakıldığı zaman cezalar, birkaç cani hariç derhal bir barış yasası ile durdurulacaktır.

Kırcıların şiddetli müdahalesine şöyle cevap veriyordu:

Beyler, size yalvarırım söyleyin ben haksız mıyım? Canilerin topu topu bir avuç ettiği gerçeğini açıklamama karşı mı çıkıyorsunuz? Bütün talihsizliklerimizin arasında hiç olmazsa Clément Thomas'la General Lecomte'un kanını dökmeye muktedir olanların ender istisnalar teşkil etmeleri bir talih eseri değil midir?

Buna rağmen Fransa, Thiers'in parlamenter bir siren'in şarkısı diye övdüğü konuşmaya kulaklarını tıkadı*. Hâlâ Fransa'ya kalan 35.000 Komün tarafından seçilen 700.000 belediye meclisi üyesi içinde birleşik Legitimistler, Orléanscılar ve Bonaparte'çıların sayısı 8.000'i bulmuyordu. Bunu izleyen ek

*) [Odise, sirenlerin adalarının yakınından geçerken onlara kapılmamak için kendini, adamları tarafından direğe bağlatır. Adamlarının da kulaklarını balmumu ile tıkar.]

seçimlerde sonuçlar daha da aleyhte oldu. Böylece Millî Meclis, taşradan acil olarak ihtiyaç duyduğu fiziksel gücü temin edeyim derken, son manevî güç iddiasını, yani ülkenin genel oyunun ifadesi olma iddiasını da kaybetti. Bozgunu tamamlamak üzere bütün Fransız şehirlerinin yeni seçilen belediye meclisi üyeleri Bordeaux'da bir karşıt Meclisle Versay'daki gasbedici Meclisi açıkça tehdit etmeye başladılar.

İşte o zaman Bismarck için uzun zamandır beklenen karar anı gelip çatmış oldu. Derhal Thiers'i çağırarak, Frankfurt'ta kesin barış antlaşmasını imzalamak üzere tam yetkili elçiler göndermesini emretti. Efendisinin çağrısına saygıyla boyun eğen Thiers, Pouyer Quertier'in desteklediği sadık Jules Favre'ını göndermeye koştu. Rouen'li, "tanınmış" bir pamuk eğiricisi ve İkinci İmparatorluğun ateşli ve hattâ körükörüne bir partizanı olan Pouyer Quertier, İkinci İmparatorluğa kendi çıkarına zıt olan İngiliz ticaret anlaşmasından* başka hiç bir konuda toz kondurmuyordu: Bordeaux'da Thiers'in Maliye Bakanı olur olmaz bu "korkunç" anlaşmayı suçladı, feshinin yakın olduğunu ima etti ve hattâ engel teşkil edecek uluslararası anlaşmaların bulunmadığı Alsas'a karşı eski koruyucu gümrük tarifelerinin yeniden uygulanmasını teklif edecek kadar küstahlıkta ileri gitti. (Ama Bismarck'ı hesaba katmadığı için gayretleri boşuna oldu). Karşı devrimi Rouen'de ücretleri indirmek için, Fransız taşra eyaletlerinin teslimini ise Fransa'da

*) 23 Şubat 1860 tarihli İngiliz-Fransız ticaret anlaşması ile Fransa çoğu mallarını İngiltereye gümrüksüz olarak ihraç etmeye karşılık kendi yüksek gümrük duvarlarını kaldırdı. Sonuçta İngiliz mallarının Fransız pazarında yarattığı keskin rekabet Fransız sanayiinde büyük hoşnutsuzluk yarattı.

mallarının fiyatını yükseltmek için birer fırsat bilen bu adam Thiers' in en son ve en büyük ihanetinde Jules Favre'a yardımcılık için biçilmiş kaftan değil miydi?

Bu tam yetkili mükemmel elçiler Frankfurt'a varır varmaz, zorba Bismarck onlara çaresiz bir seçenek sundu : Ya İmparatorluğun ihyası, ya da benim barış şartlarımın kayıtsız şartsız kabulü! Bu şartlar, savaş tazminatının ödenme süresinin kısaltılmasını ve Bismarck Fransa'nın durumundan tatmin oluncaya kadar Paris istihkâmlarının Prusya orduları tarafından daimî istilâsını ihtiva ediyordu. Böylece, Prusya, Fransa'nın iç siyasetinin mutlak hakemi oluyordu. Buna karşılık Paris'in imhası için Bismarck, esir ettiği Bonaparte'çı orduyu serbest bırakmayı ve onlara İmparator Wilhelm'in ordularının dolaysız himayesini teklif ediyordu. Tazminatın ilk taksidini Paris'in "pasifikasyonuna" bağlayarak iyiniyet teminatı vermiş oldu. Tabiî Thiers ve elçileri, bu yemi yuttular. 10 Mayıs'ta imzaladıkları barış antlaşması, 18 Mayıs'ta Millî Meclis tarafından onaylandı.

Barışın imzalanması ile Bonaparte'çı esirlerin iadesi arasındaki fasılada Thiers, uzlaşma komedisini yeniden ele alma zorunluluğunu duydu. Zira Cumhuriyetçi yardımcıları da Paris'in tahripi için yapan hazırlıkları görmezlikten gelmek için bahane arayıp duruyorlardı. Orta sınıf uzlaştırıcılarından oluşan bir heyete 8 Mayıs'ta şöyle cevap verdi:

> *Asiler teslim olmaya karar verir vermez Paris'in kapıları General Clément Thomas ve Lecomte'un katilleri hariç herkese bir hafta süreyle açık tutulacaktır.*

Bundan birkaç gün sonra Kırcılar, verdiği sözler için hakkında şiddetli bir gensoru açınca açıklama yapmayı reddetti. Mamafih onlara şu önemli ipucunu vermekten de geri kalmadı:

Size söylüyorum, aranızda sabırsızlar, çok acele edenler var. Sekiz gün daha beklemeleri gerek; bu sekiz günün sonunda artık tehlike kalmayacak ve görevleri de cesaretlerine ve kabiliyetlerine uygun olacaktır.

MacMahon ona kısa bir süre sonra Paris'e girebileceğinden emin olmasını bildirir bildirmez de Meclise "Paris'e elinde yasalarla" gireceğini "ve askerleri" kurban eden ve kamu anıtlarını yakıp yıkan sefillerden tam kefaret talep edeceğini" ilân etti. Karar anı yaklaştığı zaman Meclise "Amansız olacağı"nı; Paris'e ise, mahkûm olduğunu ve Bonaparte'çı haydutlarına da, Devletin, Paris'ten diledikleri gibi intikam almalarına izin verdiğini söyledi. Nihayet, ihanetin Paris kapılarını General Douay'e açtığı gün olan 21 Mayıs'tan bir gün sonra, 22 Mayıs'ta Thiers, Kırcılara, anlamamakta o kadar ısrar ettikleri uzlaşma komedisinin "amacı"nı açıkladı.

Birkaç gün önce amacımıza yaklaşmakta olduğumuzu size söylemiştim. Bugün amaca eriştiğimizi söylemeye geliyorum. Düzen, adalet ve uygarlık nihayet muzaffer oldu!

Haklıydı. Burjuva düzeninin köleleri ve iş esirleri ne zaman efendilerine karşı ayaklansalar, düzenin uygarlığı ve adaleti de tüyler ürpertici rengiyle açığa çıkmaktadır. O zaman bu uygarlık ve adalet, açıkça vahşet ve yasa tanımaz intikam

şeklinde dışa vurulur. Mülkiyeti gasbeden ile üretici arasındaki sınıf mücadelesinin her yeni buhranı giderek bu gerçeği daha keskin çizgilerle ortaya çıkartmaktadır. 1871'in sözlerle ifade edilmez hainliği yanında burjuvazinin 1848 Haziranındaki gaddarlıkları bile hiç kalmaktadır. Askerlerin iğrenç hareketleri, nasıl ücretli koruyuculuğunu yaptıkları uygarlığın doğal ruhunu yansıtıyorsa, Paris halkının erkek, kadın ve çocuk Versay'lıların girişinden itibaren sekiz günlük savaşta gösterdikleri fedakârca kahramanlık da bağlı oldukları davanın büyüklüğünü yansıtmaktadır. Büyük sorunu çarpışmadan sonra, kendi yarattığı ceset yığınlarından kurtulmak olan bir uygarlık gerçekten parlak bir uygarlıktır!

Thiers ile polis köpeklerinin hareketlerinin tarihte bir eşini daha bulmak için Sulla ile Roma Triumvirasının zamanına dönmemiz gerekir. Aynı soğukkanlılıkla sürdürülen toptan katliam, katliamda yaş ve cinse karşı aynı kayıtsızlık, esirlere aynı eziyet sistemi, bu sefer bütün sınıfı kapsamak üzere aynı sürgüne yollamalar, saklı önderlerden bir tekinin bile kaçmaması için aynı vahşi takipler, siyasî ve şahsi düşmanların aynı şekilde ithamı, kavgaya tamamen yabancı olanların kırımında aynı umursamazlık. Aralarındaki yegâne fark, Romalıların mahkûmları toptan katledecek mitralyözlerinin, "ellerinde yasa"nın ve ağızlarında "uygarlık" narasının olmaması idi.

Ve bütün bu dehşet verici şeylerden sonra bir de burjuva uygarlığın öz basını tarafından anlatılan daha da korkunç öbür yüzüne bakın!

Londra'da çıkan bir Tory gazetesinin Paris muhabiri şöyle yazıyor:

*Uzakta hâlâ tek tük silah sesleri duyulmakta, bir sürü yaralı sefil Pére la Chaise'in mezar taşları arasında tedavi görmeden yatmakta, 6.000 gözü yılmış asi lâhitler lâbirentinde umutsuzluğun verdiği ıstırapla dolaşıp durmakta; sefiller mitralyözlerle vurulmak üzere sokaklardan acele ile geçirilirken cafe'lerin absinthe**, *bilardo ve domino meraklıları ile dolu olması sokaklarda kadın sefahatinin kol gezmesi, şık restoranların özel odalarından gecenin sükunetini bozan cümbüş seslerinin duyulması, iğrenç birşey.*

M. Eduard Hervé, Komün'ün kapattığı Versaycı bir gazete olan *Journal de Paris*'te şöyle diyor:

Paris halkı (!) dün hoşnutluğunu, hafif mizaçlığın sınırlarını aşan bir tarzda belli etmiştir. Korkarız ki zaman geçtikçe durum daha da bozulacaktır. Paris şimdi maalesef yersiz olan bir bayram günü havasındadır. Ve eğer Parisiens de la décadence** *diye çağırılmak istemiyorsak, bu gibi şeylere son verilmelidir.*

Ve bundan sonra Tacitus'ten şu pasajı alıyor:

Yine de o korkunç mücadelenin ertesi günü, hattâ mücadele daha sona ermemişken, alçalmış ve kokuşmuş Roma bir defa daha vücudunu mahveden ve ruhunu kirleten o şehvet batağında yuvarlanmaya başladı –alibi proelia et vulnera, alibi balnea popinaeque- *(orada kavga ve yaralar, burada hamamı ve lokantalar).*

M. Hervé yalnız, bahsettiği "Paris halkı"nın M. Thiers'in Parisinin halkı Versay'dan Saint Dénis'den, Ruiel'den ve Saint

(*) [Absinthe: Pelin, anason veya başka bir güzel kokulu otla lezzetlendirilen yeşil bir içki.]

**) Düşüşün Parislileri.

Germain'den güruh halinde dönen *franc-fileur*ler, yani "Düşen" Paris'in halkı olduğunu unutuyor.

Emeğin esareti üzerine kurulu o alçak uygarlık, yeni ve daha iyi bir toplumun fedakâr önderlerine karşı kazandığı bütün kanlı zaferlerinde kurbanlarının iniltilerini bütün dünyada yansıyan bir iftira velvelesine boğmuştur. Sakin emekçilerin ve Komün'ün Paris'i birden "düzen"in polis köpekleri tarafından bir cehenneme (*pandemonium*) döndürüldü. Peki bu muazzam değişiklik bütün ülkelerin burjuva zihniyetine neyi ispat etmişti? Tabii ki Komün'ün uygarlığa karşı suikast tertip ettiğini! Paris halkı Komün uğruna tarihin hiçbir savaşında görülmemiş sayılarla ve coşkunlukla can vermektedir. Bu neyi ispat ediyor? Tabiî ki, Komün'ün halkın kendi hükümeti değil, bir avuç caninin gasbı olduğunu. Paris'li kadınlar barikatlarda ve infaz yerlerinde fedakârca ölüyorlar. Ya bu neyi ispat ediyor? Elbette ki, Komün iblisini onları Megaera'lara Hecate'lere döndürdüğünü[39]. Komün'ün iki ay süren tartışma götürmez hakimiyeti sırasındaki ılımlılığına ancak yine kendi savunuşu sırasındaki kahramanlığı erişebilir. Bu neyi ispat ediyor? Tabiî ki Komün'ün zalim içgüdülerinin kana susamışlığını başı sıkıştığında koyvermek üzere aylarca bir ılımlılık ve insancıllık kisvesi altında sakladığını!

Emekçilerin Paris'i kendi kendini kahramanca feda ederken, binaları ve anıtları da ateşe verdi. Proletaryanın canlı gövdesini paramparça eden hakim sınıfların, ikâmetgâhlarının el sürülmemiş mimarîsine muzafferane geri dönmeye ar-

39) Megaera ve Hecata –eski Yunan mitolojisinde kötülük ve büyü tanrıçaları.

tık hakları yoktu. Versay Hükümeti "Kundakçılık!" diye feryat ediyor ve düşmanlarını profesyonel kundakçılık suçuyla yakalamak üzere, en ücra köylerdekilerine kadar bütün ajanlarına her yeri arama emrini veriyor. Çarpışmadan sonraki toptan katliama kayıtsızlıkla bakan bütün dünya burjuvazisi, tuğla ve harcın kutsiyetinin bu ihlâli karşısında dehşetle irkiliyor.

Hükümetlerin donanmalarına "öldür, yak ve tahrib et" diye verdikleri devlet ruhsatları, kundakçılık ruhsatları mıdır? Britanya birliklerinin Washington'daki Capitol'u ve Çin İmparatorunun Yaz Sarayı'nı kayıtsızca ateşe vermeleri kundakçılık mı oluyordu? Prusyalıların, askerî bir sebep olmadığı halde sırf intikam hırsından petrolle Châteaudun gibi şehirleri ve sayısız köyü yakmaları kundakçılık mıydı? Thiers'in yalnız içinde insan olan evleri yakma bahanesiyle altı hafta boyunca Paris'i bombardımana tutması kundakçılık mıydı? Savaşta ateş, diğer silâhlar kadar meşru bir silâhtır. Düşmanın elinde bulunan binalar, ateşe verilmek için bombardıman edilir. Eğer müdafilerin geri çekilmeleri gerekirse, o zaman onlar da taarruz edenin faydalanmasına mani olmak için binaları ateşe verirler. Yakılmak, düzenli orduların savaş cephesinde bulunan bütün binaların kaderi olmuştur. Ama kölelerin, köleleştirenlere karşı savaşında yani tarihin tek haklı savaşında, bu hiçbir şekilde geçerli olamaz! Komün, ateşi sadece bir savunma vasıtası olarak, Haussmann'ın resmen top ateşine açtığı uzun ve düz yolları Versay birliklerine kapatmak için kullanmıştır. Nasıl Versay'lılar ilerlerken, en az Komün'ün ateşinin yaktığı kadar bina yakan güllelerini kullandılarsa, onlar da ateşi geri çekilmelerini örtmek için kullandılar. Şimdi bile

hangi binaların savunan, hangi binaların saldıran tarafından yakıldığı münakaşa konusudur. Ve savunma, Versay birlikleri, esirleri toptan öldürmeye başlayıncaya kadar ateşe başvurmamıştır. Bundan başka Komün eğer hiç çare kalmazsa kendini Paris'in harabeleri altına gömeceğini ve Savunma Hükümetinin ihanetini örtmek için söz verdiği gibi Paris'i ikinci bir Moskova yapacağını bir bildiri ile ilân etmişti. Trochu bu amaç için onlara petrol buldu. Komün, muhaliflerini Paris halkının canları için değil, Paris'teki binaları için endişelendiklerini biliyordu. Öte yandan Thiers, intikamında amansız olacağını bildirmişti. Ordusu bir tarafta hazırlanıp, Prusyalılar da karşı tarafta kapanı kapatabilecek duruma gelir gelmez Thiers şöyle bir beyanat verdi: "Amansız olacağım! Kefaret tam, adalet haşin olacak!" Eğer Parisli emekçilerin hareketleri vandalizm ise bu, Hristiyanların putperestlik çağının gerçekten paha biçilmez sanat hazineleri üzerinde döktürdükleri zafer vandalizmi değil, umutsuzluk içinde savunmadan ileri gelen bir vandalizmdir. Bu vandalizm dahi tarihçiler tarafından doğmakta olan yeni toplum ile yıkılmakta olan eski toplum arasındaki mücadelenin kaçınılmaz ve nisbeten önemsiz bir sonucu olarak maruz görülmüştür. Yine de bu, turist Paris'ine yer açmak için tarihî Paris'i yerle bir eden Haussmann'ın vandalizminden yeğdi.

Ama ya Komün'ün, başlarında Paris Başpiskopos'u ile birlikte altmış dört tutsağı idam etmesine ne demeli? Burjuvazi ve ordusu 1848 Haziran'ında, uzun bir süre önce savaş usulleri arasından çıkan bir âdeti yeniden tesis etmiştiler: Savunusuz esirlerin vurulması. Bu vahşice âdete Avrupa ve Hindis-

tan'daki bütün halk ayaklanmalarının bastırıcıları aşağı yukarı sıkı sıkıya bağlı kalmışlardır. Bu şekilde "bu âdet" "uygarlığın" gerçek "ilerleyişini" temsil etmektedir. Öte yandan Prusyalılar Fransa'da yeniden, başkalarının hareketlerini hayatlarıyla ödemek zorunda olan masum insanları rehin almaya başlamıştılar. Gördüğümüz gibi Thiers, ihtilâfın ta başından beri Komün esirlerinin katli gibi insancıl bir usulü tatbik ettirirken, Komün, bu esirlerin hayatlarını kurtarmak için Prusyalıların rehin alma usulüne baş vurmak zorunda kaldı. Ama Versay'lıların esirleri devamlı vurmaları yüzünden, bu tutsaklar da birer birer hayatlarını kaybettiler. MacMahon'un praetorlarının[40] Paris'e girişlerini kutlarken döktükleri kanlardan sonra hayatlarının esirgenmesi nasıl beklenebilirdi? Burjuva hükümetlerinin vicdansızca vahşetlerinin üzerindeki son kontrol de –tutsak alma– bir göz boyamasından ibaret mi kalacaktı? Başpiskopos Darboy'un gerçek katili Thiers'dir. Komün, Başpiskoposla bir çok rahibi, Thiers'in elinde bulunan bir tek Blanqui ile takas etmek için defalarca teklifte bulunmuştu. Thiers bunu her seferinde reddetti. Biliyordu ki, Blanqui'i kaybetmekle Komün'e bir baş vermiş olacaktı. Buna karşılık Başpiskoposun ölüsü amaçları için yeterliydi. Thiers, Cavaignac örneğine göre hareket etti. Cavaignac'la düzenin adamları, 1848 Haziranında asileri Başpiskopos Affre'nin katilleri diye damgalayarak bağırıp çağırmamışlar mıydı? Başpiskoposun, düzenin askerleri tarafından vurulduğunu gayet

40) Praetorlar –eski Roma'da general veya imparatorların muhafızlarına verilen ad. Birçok imtiyaza sahiptiler. Burada "praetorlar" denilince, Versay ordusu kastediliyor.

iyi biliyorlardı. Hatta başpiskoposun başyardımcısı M. Jacquamet olay yerinde bulunduğundan dolayı, tanıklığıyla olayı doğrulamıştı.

Düzen Partisinin kan cümbüşlerinde, kurbanlarına karşı bir iftira teranesi kopartmaktan hiçbir zaman geri kalmaması günümüz burjuvasının kendini eski baronların meşru vârisi gördüğünü ispatlamaktadır. O baronlar ki plebe karşı ellerindeki her türlü silâhı meşru görürler, plebin elindeki herhangi bir silâhı ise suç unsuru sayarlardı.

Hakim sınıfın, devrimi bir iç savaşla çökertme girişimi ki bu girişimi ta 4 Eylül'den MacMahon'un praetorlarının St. Cloud kapısından girişlerine kadar izlemiş bulunuyoruz yabancı müstevlilerin himayesinde yürütüldü ve Paris'in katliyle son buldu. Bismarck, Paris'in yıkıntılarını zevkle seyrediyor. Belki de bu harabelerde, 1849'da daha Prusya'nın *Chambre Introuvable*'ında basit bir Kırcı iken dilediği bir şeyin, büyük şehirlerin genel tahribinin ilk taksidini görüyordur. Paris proletaryasının kadavrasını da zevkle seyrediyor. Onun için bu, sadece bir devrimin imhası değil, şimdi gerçekten, hem de Fransız Hükümeti tarafından başı kesilen Fransa'nın batışıdır. Bismarck, bütün başarılı devlet adamlarına has yüzeysellikle bu muazzam tarihî olayın yalnız üst yüzeyini görebiliyor. Zaptedilen hükümetin sadece jandarmalığını değil, aynı zamanda kiralık kaatilliğini yaparak zaferini şereflendiren bir fatih şimdiye kadar tarihin hangi devrinde görülmüştür? Aslında Prusya ile Paris Komün'ü arasında bir savaş söz konusu olmamıştır. Aksine, Komün barış hazırlıklarını kabul etmiş ve Prusya da tarafsızlığını açıklamıştı. Bundan dolayı Prusya sa-

vaşan taraflardan biri değil, bir kaatildi. Tehlikeyi üzerine almadığı için korkak, Paris'in düşüşünün karşılığı olan 500 milyonluk kan bedelinin peşin ödenmesi şartını koştuğu için de kiralık bir kaatildi. Ve böylece savaşın gerçek niteliği nihayet ortaya çıkıyordu: Savaş, Tanrının imansız ve sefih Fransa'yı imanlı ve ahlâklı Almanya tarafından cezalandırışıydı! Uluslar yasasının bu eşi görülmemiş çiğnenişi (eski dünya avukatlarının anlayışına göre yorumlansa bile), Avrupa'nın "uygar" hükümetlerini, cani Prusya hükümetini St. Petersburg Kabinesinin adî âleti olarak uluslar arasında yasadışı ilân etmeye sevkedeceği yerde, onları Paris'in etrafındaki çift kordondan kaçan birkaç felâketzedenin Versaydaki cellâtlara teslim edilip edilmeyeceğini düşünmeye yöneltti!

Modern zamanların en muazzam savaşının sonunda galip ve mağlup orduların proletaryanın ortak katliamı için birleşmeleri gibi tarihte eşi görülmemiş bu olay, Bismarck'ın düşündüğü gibi yükselmekte olan yeni bir toplumun nihaî bastırılışını değil, burjuva toplumunun parçalanışını göstermektedir. Eski toplumun hâlâ gösterebileceği en kahramanca çaba, millî savaş olabilir. Ve bu savaşın, sınıfların mücadelesini geciktirmeyi amaçlayan ve sınıf mücadelesinin iç savaşa dönüşmesiyle de kenara atılacak olan bir hükümet hiylesinden ibaret olduğu ispat edilmiştir. Sınıf hakimiyeti artık millî üniformalar ardında gizlenemez; millî Hükümetler, proletaryaya karşı birbirlerine bağlıdırlar.

1871 Hamsin Pazarından* sonra Fransız emekçileri ile

*) [*Pentecôte*: Paskalyadan sonra yedinci pazar. Komünün son günü olan 28 Mayıs günü.)

ürünlerini gaspedenler arasında ne barış ne de ateşkes söz konusu olabilir. Paralı askerlerin demir pençesi bir süre için her iki sınıfı da ortak bir baskı altında tutabilir. Fakat çatışma giderek büyüyen boyutlarla tekrar tekrar patlak verecektir. Sonunda ise kimin galip geleceğinden şüphe yoktur gaspeden azınlık ya da çalışan büyük çoğunluk Fransız işçi sınıfı da modern proletaryanın ileri muhafızıdır.

Avrupa hükümetleri Paris'in önünde sınıf hakimiyetinin uluslararası niteliğini bu şekilde doğrularken, sermayenin kozmopolit ittifakına karşı emeğin uluslararası karşıt örgütü olan Enternasyonal Emekçiler Birliği'ni bu felâketlerin kaynağı olarak suçlamaktadırlar. Thiers, Birliği, emeğin kurtarıcısı geçindiği halde gerçekte emeğin despotu olmakla itham etmektedir. Picard, Fransız Enternasyonalleri ile dışarıdakilerin bütün bağıntılarının kesilmesini emretmişti. Thiers'in 1835'deki mumya suç ortağı Kont Jaubert, Enternasyonal'in sökülüp atılmasını bütün uygar hükümetlerin ortak sorunu ilân ediyor. Kırcılar aleyhte kükrüyorlar, bütün Avrupa basını da onlara katılıyor. Birliğimize tamamıyla yabancı olan şerefli bir Fransız yazarı şöyle konuşuyor:

> *Millî Muhafız Birliği Merkez Komitesi üyeleri ve Komün üyelerinin çoğu, Enternasyonal Emekçiler Birliği'nin en faal, en zeki ve en enerjik kafalı insanlarıdır... tamamıyla dürüst, samimî, zeki, sadık, saf ve kelimenin olumlu anlamıyla fanatik insanlardır.*

Polisiye burjuva zihniyeti doğal olarak Enternasyonal Emekçiler Birliği'nin gizli bir ittifak şeklinde çalıştığını ve merkez kuruluşunun zaman zaman değişik ülkelerde infilâk-

lar tertiplediğini tahmin ediyor. Gerçekte Birliğimiz, uygar dünyanın çeşitli ülkelerinin en ileri emekçileri arasındaki uluslararası bağdan başka bir şey değildir. Sınıf mücadelesi nerede, ne gibi şekil ve şartlar altında tutarlılık kazanırsa kazansın, Birliğimiz üyelerinin orada ön plânda bulunmaları sadece doğaldır. Zira Birliğimizin içinden çıkarak yeşerdiği toprak, modern toplumun kendisidir. Ne kadar kan dökülürse dökülsün, ezilmesi imkânsızdır. Onu ezmek için hükümetlerin kendi asalak varlıklarının ön şartı olan sermayenin emek üzerindeki istibdadını kaldırmaları gerekir.

Emekçilerin Paris'i, Komün'üyle birlikte yeni bir toplumun muştucusu olarak daima anılacaktır. Şehitleri işçi sınıfının yüce yüreğinde gömülüdür. İmhacılarını ise tarih, rahiplerinin dualarının bile onları kurtarmaya yetmeyeceği o ebedî teşhir direğine çivilemiştir bile.

Londra, 30 Mayıs, 1871

Genel Kurul

R. Applegarth, Ant. Arnaud, M. J. Boon, Fr. Bradnick, J. G. Buttery, F. Cournet, E. Delahaye, Eugène Dupont, W. Hales, Hurliman, Jules Johannard, Harriet Law, Fr. Lessner, Lochner, Charles Longuet, Marguerite, Constant Martin, Henry Mayo, George Milner, Charles Murray, Pfänder, J. Rodwanowski, John Rouch, Rühl, G. Ranvier, Vitale Regis, Sadler, Cowel Stepney, Alf. Taylor, W. Townshend, Éd. Vaillant, John Weston, F. J. Yarrow

Sekreterler

Karl Marx, Almanya ve Rusya; Leo Frankel, Avusturya ve Macaristan; A. Hermann, Belçika; Th. Mottershead, Danimarka; J. G. Eccarius, ABD, Le Moussu, ABD'de Fransız seksiyonu; Auguste Serraillier, Fransa; Charles Rochat, Hollanda; J. P. Mac Donnell, İrlanda; Friedrich. Engels, İtalya ve İspanya; Walery Wroblewski, Polonya; Hermann Jung, İsviçre

Hermann Jung, Oturum Başkanı.
John Hales, genel sekreter.

EKLER

1

"Esir kafilesi Uhrich Avenüsünde durdu ve esirler, yüzleri yola dönük olarak dört beş sıra halinde kaldırıma dizildiler. General Marquis de Galliffet ve kurmayı atlarından inerek, sıranın solundan itibaren teftişe başladılar. Yavaş yürüyen ve safları inceleyen General, orda burda duruyor, bazen arka saflardan bir adamın omuzuna vurarak onu dışarı çağırıyordu. Seçilen bu insanlar yolun ortasında toplanarak, az zaman sonra ek bir kafile meydana getirdiler... Bu durumun hataya oldukça elverişli olduğu aşikârdı. Atlı bir subay Galliffet'ye belli bir suçtan sanık bir adamla bir kadını işaret etti. Kadın, saflardan fırlayarak dizlerinin üzerine çöktü ve kollarını açarak heyecanla suçsuz olduğunu iddia etti. General, onun susmasını bekledikten sonra yüzünde son derece duygusuz bir ifade ve kaygısız bir tavırla şöyle dedi: "Madam, ben Paris'teki her tiyatroyu gördüm, komedi oynamaya değmez." O gün yanındakilerden farkolunacak şekilde uzun, kirli, temiz, yaşlı veya çirkin olmak bir talihsizlikti. Bana öyle geldi ki, özellikle bir kişi, bu dünyanın belâları arasından tez kurtuluşunu kırık bur-

nuna borçluydu... Bu şekilde yüz kişiden fazla seçildikten sonra onları kurşuna dizecek müfreze tayin edildi ve kafile, seçilenleri bırakarak yoluna devam etti. Birkaç dakika sonra arkamızda ateşe başlandı ve bir çeyrekten fazla sürdü. Bu, ayak üstü mahkûm edilen sefillerin idamıydı".

(Paris muhabiri, *Daily News*,[41] 8 Haziran.)

"İkinci İmparatorluğun sefahat âlemlerindeki yüz kızartıcı teşhiriyle tanınan karısının kapatması olan" bu Galliffet savaş sırasında Fransız *Ensign-Pistol* adıyla tanınıyordu.

Ölçülü ve duygulara kapılmayan bir gazete olan *Temps*[42], öldürülmeden gömülen insanların korku verici hikâyesini anlatmaktadır. Bunların çoğu, bir kısmı yarım yamalak olmak üzere, St. Jacques la Bouchiére'in etrafındaki meydana gömülmüştü. Gündüz işlek sokakların gürültüsü dikkatin buraya çevrilmesini önlemişti. Fakat çevredeki evlerin sakinleri gecenin sessizliğinde uzaktan gelen iniltilerle uyandılar. Hattâ sabahleyin topraktan dışarı fırlamış bir yumruk görüldü. Sonunda mezarların açılmasına karar verildi. Birçok yaralının canlı canlı gömüldüğüne en ufak bir kuşku yok. Hattâ böyle bir olayı doğrulayabilirim. Brunel ve metresi geçen ayın 24'ünde Place Vendome'daki bir evin avlusunda vurulduktan sonra, cesetleri 27'sinin öğleden sonrasına kadar orada kal-

---

41) Daily News –Liberal bir İngiliz gazetesi; sanayi burjuvazisinin sözcüsü; 1846 ile 1930 arasında Londra'da bu başlık altında yayımlandı.

42) Le Temps –nüfuzlu bir Fransız günlük gazetesi; Liberal; 1861 ile 1943 arasında Paris'te yayımlandı.

43) The Eevning Standard –günlük bir İngiliz gazetesi; Muhafazakâr; 1857 ile 1905 arasında Londra'da yayımlandı.

mıştı. Gömücüler cesetleri nakletmek için geldiğinde, kadının hâlâ yaşadığının farkına vararak, onu bir ambulansa kaldırdılar. "Dört kurşun yarası almış olmasına rağmen durumu şimdi tehlikeli olmaktan çıkmıştır".

(Paris Muhabiri, *Evening Standard*[43], 8 Haziran.)

II

Aşağıdaki mektup 13 Haziran tarihli (London) *Times*[44] da çıkmıştır:

"*Times* Editörüne;

"Efendim,

6 Haziran, 1871'de M. Jules Favre, bütün Avrupa Güçlerine bir bildiri göndererek, onları Enternasyonal Emekçiler Birliği'ni takibe davet etti. Birkaç not bu belgeyi değerlendirmeye yetecektir.

"Nizamnamemizin girişinde Enternasyonal'in 28 Eylül, 1864'te, Londra'da, Long Acre'da, St. Martin's Hall'da yapılan halka açık bir toplantıda kurulduğu belirtilmektedir. Jules Favre, kendi maksatları için kuruluş tarihini 1862'den geriye atmaktadır.

Jules Favre, ilkelerimizi açıklamak amacıyla 'onların (Enternasyonal'in) 25 Mart, 1869 tarihli yayınını aktardığını' iddia etmektedir. Bunun yerine neyi aktarıyor, biliyor musunuz? Enternasyonal'den başka bir cemiyetin yayınını. Aynı hileye nisbeten genç bir avukat olduğu sıralarda Cabet tarafından hakkında iftira davası açılan *National* gazetesini korumak için de baş-

44) The Times –nüfuzlu bir İngiliz gazetesi; 1788'de kuruldu; 1870'lerde Liberal bir eğilim aldı.

vurmuştu. Cabet'nin broşürlerinden parçalar okuma bahanesiyle araya sıkıştırdıklarını okumuştu. Celse sırasında ortaya çıkarılan bu hile, Cabet'nin hoşgörüsü olmasaydı Jules Favre'ın Paris barosundan çıkarılması ile cezalandırılırdı. Enternasyonal'e ait olarak aktardığını söylediği belgelerin bir tanesi bile Enternasyonal'e ait değildir. Örneğin, şöyle demektedir :

Genel Kurul hiç bir zaman böyle bir belge yayınlamamıştır. Aksine, "ittifakın Cenevre'deki L'Alliance de la Démocratie Socialiste Jules Favre tarafından aktarılan asıl nizamnamesini fesheden bir belge yayınlamıştır.

Jules Favre, kısmen İmparatorluğa karşı yönelttiğini iddia ettiği broşüründe baştan sona kadar sadece İmparatorluk savcılarının polis uydurmalarını tekrarlayıp durmuştur. Nitekim bu uydurmalar, aynı İmparatorluğun mahkemelerinde bile sefilce iflâs etmiştir.

Enternasyonal Genel Kurulu'nun son savaş üzerine iki hitabında (son Temmuz ve Eylül aylarınınkiler) Prusya'nın Fransa'yı işgal planlarını suçladığı bilinmektedir. Daha sonra, Jules Favre'ın özel sekreteri Mr. Reitlinger, bazı Genel Kurul, üyelerine tabii boş yere başvurarak kurulun Millî Savunma Hükümeti lehine ve Bismarck'a karşı bir gösteri düzenlemesini istedi. Kurul üyelerinden özellikle Cumhuriyetten söz etmemeleri rica edilmişti. 9 Eylül tarihli hitabıyla Paris emekçilerini Jules Favre'a ve meslekdaşlarına karşı uyaran Genel Kurul'a rağmen. Jules Favre'ın beklenilen ziyareti için Londra'da tabii en iyi niyetlerle gösteri hazırlıkları yapılmıştı.

Karşılık olarak Enternasyonal, bütün Avrupa kabinelerine Jules Favre hakkında ve dikkatlerini özellikle merhum M. Mil-

liére'in Paris'te yayımladığı belgelere çekecek bir broşür gönderse, acaba Jules Favre ne der?

İtaatli bendeniz,

John *Hales*,
"Enternasyonal Emekçiler Birliği Genel Kurul Sekreteri."
"Londra, 12 Haziran, 1871."

Sadık jurnalci, London Spectator[45] (24 Haziran). "Enternasyonal Kuruluş ve amaçları" üzerine bir makalesinde diğer benzer hilelerin arasında "ittifak"ın yukarıda zikredilen vesikasını da, Enternasyonal'in eseri olarak Jules Favre'dan daha ayrıntılı bir şekilde aktarıyor. Bu Times'da belgenin tekzibinin çıkışından onbir gün sonra oluyor. Büyük Frederik'in en kötü Cizvitlerin Protestanlar olduğuna dair yargısı böylece doğrulanmış oluyor.

1871 Nisan Mayısında Marx tarafından yazılmış ve
Enternasyonal Emekçiler Birliği Genel Konseyi'nin
30 Mayıs, 1871 tarihli oturumunda onaylanmıştır.

45) Spectator –haftalık bir Liberal gazete; 1828'den beri Londra'da yayımlanmaktadır.

İsim Endeksi

Affre (1793-1848): Paris başpiskoposu; 1848 Haziranı ayaklanması sırasında başkaldıran işçileri silâhlarını bırakmaya ikna etmeye çalışırken hükümetin askerleri tarafından öldürüldü.

Alexander II (1818-1881): Rus İmparatoru (1855-1881).

Alexandra (1844-1925): Danimarka Kralı Christian IX.'nun kızı; 1863'te o zaman Gales Prensi ve 1901'de İngiltere Kralı olan VII Edward ile evlendi.

Aurelle de Paladines, Louis (1804-1877): Fransız generali, monarşist, 1871 Martında Paris Millî Muhafız Birliğinin kumandanıydı; 1871 Millî Meclisinde mebus.

Berry, Duches de (1798-1870): Fransız tahtının Meşruiyetçi talibi Kont Chambord'un annesi, 1832'de Vendee'de Louis Philippe'i devirmek amacıyla bir isyan tertipledi.

Beslay, Charles (1795-1878): Fransız işvereni, edibi ve politikacısı, Birinci Enternasyonal üyesi, Proudhon'cu, Paris Komün'ü üyesi.

Bismarck, Otto (1815-1898): Prusya ve Almanya devlet adamı ve diplomatı, 1871'den 1890'a kadar Alman İmparatorluğu Şansölyesi.

Blanqui, Louis Auguste (1805-1881): Fransız ihtilâlcisi, ütopyacı Komünist, bazı gizli kuruluşlar ve suikastler tertipledi; 1848 ihtilâllerinde aktif rol aldı, Fransa'da proletarya hareketinin önderi; 31 Ekim, 1870 Paris ayaklanmasının önderlerinden; defalarca hapse atıldı.

ve İkinci İmparatorluk devrinde bakan, Thiers hükümetinde Adalet Bakanı.

Duval, Emile Victor (1841,1871): Fransız işçisi, Birinci Enternasyonal üyesi, Paris Komün'ünde general; 34 Nisan 1871 saldırısında Versay'cılar tarafından vuruldu.

Espartero, Baldomero (1793-1879): İspanyol generali, İlerici Partinin önderi, İspanya Veliahtı (1841-1843) ve Başbakanı (1854-1856).

Eudes, Emile (1843-1888): Blanqui'ci, Paris Komünü üyesi; 4 Nisan'a kadar Komün'ün askeri temsilçisiydi.

Favre, Jules (1809-1880): Fransız politikacısı, cumhuriyetçi burjuva, Millî Savunma Hükümeti üyesi (1870); Paris Komün'ünün bastırılmasında yer aldı.

Ferdinand II (1810-1859): Napoli Kralı; 1848 İhtilâlinde Palermo ile Messina'yı bombardıman ettiği için "Kral Bomba" lâkabını aldı.

Ferry, Jules (18321893): Fransız avukatı ve politikacısı; Paris Komün'ünün cellâtlarından; Başbakan (1880-1881 ve 1883-1885).

Flourens, Gustave (1838-1871): Blanqui'ci Fransız İhtilâlcisi, Paris Komün'ünün Askerî Komisyonunda üye; 3 Nisan, 1871'de Komün'e yapılan saldırı sırasında Versay'lı askerler tarafından hunharca öldürüldü.

Frederik II (1712-1786): Prusya Kralı (1740-1786).

Gal Prensesi: Bkz. Alexandra.

Galliffet, Gaston (1830-1909): Fransız generali, Paris Komün'ünü kılıçtan geçirenlerden.

Gambette, Léon (1838-1882): Fransız devlet adamı; cumhuriyetçi burjuva; Millî Savunma Hükümeti, üyesi (1870-1871); Başbakan ve Dışişleri Bakanı (1881-1882).

Ganesco, Grégory (1830-1877 sıralarında): Fransız gazetecisi, Ro-

Laffitte, Jacques (1767,1844): Fransız bankeri.

Lecomte, Claude Martin (1817-1871): Fransız generali, 18 Mart 1871 de Montmartre üzerine tertiplenen gece baskınında yer aldı; halkın tarafına geçen kendi adamları tarafından öldürüldü.

Le Flo, Adolphe — Emmanuel Charles (1804-1887): Fransız generali, monarşist, Kurucu Meclis ve Yasama Meclisi üyesi (1848-1851), Harbiye Bakanı (1870-1871).

Louis Bonaparte — Bkz, Napoléon III.

Louis Napoléon — Bkz. Napoléon III.

Louis XVI (1754-1793): Fransa Kralı (1774-1792).

Louis Philippe (1773-1850): Fransa Kralı (1830-1848).

MacMahon, Marie Edme Patrice Maurice (1808-1893): Fransız mareşali; 1871 de Versay ordularına komuta etti; Komün'ün cellâtlarından biri; Üçüncü Cumhuriyetin Başkanı (1873-1879).

Markovsky — Çar hükümetinin Fransa'deki ajanı, 1871'de Thiers'in adamlarından biriydi.

Marx, Karl (1818-1883).

Milliére, Jean Baptiste (1817-1871): Solcu, Proudhon'cu, gazeteci, Paris Komün'üne katıldı; Versay'cılar tarafından 1871 Mayısında vuruldu.

Montesquieu, Charles (1689-1755): Fransız tarihçisi ve yazarı, anayasacı monarşistliğin ideologu.

Napoléon I (1769-1821).

Napoléon III (Louis Bonaparte) (1808-1873).

Orléans Dükü — Bkz. Louis Philippe

Orléans: Fransız kraliyet hanedanı.

vuruldu.

Tolain, Henri Louis (1828-1897): Fransız işçisi, Birinci Enternasyonal'in Fransa'deki şubesinin kurucularından, Proudhon'cu; Paris Komün'ü sırasında Versay'cıların tarafına geçti ve Enternasyonal'den çıkartıldı.

Trochu, Louis Jules (1815-1896): Fransız generali, Millî Savunma Hükümetinin başı (1870), Paris Komün'ünün cellâtlarından.

Vaillant, Eduard (1840-1915): Blanqui'ci, Birinci Enternasyonal Genel Kurulu ve Paris Komün'ü üyesi; Fransız Sosyalist Partisi'nin kurucularından, sonradan reformist.

Valentin, Louis Ernest: Fransız generali, Bonaparte'çi, 18 Mart 1871 ayaklanmasının arifesinde Paris Polisi Komutan Vekili.

Vinoy, Josep (1800-1880): Fransız generali, Bonaparte'çi, Paris Komün'ü sırasında Versay ordusuna komuta etti, Paris Komün'ünün cellâtlarından.

Voltaire, François Marie (Arouet) (1694-1778).

William I (1797-1888).

Karl Marx'ın 1871 Paris Komünü'nü ele alan Fransa'da İç Savaş adlı kitabı, siyasal üçlemesinin son ve zirve yapıtıdır. Fransa-Prusya savaşının ardından kuşatılan Paris'te halk, güneşi fethetmeye cesaret ederek, kısa ömürlü Komün deneyimi ile bugüne kadarki bütün özgürleşim mücadelelerine ışık tutan bir mücadele yürütmüştür. Paris Komünü ve ondan çıkarılacak dersleri içeren bu kitaptaki temel konular yalnızca siyasal analizin vazgeçilmez kurucu unsurlarını vermemekte, aynı zamanda ve esas olarak insanlığın özgürleşmesinin, her türlü baskı ve sömürüden kurtuluşunun, doğrudan demokrasinin hangi temellerde gelişebileceğini göstermektedir.
Michael Löwy'nin önsözü Paris Komününün günceliğini irdelerken, Daniel Bensaid'in Komünden Devlet Devrim'e makalesi ise Paris Komünü'nden Rus Devrimi'ne giden yolda Fransa'da İç Savaş'ın derslerinin izini sürmekte.

ISBN 978 - 975 - 7178 - 62 - 0
9 789757 178620

10 TL